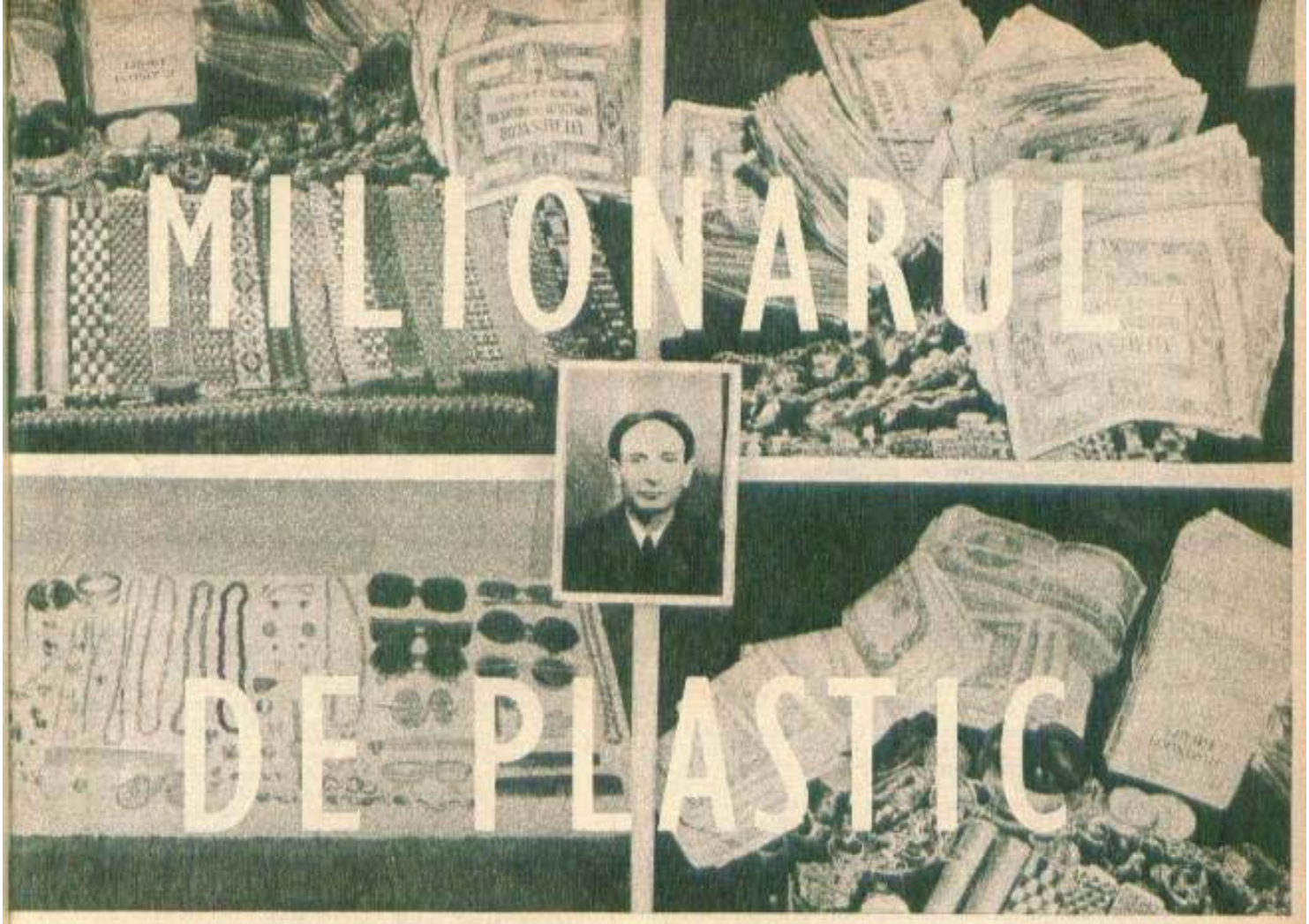

MILIONARUL DE PLASTIC

MOTO :

„Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit" (Patima pentru bani crește în raport cu cantitatea lor).

SCURTĂ REAMINTIRE

Scriam într-unul din numerele din vară ale revistei **Flacăra** despre descoperirea în strada Labirint numărul 3A a unui tezaur de 2.000.000 (două milioane — la o asemenea sumă merită să treci banii în litere) de lei în bani și bijuterii, tezaur strîns de-a lungul anilor de un contemporan al nostru, un fel de rege al inimioarelor de plastic — Suchar Liubarschi, zis și Soni, zis și Lică, zis și Cotonogu, zis și Kikinoclu. Acesta, scriam atunci, desigur că nu găsise toți acești bani pe stradă, ci îi adunase făcînd afaceri pe picior mare cu gablonzuri ! Și aici, ziceam eu, era bine să ne fi amintit de cîte ori, trași de mînă de copiii noștri, de soțiile noastre sau chiar de noi înșine, nu ne oprisem în fața tarabelor pline de sclipiciuri pe care străluceau fals inele, cercei, brățări și ecusoane ieftine, de alamă, ochelari, piepteni, agrafe, bile de prins părul, fluiere, trompete și celelalte mărunțișuri de plastic, băgînd mîna în buzunar, privindu-i cu oarecare „milă" pe vînzătorii ambulanți arși tare de atîta stat în soare, în calea noastră 924.000 lei în numerar, obligații în sacoșe și pungi de plastic ascunse într-o boxă, peste 8000 de dolari în pod, peste 1,5 kg aur lucrat îngropat în pivniță sau sub dușumele și marfă de sute de mii de lei încă nedesfăcută, atît valora tezaurul din strada Labirint al acestui alchimist care reușea să transforme plasticul, alama și aluminiul în aur. Cum? Sistemul lui Soni era pe cît de simplu, pe atît de necruțător : „Cotonogu" cumpăra en gros de la diverși meseriași neautorizați (cei autorizați țin la preț, ceilalți, mai ales dacă mai sînt și strînși cu ușa că vor fi demascați, dau marfa numai ca să scape de ea) cercei, inele, cocuri, agrafe, mărgele, insigne, fluiere, hopa-Mitică ș.a., din plastic sau din metale comune. Aceasta, toamna sau iarna, cînd „meseriașii", bine cunoscuți ca petrecăreți și leneși, rămîneau fără bani și vindeau „marfa" la prețuri de nimic. Primăvara, cînd începea sezonul, o revindea miilor de vînzători ambulanți din toată țara. Un singur exemplu : lua o pereche de cercei cu 0,30 lei și o revindea cu 3—4 lei ambulantului, autorizat sau nu, care la rîndul lui îi desfăcea la Predeal sau la Mamaia cu 8—10 lei perechea. Înmulțiți perechea cu o sută, două, trei... de mii și veți afla singuri cît cîștiga Kikinoclu (?) fără a ignora însă și cîștigul ambulanților — cum mai fac unii dintre cei ce le fixează veniturile ! Ceea ce m-a uimit (iar uimirea mea s-a „luat" și la alții după apariția reportajului) a fost viața dusă de milionarul nostru, o viață în care acest personaj grotesc apărea ca unul dintre cei mai amărîți și lihniți de foame cetățeni, așa cum arăta el, bărbat de 50 de ani, mărunt și lemnos, șchiop, în haine roase, tîrșindu-și pantofii rupți, fără șireturi, în umbra zidurilor. De mîncat mînca te miri ce, un iaurt, o chiflă, un borcan cu Supco, două cornuri, îi mai dădeau și vecinii, de milă. Mai mult, pe capul bietului Soni curgeau somații de plată a unor sume restante, sume minime față de cîștigul lui real, pe care însă, lacom și bolnav de avariție, aminase să le plătească sau chiar le... contesta ! „Tovarășe șef, scria Soni. Subsemnatul Liubarschi Suchar, cu atelier în strada Labirint nr. 3A, sectorul 4, fac contestație împotriva impunerii cu diferența ce mi s-a făcut cu procesul verbal nr. 90 449 din 30 decembrie 1972, pentru următoarele motive : **Nu am**

realizat venitul de 27.000 lei la care am fost urcat, dimpotrivă, am realizat mai puțin de 21.000 lei, venit conform impunerii pe 19.1 (s.n.), deoarece, așa cum dovedesc cu buletinul medical anexat de la Dispensarul T.B.C., analize, rețete etc... am fost bolnav începînd cu data de 1 noiembrie 1972 pînă la 25 decembrie 1972. Sînt suferind TBC și infirm de piciorul drept, în urma paraliziei infantile de care am suferit. Anexez o copie după certificatul medical. Pe lîngă cele de mai sus, am căzut din cauza piciorului de care sufăr, știu toți vecinii că am fost nevoit să stau în pat, la locuința mea din strada Pitar Moș nr. 27. Vecinii mi-au spus că și organele fiscale m-au căutat de mai multe ori. Pe mine m-au găsit abia la sfîrșitul anului, cînd am reînceput activitatea. Nu am știut că trebuia înainte să fac cunoscut ca impozitul să fie scăzut, ca acum să mă pomenesc cu impozitul chiar majorat (s.n.: sfîntă indignare). Ca urmare, vă rog insistent să fiu dat la scădere cu suma de lei 2568 ce mi s-a adăugat. 30 I 1973." Cită ipocrizie însoțită de nerușinare în această milogeală a unui (să-i zicem așa ?) om care dormea cu capul pe masă de teamă să nu i se fure milioanele ! Cît este de greu să se creadă că un asemenea om există, aveau să-mi dovedească scrisorile și comentariile mai multor cititori și prieteni ai revistei.

„TOVARĂȘE REDACTOR, SĂ MĂ IERTAȚI, DAR CREZ CĂ AȚI MINȚIT..."

„Un asemenea om nu poate pentru ca să existe, totul este inventat, ca să zic așa, de dumneavoastră, dorind a ne lăsa pe toți cu gura căscată, ceea ce s-a și întîmplat cînd am citit despre acest milionar, Soni, Cotonogu sau cum l-ați mai poreclit. Că ar fi avut atîta bănet, aș mai înțelege, deși e prea mult și nici nu-mi vine să crez că a cîștigat atîta vînzînd fleacurile alea, dar că nu știa ce să facă din ei, că murea de foame cînd nu-i dădeau de pomană alții, asta ori nu-i adevărat, ori era bolnav. Mai sînt unii care cîștigă necinstit, dar aceia știu să trăiască, iau mașini, se îmbracă la Romarta, o duc dintr-un chef într-altul, fac vile, pînă cînd sînt prinși. Ceea ce nu poate fi vorba despre „milionarul de plastic", deoarece crez că totul e inventat, ca în romane și că el nu a existat decît în mintea d-voastră. În încheiere v-aș ruga să scrieți ce înseamnă Kikinoclu, că eu am vorbit cu colegii, dar nici ei nu știu, nici altă lume. Cu respect, Constantin I."

Că I. C. mă respectă sau nu cînd scrie cu condei ocolit că am mințit, nu știu. Și nu știu nici pînă azi ce înseamnă porecla de Kikinoclu, ea pare destul de stranie. Însă tocmai prin asta i se și potrivește atît de bine. Dar că Suchar Liubarschi a existat și există, asta pot s-o jur, mai ales că, vrînd să-i conving pe alții, a trebuit să mă conving mai întîi pe mine și m-am dus să-l văd. E drept, Soni nu mai arată acolo unde se află așa cum îl știu cei ce l-au văzut înainte de „faliment", dar asta nu înseamnă că arată mai rău decît atunci cînd scriam că, îndurerați peste măsură, ofițerii de la biroul economic al Circumscripției 8 miliție, sector IV, l-au silit să mănînce la „umbră". Privirile îi aleargă de la judecător la avocat și în ele nu citești atît neliniștea, cît dorința lui de a se strecura printre întrebări și răspunsuri cu maximum de profit. Poate fi o dorință firească, desigur, a celui care încearcă, odată ajuns în fața instanței, să scape cît mai ieftin, dar poate fi, de ce nu ?, și obișnuința lui Soni de „a trata afacerile" în cîștig. Astfel se explică intervențiile lui, după ce-și ridica respectuos două degete.

— Onorată instanță, declara „milionarul" cu 4 clase, eu aveam o dorință de a avea și de a strînge cît mai mult. Eu duceam o viață mai săracă și deci nu umblam prin restaurante sau în excursii. Mă mulțumeam cu foarte puțin. Eu aveam o concubină care de asemenea era econoamă. Nu am ținut niciodată o evidență a obligațiunilor, dar precizez că am început să strîng banii din 1950 (n.n. încă de cînd era în „combinație" cu unchiul în pivnița căruia, vă reamintiți, s-au găsit peste 200 de proiectile din cel de-al doilea război mondial, din capacele cărora făceau ei brățări, cercei !). Am mai primit și o moștenire. Recunosc că am cumpărat de la diverși meseriași particulari unele (s.n.) obiecte pe care le revindeam, însă am făcut acest lucru la instigarea altora și în plus eu le finisam, erau urîte (n.n. se aud protestele „colegilor" din branșă aflați în sală). Se rugau de mine, unii îmi trînteau marfa în ușă, așa că eram silit să cumpăr. Iar de stat cu marfa în ușă nu puteam sta (n.n. excelent „raționament", sărăcul Soni era silit de alții să adune milioanele). În anul 1960, cînd m-am mutat în strada Labirint, am început să-mi fac diferite matrițe pentru confecționat ochelari, cercei, inele pe care le lucram singur, într-un atelier improvizat (n.n. în „improvizație" intrau și vreo 4—5 butelii), în bucătărie și în pivniță. De piese am făcut rost din talcioc și de la diferite persoane (n.n. cine crede asta ?)... Am început să lucrez mai multe articole care nu erau prevăzute în autorizație și aceasta mi-a fost retrasă. 45 kg de plexiglas le-am luat de la un inginer (?!), Marinescu, stă pe strada Traian, nu știu numărul exact, cam 150 sau 158, dar mi-a cerut 25—30 lei pe foaie. Dolarii i-am luat de la un bișnițar, Mitică, nu știu mai cum. Am făcut toate acestea cu scopul ca să strîng bani deoarece sînt bolnav de paralizie infantilă și vroiam să-i donez statului ca să ajute pe bolnavii de paralizie infantilă (n.n. din „donațiile" imaginare ale milionarului ? În alte declarații, Soni se arată cînd avar pătimaș, cînd biet om îngrijorat de bătrînețe, cert este că el, din moment ce nu-și dădea nici măcar lui, nu le-ar fi dat nici altora nimic). Nu mai am nimic de spus sau propus. Regret faptele săvîrșite și doresc să se țină seama de faptul că am declarat și predat organelor de miliție valuta, aurul și celelalte valori și pe tot timpul cercetărilor am fost sincer ! (n.n. Cît despre „sinceritate", cel mai bine i-a cunoscut-o un tînăr locotenent-major de la Circa 8 miliție, Constantin Salitră, cel care i-a „scris" cu talent și stăruință „rolul" său de milionar fraudulos, cel care, împreună cu locotenentul Liviu Măgerușanu, a descoperit comoara: „Sesizați că exercită meserie fără autorizație respectiv confecționarea și vînzarea de obiecte de podoabă din plastic, alamă, aluminiu, în dimineața zilei de 14 aprilie l-am oprit pe stradă. M-am uitat la el și cînd l-am văzut cum arată mi-am zis : ăsta e un nenorocit, cît poate să aibă ? În sacoșă avea, dar nu mult, 125 verighete alamă, 30 inele simple, alte 125 cu piatră și 1400 lei. Ne spune că le are de pe vremea cînd avea autorizație și că le duce la atelier. Mergem și noi cu el, dar în atelier nu găsim cine știe ce : obiecte de podoabă, obligațiuni de 20.000 lei. Atît. Începusem însă să-l cred pe Soni în stare de mai multe decît arăta. Am căutat, și nu degeaba, treptat (dîndu-și și el seama că a pierdut), din pămînt, dintre scînduri, de unde nici nu-ți trecea prin minte, a ieșit comoara lui Liubarschi!").

MUNCA LA DOMICILIU

Aproape 10 ani, timp în care avea și zile în care cîștiga 20.000 lei, Soni, „Cotonogu" sau Kikinoclu a avut grijă să figureze ca membru cooperator în evidența Cooperativei de invalizi „Cartonajul", la rubrica de : confecționare de pungi la domiciliu.

— Nu am mai continuat, zice el, munca la domiciliu, întrucît eram nevoit să duc la unitate cantități mari de pungi și eu fiind invalid am socotit că nu pot face față (n.n. cînd ai două-trei milioane, totul, chiar și un taxi pe lună, pare prea scump).

Evident, nu este adevărat, realitatea e că Kikinoclu nu mai avea timp de „fațadă", înglodat așa cum era în „afaceri". Totuși întrebam data trecută : „Cîte pungi o fi făcut Soni la «Cartonajul» ?"

Tovarășii Dan Vasile, vicepreședinte, și Nicolae Gheorghe, conducător tehnic al cooperativei sus-amintite, puțin strîmtorați de expoziția de produse a unității, îmi arată cu răbdare și bunăvoință că nimeni nu poate ști cîte pungi a făcut Liubarschi. Și că așa, în general, între cei aproape 700 de oameni care muncesc la domiciliu, sînt totuși și cei care nu vor altceva decît să nu fie întrebați cu ce se ocupă de fapt. Cum a fost „cazul" cu Liubarschi. De unde să știe dînșii... De unde ? Poate din propriile state de plată, pentru că iată de cît lucra Soni ca muncitor confecționer pungi hîrtie : în noiembrie 1959 de 123 lei, în decembrie 1959 de 293 lei, în ianuarie 1960 de 0 lei și 0 bani, la fel în februarie, în ianuarie 1961 de 11 lei, în mai 1961 de 27 lei etc. Iar în decembrie 1970 își dă demisia. În medie, fațada de cinste a lui Kikinoclu abia dacă era mai mare de o sută de lei pe lună ! Nu s-au întrebat șefii de la „Cartonajul" din ce trăiește, dacă-i ajung atîția bani (n.n. auzi, 11 lei pe lună !) și, dacă nu-i ajung, cum se descurcă ? Nu s-au întrebat și nici nu se întreabă, spre liniștea netulburată a celor care, sub pretextul că muncesc la domiciliu, bat palma negustorește în piețele țării. Anii de pensie se adună ușor cu o „muncă" de cîțiva lei pe lună (cinci-șase pungi și cine te mai poate face pungaș ?), afacerile cresc precum cozonacii, iar unii „muncitori" cu muncile la domiciliu se retribuie singuri de la nivel de director în sus, neimpozabil ! Cum a făcut-o atîția ani „milionarul" Liubarschi, cunoscut de cei de la cooperativă și ca muncitor.

MARTORII

Ce făcea Soni, cînd nu muncea la domiciliu pentru cooperativă, știu cei mai bine foștii lui „clienți" apăruți în timpul procesului (în sala de judecată, dar și în afara ei) la bara martorilor. Ceea ce te impresiona de la bun început era faptul că veneau din toate colțurile țării, fluturînd ca pe niște steaguri autorizațiile de „iubitori ai frumosului" eliberate de funcționari incapabili să înțeleagă răul pe care îl fac atunci cînd le semnează. Pentru că nu poate fi vorba aici doar de un rău estetic, de urîțire a celor care se împodobesc astfel, ci și de un rău social, de înlesnire a lenei și fugii de muncă. Aceste autorizații de vînzare ambulantă pot deveni foarte bune ascunzători pentru cei care n-au muncit și nici nu vor să muncească vreodată cinstit. Cumpără de la alde Soni ochelari de plastic cu 6 lei și-i revînd cu 10—15 lei ! Se jură că sînt cinstiți, dar nu sînt nici ei între ei, dar cu alții... Iată ce-mi scrie unul dintre aceștia, convins că îl voi ajuta ca să-și elimine „concurența" : „Domnule Iulian, întrucît omul despre care am discutat nu a mai venit pentru a-și vinde obiectele deoarece nu mai este aceeași fluctuație de vizitatori de aceea nu v-am scris pînă acum și am așteptat pînă în prezent în zadar și nu a revenit. Dar m-am gîndit căci dacă am să vă aduc la cunoștință următoarele lucruri vă pot fi de folos (n.n. mie ?) și anume : în comuna Slătioara din apropierea Pitești circa 20 de km. sînt vreo nu știu cîți, precis nu vă pot spune, care au autorizații de meserie și desfacere pentru confecționat baticuri, fulare, carpete. Situația reală este căci nu ei confecționează aceste lucruri, ci le cumpără avînd un beneficiu foarte mare... fiecare dintre ei are autoturism Dacia și totodată case evaluate la o valoare f. mare. Mai sînt o serie de personaje care din Slătioara s-au mutat la Pitești care practică aceeași meserie. Totodată îmi permit a vă face atent întrucît nu ar trebui să se audă în momentul cînd demascați pe unul din ei, ceilalți să nu se eschiveze. Mai are să știți și cazane de țuică pentru fabricarea și valorificarea clandestină a țuicii. Cu părerea că v-am fost folositor vă rog să mă scuzați întrucît ce v-am scris este strict autentic. Vă rog verificați căci au o situație materială foarte bună, case în valoare de circa una sută și ceva de mii plus autoturisme. Eu închei și rămîne de văzut dacă și pe viitor eu vă voi putea fi folositor și totodată și d-voastră vă veți gîndi la mine. Cu respect, Laie." Că mă gîndesc la Laie o dovedește și reproducerea acestei scrisori venite dinlăuntrul „trustului" gabionzurilor, de acolo de unde destui speculanți, profitînd de pleoapele căzute ale unora, învîrtesc „afaceri" mai mari sau mai mici, după vechimea și priceperea lor în meserie. Dar să revenim la Soni, unul dintre capetele cele mai organizate în branșă și să vedem ce cred cîțiva „supuși" despre ei și afacerile făcute împreună.

Dumitru Vasile, meseriaș, Carei, strada Dr. Marinescu, 21 : „Eu am fost dus la Soni de un alt negustor (? !) în anul 1973, nu pot preciza de cîte ori am fost pe urmă. Eu cumpăram și din altă parte (n.n. meseriaș care cumpără ?), unde era mai eftin, iar ceea ce nu găseam la alte persoane, cumpăram de la ei, care vindea mai scump. Mergeam la ei deobicei numai vara, și am început să merg la ei în vara anului 1973".

Gheorghe Alexandru, pensionar, București, str. Călugăreni, 13 : „Nu-mi amintesc de cîte ori i-am vîndut, vindeam între 100—200 de obiecte, și anume inele și cercei. Soni a venit la mine personal o dată sau de două ori, în general fiicele mele mergeau la ei să-i ducă marfa".

Răducanu Dumitru, Vîlcea, comerciant cu mărunțișuri : „Îmi reamintesc că o dată m-am dus la ei și am cumpărat articole de podoabă cam de 1500 lei și nu am avut să-i dau 100 lei ca să achit complet marfa cumpărată. Soni n-a vrut să-mi dea marfa și atunci mi-a cerut și i-am dat ceasul de la mînă pentru 100 de lei, bani pe care i-am achitat cînd m-am dus a doua oară la ei de am cumpărat marfă... Ei ne trimitea să ne plimbăm și să venim mi tîrziu spunînd că am venit prea mulți".

Sandochi Emma, meseriașă, București, strada Chitila, 121 : „El era cel care venea la tarabă la mine ca și la ceilalți comercianți și ne vindea obiecte, ele erau gata finisate și pot spune chiar frumoase".

Feraru Vasile, pensionar (la nici 50 de ani !), Cîmpina, str. 23 August, nr. 7 : „În urmă cu cîteva luni, aproximativ în februarie 1976, am venit la București pentru a cumpăra marfă și am mers la Petrescu din Obor și am cumpărat diferite mărunțișuri, am venit cu tramvaiul 1 pînă la Sfînta Vineri, am coborît, am servit un crenvurșt la un chioșc și acolo am întîlnit și pe Soni cu care am intrat în vorbă și m-a întrebat de unde sînt..."

Udilă Mihai, meseriaș, Reghin : „...vă rog să-mi înapoiați 5590 lei, sumă cu care am plecat de acasă și am venit să cumpăr de la Soni și care provine din vînzarea unui autoturism Opel" (? !).

Lista clientelei este mult mai lungă, ușile sînt larg deschise acestor „meseriași" care cumpără ceea ce ar trebui, conform autorizațiilor, să meșterească singuri. Toate gîndurile lor se întîlnesc într-unul mare : să înșele cumpărătorul luîndu-i cît mai mult și dîndu-i cît mai puțin și mai prost. Adevărul, în această „branșă" a lui Soni și a celorlalți ca ei, este că prea mulți sînt aceia dintre noi care nu-i luăm în seamă, îi considerăm săraci și împotmoliți în datorii fiscale, și așa se face că noi credem exact ceea ce vor ei să creadă. Iar cei care ar trebui să fie primii care să știe cui îi aprobă autorizația și pentru ce, sînt de fapt, unii dintre ei, cam ignoranți. Numai așa se explică faptul că Vasile Florin, după ce i se anulează autorizația își continuă vînzarea în Tulcea, pe baza autorizației lui Gh. Elena, eliberată de Consiliul popular al comunei Mărăcineni (A. 11.0376 cu nr. 129), în care a fost înscris ca ...membru de familie ! Iar ca o culme a dezordinii inspiratoare de ilegalități nenumărate apare această declarație „naivă" a lui Anghel Chiriac din Tîrgu Frumos : „Posed autorizație eliberată de Consiliul popular pentru exercitarea meseriei de confecționare de

cercei, inele, cravate, portofele etc. Autorizația este eliberată pentru Tg. Frumos, strada Cuza Vodă 119. **Eu nu locuiesc acolo, în Cuza Vodă nr. 119 nu mai este nimic, s-a demolat.** (s.n.). Este vizată și pe acest an la Tg. Frumos. Eu nu execut nimic la Tg. Frumos și nici nu vînd acolo. In Piatra Neamț, nu știu strada, este un atelier de confecționat trompete, cocoșei, inele al fraților Mandache. Am pus și eu bani cu ei și citeodată mă duc și lucrez acolo. Nu am nici o autorizație de la Piatra Neamț și nu vînd acolo. Eu vînd la Dej, în piață, și am o viză de la Consiliu. Aici vînd ochelari, trompete, hopa-Mitică, ace de păr, de cocuri. Eu vin la București și cumpăr de la unii care produc astfel de articole și mă duc la Dej și le vînd". Unul între „unii" era și Soni, zis Cotonogu, zis și Kikinoclu. Toți „ai lui", furînd poliester de la fabricile de mase plastice, ori cumpărînd tone de material de la concurența de stat (Cooperativa „Arta aplicată") și înșelîndu-și clienții cu cele mai aberante podoabe, ar fi trebuit să se afle alături de ei, în fața instanței. Băieții însă numai de solidaritate nu pot fi învinuiți.

— Ha, ha, ha (Victor Ionescu, zis și domnul „Volga neagră" — conform mașinii pe care o are — meseriaș, vîrsta în jur de 50 de ani, martor aflat în curtea tribunalului). S-a prăjit Soni, dar cine ar fi crezut că are atîta. Ete al dracului ! Să fi avut eu banii lui ! Dom'le, mie-mi place să mă bucur de cîștig, muncesc și eu și nevasta și fata. Dacă nu mai merge, mă las, închid și mă angajez. Am meserie „grea", șofer. Fata are și ea, nevasta o să se califice.

— Cînd asta ?

— Păi, dacă nu mai merge. Ce-aveți, dom'le, cu noi, ați speriat lumea, nu mai cumpără ! Uite, „marfa" lui Soni confiscată și trecută în gestiunea unei cooperative zace, n-o ia nimeni. Toți așteaptă să ne desființăm.

— Și dumneata ce crezi despre asta ?

— E mulți hoți în meseria asta și aș avea și eu propunerile mele ca să scăpăm de ei ! Scrie în autorizație că face inele, de ce atunci să vîndă trompete ? Ce scrie, aia să facă !

— Păi de ce să nu „facă" asta cooperativa ?

— Așa-s slabi, dom'le, lucrează marfă urîtă, n-o ia nimeni, o luăm tot noi s-o facem frumoasă ! Lumea cere frumosul.

— Și chestiile astea de tarabă sînt frumoase?

— Nu sînt, dar se cere... Uite, dom'le, toate ni se sparg nouă în cap de pe urma lui Soni.

ACASĂ LA MILIONAR

Strada Pitar Moș nr. 27, o stradă veche, liniștită, din centrul Capitalei, nu departe de „Patria". Bloc vechi, temeinic făcut de negustori cu ambiții, în fața unui scuar. Urc cu liftul și sun la ușă. Desigur, Soni nu era și nici nu va fi 4 ani de zile acasă. Vorbisem însă la telefon cu Maria Enache, concubina lui, care se îngrijește de apartament în „absența" proprietarului. Îmi deschide ușa o femeie nu prea înaltă, mai degrabă scundă, șatenă, cu un chip destul de inexpresiv. Șchioapătă ușor și-și frînge mîinile.

— Poftiți, poftiți, zice, vai-vai-vai, ce mi-ați făcut, ați scris că am bijuterii de 30.000 de lei și apartament...

— Și n-aveți ?

— Am cumpărat în rate un apartament din munca mea și am primit de la Soni cîteva inele și o brățară. Dar nici așa, rîdeau colegii de mine, întrebau că eu de ce mai vin la serviciu, dacă am bărbat milionar ? Bijuterii am, cîteva, de la el.

— Unde lucrați ?

— La o unitate a cooperativei „Cartonajul".

— „Cartonajul" ? Unde a „lucrat" și Soni ?

— Da, dar nu ne-am cunoscut acolo, ci la policlinică. Acum 12 ani. De-atunci sîntem împreună.

— Ce fel de om este ?

— Foarte muncitor. A dus un trai modest, era econom, chiar zgîrcit. Cînd îmi dădea 100 de lei pentru cumpărături, pentru mîncare, trebuia să-i dau pe urmă socoteală și să mă jur că am cheltuit banii pe drept și nu am pus de o parte pentru mine. Nu mergea la cinema, la restaurant, stăteam acasă. N-avea nici haine.

Deschide șifonierul : un costum vechi, un pantalon, un pardesiu... garderobă cu care nu s-ar mîndri nici un ucenic. Camerele (5) în afară de cea de sus, de serviciu, și de cea în care mă aflu (un pat, un șifonier, o masă și un radio) sînt goale și murdare, nezugrăvite, în locul glasvandului au un placaj urît vopsit, bătut în cuie.

— De ce arată așa apartamentul, întreb, n-ar putea arăta grozav dacă ar fi întreținut ?

— N-a dat un ban să-l zugrăvească, nici să repare parchetul. Nu-l interesa, mai mult dormea la atelier, iar cînd venea aici, venea dr'ziu și pleca în zori (n.n. își păzea comoara Soni, nu ?). Dacă aș fi știut că are atîția bani, atîtea bijuterii, dar, credeți-mă, n-am știut nimic, era tare ascuns, se ferea de toată lumea, n-avea prieteni.

Părăsesc apartamentul fainic gîndindu-mă și la cel din Colentina, cumpărat de Maria Enache. Doi oameni care locuiau, practic, în 8 camere — acum, unul singur. Și cînd te gîndești la situațiile inverse în care 8 oameni împart două-trei camere ! La un asemenea gînd tarabele de șchipiciuri nu mai par atît de inofensive și nici cei din spatele lor nu se mai pot preface în fața noastră că abia dacă se ajung cu banii de la o zi la alta. N-au ei toți milioane, dar zeci și sute de mii au, altfel, așa cum îi știm, n-ar sta o clipă pe gînduri ca să-și lase tarabele și să se apuce de altceva, numai de muncă nu. În toată această sarabandă a autorizațiilor false, nechibzuite, a poliesterului furat de la Buzău, de la București sau chiar din gestiunile cooperativelor cu secții anexă (cu acte ! cum să nu !), a lucratului în pivnițe, pe ascuns, noaptea, a autoturismelor folosite drept „căruțe" pe la bîlciuri, a furturilor și înșelăciunilor, dansatorii joacă pe bani grei, fie că unii dintre ei adună, iar alții cheltuie. Cazul „milionarului de plastic", în afara ciudățeniilor personajului, nu trebuie interpretat ca o excepție ci ca un simbol al unei bunăstări nemeritate, o expresie a „furtului autorizat" din buzunarele noastre. Liubarschi, înainte de a se căi ipocrit pentru mila instanței, declara : „Bine că nu mi-ați luat mîinile, mă refac eu cînd ies". În situația în care se afla, declarația lui suna ca o amenințare venită din partea cuiva care știe el ce știe despre „branșa" în fruntea căreia s-a aflat atîta vreme. Repet : sperăm însă că, prin măsurile care se impun în acest comerț parazitar, amenințarea nu va fi decît o vorbă goală și că strigătele micilor de vînzători ambulanți vor înceta. Deocamdată, pentru Liubarschi Sucharr-Soni-Cotonogu-Lică-Kikinoclu (?!) jocul cu milioanele s-a încheiat, chiar dacă „marfa" lui se mai întinde încă pe tarabele supușilor. „Marfa" lui și a altora ca el, pe lîngă care noi, cei care prețuim banul în muncă și nu în hoție și speculă, nu mai avem cum trece cu vechea și lenesa indiferență de mai înainte. Pentru că valorile îngropate în pămînt sau spînzurate în pungi de plastic în pod ne aparțin. Pentru că banii aceia mototoliți în sacoșe, împiedicați să circule, ne-au lipsit. Pentru că, la urma urmei, banul în sine, neechivalat cu ceea ce ne este nouă, tuturora, de folos, nu înseamnă nimic. Prin Liubarschi „a căzut" numai un singur rege al inimioarelor de bîlci și nicidecum toți regii de ipsos, de plastic, ori de sîrmă eloxată din „trustul" gablonzului. „Trustul" se clatină, dar, deocamdată, de dărîmat nu se dărîmă singur, trebuie dărîmat !

IULIAN NEACȘU ■

FOTBALUL ROMÂNESC AL ANULUI 1976 VĂZUT DIN INTERIORUL LUI

REPREZENTANȚII CELOR 18 GRUPĂRI DIN PRIMA DIVIZIE, ANTRENORI ȘI CĂPITANI DE ECHIPE, AU DECIS PRIN VOTUL LOR :

● **ALEXANDRU SĂTMĂREANU II** — cel mai bun jucător al anului 1976 ; pe locul secund — **Dudu Georgescu ;**

● **ANGELO NICULESCU** — cel mai bun antrenor al anului 1976 ; pe locul secund — **Constantin Teașcă;**

● **CONSTANTIN DINULESCU** — cel mai constant arbitru al anului 1976 ; pe locul secund — **Nicolae Petriceanu.**

ANCHETA FLACĂRA ● ANCHETA FLACĂRA

Ca de obicei, sfîrşitul calendaristic al anului invită la fel de fel de bilanţuri. Ancheta noastră, pleclnd de la o asemenea idee, şi-a propus să afle răspunsuri la 3 întrebări care frămîntă şi interesează, nu numai o dată pe an, ci săptămînă de săptămînă, lumea fotbalului românesc, invitînd la opinie reprezentanţii celor 18 cluburi şi asociaţii sportive divizionare, al căror antrenori şi căpitani de echipă au fost confruntaţi cu întrebările :

1. CARE A FOST, DUPĂ PĂREREA DUMNEAVOASTRĂ, CEL MAI BUN JUCĂTOR ROMÂN DE FOTBAL AL ANULUI 1976 ?

2. CEL MAI BUN ANTRENOR ?

3. CEL MAI CONSTANT ARBITRU ?

Iată mai jos răspunsurile primite, cu observaţia că rînduirea răspunsurilor n-a ţinut cont de vreo ierarhie, criteriul clasamentului, folosit de regulă în astfel de anchete, neajutînd la nimic căci, firește, unul era clasamentul primei noastre divizii la ora primirii răspunsurilor şi altul este în momentul de faţă.

RAPID

Ion Motroc (antrenor) : 1. Dumitru ; 2. Angelo Niculescu. Mai ales pentru tactul său în raporturile cu jucătorii ; 3. Nicolae Rainea (o finală de Cupă cum a fost aceea cîştigată de Rapid în faţa Universităţii Craiova se uită, firește, foarte greu ! ! — n.n.)

Ion Pop : 1. Dudu Georgescu ; 2. Constantin Teaşcă ; 3. Constantin Ghiţă.

POLITEHNICA TIMIŞOARA

Constantin Rădulescu (antrenor) : 1. Sătmăreanu II ; 2. Constantin Teaşcă şi Angelo Niculescu. Deşi firi tare diferite, cei doi mi se par meseriaşi fără cusur. Am început cu Teaşcă pentru că Piticul mi-a fost multă vreme antrenor şi mentor ; 3. Nicolae Rainea, exceptînd meciurile cînd ne-a fluierat contra lui Dinamo.

Petre Mehedinţu : 1. Îl prefer pe Sătmăreanu II lui Răducanu, la care m-am gîndit în prima clipă ; 2. Constantin Teaşcă ; 3. Nicolae Petriceanu. Îi port o amintire excelentă de la meciul de la Reşiţa (desigur, meci cîştigat de timişoreni ! — n.n.).

SPORTUL STUDENŢESC

Angelo Niculescu (antrenor) : 1. Fără dubii, portarul Răducanu ; 2. Ion Nunweiller ; 3. Francisc Coloşi.

Octavian Ionescu : 1. Dudu Georgescu ; 2. Ştefan Covaci ; 3. Francisc Coloşi.

STEAUA

Emerich Jenei (antrenor) : 1. Ion Dumitru ; 2. Ştefan Covaci ; 3. Primele 5 locuri le-aş lăsa libere, căci arbitrajul nostru, am simţit-o adesea pe pielea echipei, este catastrofal. Pe locul 6 l-aş aşeza pe Dinulescu, greu de influenţat, avantajat de faptul că a fost un mare jucător.

Ion Dumitru : 1. Deşi Sătmăreanu II n-a jucat multă vreme, preferinţele mele se îndreaptă spre el, într-un an în general mai slab pentru jucători (evident şi pentru Dumitru — n.n.) ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Constantin Dinulescu.

A.S.A. TÎRGU MUREŞ

Tiberiu Bone (antrenor) : 1. Ladislau Bölöni ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Manuşaride.

Florea Ispir : 1. Colegul meu de echipă Bölöni, jucătorul cu cea mai mare capacitate de efort din fotbalul nostru ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Chiriac Manuşaride (iată, în sfîrşit, o unanimitate de opinii în cadrul aceluiaşi colectiv, răspunsurile antrenorului şi cele ale căpitanului de echipă semănînd ca doi fraţi gemeni ! — n.n.).

F. C. BIHOR

Robert Cosmoc (antrenor) : 1. Kun II ; 2. Constantin Teaşcă ; 3. Constantin Dinulescu.

Atilla Kun : 1. Sătmăreanu II ; 2. Ştefan Covaci ; 3. Constantin Dinulescu.

JIUL PETROŞANI

Gheorghe Ene (antrenor) : 1. Dudu Georgescu ; 2. Traian Ionescu ! ! (La remarca noastră că antrenorul desemnat nu mai conduce de mult

o echipă, s-a pronunțat numele lui Tiberiu Bone — n.n.) ; 3. Nicolae Petriceanu.

Gheorghe Mulțescu : 1. Dudu Georgescu ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Constantin Dinulescu.

F. C. CONSTANȚA

Petre Comăniță (antrenor) : 1. Antonescu. Pentru seriozitatea sa ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Constantin Dinulescu.

Dumitru Antonescu : 1. Dudu Georgescu, deși „recolta" a fost cam slabă anul acesta ; 2. Valentin Stănescu ; 3. Constantin Dinulescu.

F. C. CORVINUL HUNEDOARA

Ladislau Vlad (antrenor) : 1. Remus Vlad, cu toate că nu sîntem rude ! 2. Constantin Teașcă. Pentru curajul de a promova mereu talente, pentru dragostea cu care se încăpățînează să iubească fotbalul acesta păcătos pe care, dealtfel, Teașcă îl cunoaște mai bine decît oricine ; 3. Nici unul ! Cred că n-avem încă un arbitru care să confirme două meciuri la rînd sau care să nu se lase influențat de semnalizările greșite ale colegilor de la linie.

Remus Vlad : 1. Sătmăreanu II. Mi se pare cel mai aproape de ceea ce numim jucător modern ; 2. Constantin Teașcă ; 3. Constantin Petrea. Autoritar și prompt în decizii.

F.C.M. GALAȚI

Viorel Tilmaciu (antrenor) : 1. Dudu Georgescu ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Constantin Ghiță.

Ion Morohai : 1. Necula Răducanu ; 2. Constantin Teașcă ; 3. Constantin Dinulescu.

PROGRESUL BUCUREȘTI

Dumitru Baboie (antrenor) : 1. Sătmăreanu II ; 2. Jenei și Oană, primul în tînăra generație, al doilea din cea cu mai multă experiență ; 3. Constantin Dinulescu.

Emilian Tevi : 1. Dudu Georgescu ; 2. Angelo Niculescu sau Constantin Teașcă ; 3. Constantin Dinulescu.

SPORT CLUB BACĂU

D. Nicolae Nicușor (antrenor) : 1. Sătmăreanu II ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Dinulescu.

Constantin Pană : 1. Dumitru ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Constantin Dinulescu.

F.C.M. REȘIȚA

Ioan Reinhardt (antrenor) : 1. Dudu Georgescu ; 2. C. Teașcă ; 3. Dinulescu.

Arsenie Hergane : 1. Sătmăreanu II ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Constantin Dinulescu. Arbitrajul dînsului de la Petroșani (unde Reșița a pierdut — n.n.) a fost exemplar. Ne-am dori mereu asemenea „cavaleri ai fluierului".

U. T. ARAD

Cicerone Manolache (antrenor) : 1. Dudu Georgescu ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Constantin Dinulescu.

Ladislau Broșovschi : 1. Sătmăreanu II ; 2. Ion Nunweiller ; 3. Constantin Petrea.

UNIVERSITATEA CRAIOVA

Constantin Teașcă (antrenor) : 1. Sătmăreanu II și Geolgău. Ultimul a însemnat cel mai spectaculos debut al anului ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Constantin Dinulescu.

Ion Obiemenco : 1. Dudu Georgescu, pentru abilitatea sa de a marca goluri ; 2. Eu îl consider pe Angelo Niculescu ; 3. Dinulescu. Uneori, fierește, mai greșește, dar niciodată n-o face, după părerea mea, intenționat.

DINAMO BUCUREȘTI

Ion Nunweiller (antrenor) : 1. Sătmăreanu II și Dudu Georgescu ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Dinulescu sau Anderco.

Cornel Dinu : 1. Dudu Georgescu ; 2 Angelo Niculescu. A izbutit să facă două echipe bune, fosta reprezentativă a țării și Sportul studențesc, fără să aibă la dispoziție jucători de mare clasă ; 3. N-am încredere în nici unul. Așa cum arbitrează, aduc numai prejudicii fotbalului românesc.

F.C. ARGEȘ PITEȘTI

Florin Halagian (antrenor) : 1. Böllöni ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Nicolae Petriceanu.

Nicolae Dobrin : 1. Sătmăreanu II ; 2. Constantin Teașcă ; 3. Petriceanu sau Retezan.

POLITEHNICA IAȘI

Ilie Oană (antrenor) : 1. Sătmăreanu II ; 2. Angelo Niculescu ; 3. Constantin Dinulescu.

Mihai Romilă : 1. Sătmăreanu II ; 2. Nunweiller III ; 3. Constantin Dinulescu.

*

După cum lesne se poate deduce din înfățișarea răspunsurilor de mai sus, în desemnarea jucătorului numărul 1 al anului lupta s-a dat între doi dinamoviști, Sătmăreanu II și Dudu Georgescu, fiind preferat pînă la urmă pri-

mul, deşi — după vorba nu lipsită de temei a căpitanului echipei Steaua — el n-a jucat mai multe luni, la începutul anului ! Însăşi alegerea sa pledează, credem noi, în favoarea ideii că în anul ce a ajuns aproape de sfîrşitul său calendaristic jucătorii noştri de frunte nu s-au omorît cu firea, prestînd meciuri sub valoarea lor prezumtivă sau chiar sub valoarea din anii precedenţi. Din acest punct de vedere, surprinde lipsa din toate răspunsurile a numelui internaţionalului dinamovist Dinu, multă vreme căpitanul echipei reprezentative şi, cîndva, jucător de referinţă pentru fotbalul nostru. „Antrenamentul invizibil", cum îl numesc specialiştii, viaţa de dincolo de gazon, cu alte cuvinte, pare să-şi fi pus decisiv amprenta asupra involuţiei unui sportiv de la care — dată fiind vîrsta lui — se mai aşteaptă încă lucruri bune. Surprinzătoare, fără îndoială, şi „eclipsa totală" a lui Dobrin. Exceptîndu-i pe Kun II, Remus Vlad şi Antonescu, fotbalişti cu mari merite în prestaţiile echipelor lor de club, numiţi dealtfel chiar de către antrenorii lor, restul numelor pomenite aparţin mai mult sau mai puţin „familiei" reprezentativei ţării.

În „competiţia" antrenorilor, lupta a fost de asemenea strînsă, două nume vehiculîndu-se cel mai ades : Angelo Niculescu şi Constantin Teaşcă. Deşi firi diametral opuse, după cum bine remarca antrenorul Politehnicii Timişoara, cei doi specialişti au merite incontestabile în dezvoltarea şi afirmarea fotbalului românesc, aşezarea lor în fruntea laureaţilor neavînd, desigur, darul să mire pe nici unul dintre oamenii de bine din perimetrul sportului nostru. De remarcat sinceritatea şi eleganţa lui Constantin Teaşcă, poate cel mai pătimaş antrenor din istoria fotbalului românesc, care n-a ezitat să indice numele „concurentului" său la întrebarea vizînd pe cel mai bun antrenor al anului ! În rest, cîteva voturi pentru Ştefan Covaci, cîteva pentru Ion Nunweiller şi cîte unul pentru Traian Ionescu, Bone, Valentin Stănescu, Oană şi Jenei, cu remarca — demnă de subliniat — că numele lui Valentin Stănescu apare într-un moment în care fostul selecţioner al „naţionalei" pregăteşte o grupare din divizia secundă !

Neaşteptat de clară a fost, chiar şi pentru autorii anchetei, victoria bucureşteanului Constantin Dinulescu în concurenţa pentru desemnarea celui mai constant arbitru al anului. Următoarele nume de pe listă aparţin de asemenea unor cavaleri ai fluierului consacraţi, nici unul dintre outsideri neputînd cuceri vreun vot. În schimb, mai mulţi arbitri cunoscuţi şi cu vechi state pe terenurile de fotbal, Cursaru, Maximilian Popescu, Bărbulescu, Buzea, Rus şi alţii, nu figurează între cei nominalizaţi, unii pe bună dreptate (Cursaru, Popescu şi, mai ales, Ioan Rus), alţii — prin comparaţie cu numele pronunţate — probabil din cauza grabei. Ceea ce merită reţinut este faptul că mulţi dintre cei intervievaţi au insistat — în deplină cunoştinţă de cauză — asupra greşelilor repetate comise de arbitri, considerîndu-se că nici la acest capitol, şi nici la cel al jucătorilor, cum spuneam, anul fotbalistic 1976 n-a fost prea fericit.

Înainte de a vă înfăţişa, stimaţi cititori, clasamentul exact al anchetei „Flacăra", iată şi două opinii suplimentare, de referinţă, primite de la responsabilii echipei naţionale :

Ştefan Covaci (vicepreşedintele F.R.F.) :

1. Sătmăreanu II ;

2. Angelo Niculescu. Teaşcă n-are decît o jumătate de an la Craiova, chiar dacă remarcabilă, iar tinerii Nunweiller III şi Jenei trebuie să confirme şi să reconfirme ;

3. Constantin Dinulescu. Mi se pare cel mai pur dintre toţi.

Cornel Drăguşin (antrenorul echipei naţionale) :

1. Dudu Georgescu şi Răducanu ;

2. Angelo Niculescu ;

3. Constantin Dinulescu.

*

Iată acum ierarhiile stabilite de răspunsurile de mai sus :

ALEXANDRU SĂTMĂREANU II — cel mai bun fotbalist al anului, cu 14 voturi. Urmează **Dudu Georgescu** cu 12 voturi, **Dumitru şi Böloni** — fiecare cu cîte 3 voturi, **Răducanu** cu 2 voturi, **Kun II, Remus Vlad, Geolgău şi Antonescu** — cu cîte 1 vot ;

ANGELO NICULESCU — cel mai bun antrenor al anului, cu 19 voturi, urmat de **Constantin Teaşcă**, cu 10 voturi, **Ştefan Covaci şi Ion Nunweiller** cu cîte 3 voturi, apoi **Tiberiu Bone, Emerich Jenei, Valentin Stănescu, Ilie Oană şi... Traian Ionescu**, cu cîte 1 vot ;

CONSTANTIN DINULESCU — cel mai constant arbitru al anului, cu 19 voturi, urmat de **Nicolae Petriceanu**, cu 4 voturi, **Constantin Petrea, Constantin Ghiţă, Nicolae Rainea, Francisc Coloşi şi Chiriac Manuşaride**, fiecare cu 2 voturi. În sfîrşit, lista e încheiată de **Otto Anderco şi Gheorghe Retezan**, cu cîte 1 vot.

Cerîndu-vă scuze pentru eventualitatea în care rezultatele anchetei nu coincid cu simpatiile dumneavoastră, ştiut fiind faptul că orice suporter care se respectă deţine reţeta celei mai bune alegeri, autorii investigaţiilor de mai sus urează fotbalului românesc un an mai bun (cel care s-a scurs a fost unul dintre cei mai răi), semnînd în consecinţă

OVIDIU IOANIŢOAIA şi DUMITRU GRAUR ■

INTERVIURI CU ACTORI CĂRORA NU LI S-AU LUAT NICIODATĂ INTERVIURI

Porți cu tine înțelepciunea de om !
Platon

Potrivit dicționarelor, interviul înseamnă o întrevedere în cadrul căreia un ziarist cere părerea asupra unor probleme, de actualitate, unei personalități și, totodată, prin extindere, mai înseamnă textul convorbirii cu pricina publicat în ziar.

Există, credem, o doză de prejudecată și desuetudine în acest concept despre interviu. Pentru că, practic și concret, la noi în țară, de un număr bun de ani, se iau — cu folos ! — interviuri și așa-zișilor oameni banali. Discriminarea însă, observăm, a rămas tocmai în privința unor oameni care prin înșeși meseriile lor implică, atrag publicitatea. Este fără îndoială vina ziariștilor care au înțeles că e foarte posibil ca un muncitor să aibă o idee novatoare, sau o părere critică, iar inginerul care-l conduce să fie în criză de originalitate sau de atitudine combativă ; dar și a ziariștilor, mai ales a celor de specialitate, care n-au înțeles că despre artă pot avea observații, opinii, gînduri novatoare și acei mulți care fac arta, nu numai cei puțini care reprezintă vîrfurile artei, vîrfuri justificate de talent dar — asta-i viața ! — și, uneori, de conjuncturi, de șanse.

Dealtfel, Platon, de multișor timp, a tras omenirea de mînecă, spunîndu-i că are nevoie, pentru îmbunătățirea civilizației ei, de **dialoguri :**

„— Ce bine ar fi, Agaton, dacă înțelepciunea ar avea darul să se scurgă, ori de cîte ori ne atingem unii de alții, de la cel ce are mai multă la cel cu mai puțină ; să fie așa, ca apa care trece prin firul de lînă, din vasul mai plin spre cel mai gol ! Dacă înțelepciunea ar fi astfel, eu aș prețui acum mult faptul de-a sta lîngă tine. Cred că în acest moment m-aș umple de multă și frumoasă-nțelepciune de la tine."

Deci să dialogăm unii cu alții, fără prejudecata firmelor personale ! Vom reuși astfel să dobîndim înțelepciune, însă, totodată, să facem dreptatea de a-i descoperi — **într-adevărul lor** — pe oameni. De data aceasta — pentru început și cu bucuria că dăm cea dintîi lovitură unei ifosoase și păgubitoare prejudecăți — să ascultăm adevărul cîtorva oameni-actori :

ALEXANDRU BLEHAN

— Teofil Vîlcu, directorul Teatrului Național, mi-a spus că dumneavoastră sînteți „Bîrlicul lașului". Atît pentru teatru, cît și pentru spectatori.

— Îmi place să cred că spectatorii ieșeni m-au primit în sufletul lor. Cu atît mai mult cu cît eu nu sînt numai actor ci și cetățean dintotdeauna al acestui oraș ; cetățean care se întîlnește cu cetățenii-spectatori nu numai în sala teatrului.

— Ați vrea să începem cu puțină istorie personală ?

— Atunci, trebuie să ne întoarcem în '45. La Iași era dezastru mare. Griji privind însăși existența. Și totuși, pentru că Teatrul Național încă nu se întorsese din refugiu, s-au găsit o mînă de pasionați care au înființat Teatrul poporului, care, ulterior, prin '47, s-a mutat la Bacău și a constituit nucleul din care s-a format teatrul de stat de-acolo. Eu am rămas în orașul meu, în Iași. Am absolvit Conservatorul cu profesorul Mihai Codreanu și, din '47, am intrat pentru totdeauna în Teatrul Național.

— Deci treizeci de ani de muncă pe scenă. Ce roluri v-au

rămas dragi sufletului dumneavoastră ?

— Lăcustă Vodă din „Sînziana și Pepelea" de Vasile Alecsandri, Pompilian din „Partea leului" de P. Teodoru, Anuncichin din „Căsătoria" lui Gogol, Toma Căbulea din „În Valea Cucului" de Beniuc, Arvinte din „Arvinte și Pepelea", cetățeanul turmentat din „O scrisoare pierdută"... De fapt, toate rolurile — fie mari, fie mici, fie chiar de-o replică — le-am socotit frumoase și am căutat să le slujesc cu aceeași credință. Nu mai știu cîte personaje am interpretat. N-am fugit de texte mici și nici de personaje mici, pentru că, invers privind lucrurile, pentru Hamlet nu trebuie să ai un metru nouăzeci dar trebuie să ai forță artistică. Problema e dacă am avut sau nu, dar n-am cum răspunde eu la întrebarea asta.

— Actori cu care ați avut schimburi de replici, firește pe scenă, firește din pricina rolului ?

— Gică Popovici, Miluță Gheorghiu, Margareta Baciu, Ani Braieschi, Gina Sandri Bulandra, Constantin Sava, Ștefan Dăncinescu, Eliza Nicolau, Remus și Silvia Ionașcu, Puiu Simionescu, Ștefan Alexandru și alții ceva mai, să le spun, recenți.

— Am auzit că ați jucat și într-un film.

— Mda, în „Zile de vară", după romanul lui Fănuș Neagu și în regia lui Ion Niță. Dar un film care nu știu cum s-a făcut că a văzut ecranele cinematografelor doar pe la periferiile orașelor, doar din tîrguri, comune și sate. Soartă de film !

— Mi s-a mai spus că v-ați preocupat de pregătirea tinerilor care iubesc meseria de actor.

— Am fost ani de zile regizor la Casa tineretului și studenților. Și am bucuria ca mulți dintre amatorii de altădată să fie azi actori profesioniști, să-mi fie colegi.

— Aveți reputația și de vesel regizor de farse. Ce-ar fi să istorisiți una ?

— În „Sînziana și Pepelea", piesă în care eu eram Lăcustă Vodă, Costică Sava, care era

Zmeul, trebuia la un moment dat să țipe la mine și la armata mea de pitici cam așa : Dacă voi neputincioșilor nu puteți ridica butoiul ăsta atunci am să-l ridic eu ! Și-l tot ridica, cu ușurință, spectacol de spectacol. Numai că într-o seară i l-am umplut cu greutăți din alea de la schimbările de decor. Și-așa, i-am venit de hac Zmeului Costică. Numai că și el a fost un alt regizor de farse și mi-a plătit-o : odată, cînd, potrivit tipicului, noi îl așteptam să iasă la ușa palatului, el a ieșit dintr-o fîntînă și ne-a pus pe fugă. Am vrut s-o ștergem în culise, numai că de acolo, armata de țărani, pusă tot de nea Costică, ne împingea cu furcile înapoi în mîinile Zmeului.

— Ați avut vreun moment greu în profesie ?

— **Da. Cînd eu, moldovean, a trebuit să vorbesc ardelenește. Îl interpretam pe Toma Căbulea din piesa „În Valea Cucului" de Beniuc.**

— Înainte de intrarea în scenă, cum stați la capitolul emoție ?

— **Mai am și acum. Greu e pînă intru în scenă ; acolo îmi recapăt siguranța. Dar am un remediu. Vin cu o jumătate de oră înainte de prima emoție — gongul — și, renunțînd la orice discuție, mă plimb prin culise : ca să mă încarc de atmosfera spectacolului. Apoi, merge.**

— Ce credeți despre autori și despre piesele lor ?

— **Publicul — săracu ! — să nu trebuiască să se scarpine la coafă. Piesele trebuie scrise ca să aibă înțeles, piesele trebuie scrise cu soartă, altfel... Ce primește publicul, aici e toată figura !**

— Și-n sfîrșit, ce gîndiți despre cronicari și cronicile lor ?

— **În cariera unui actor, publicitatea are mare importanță, cronicarii nu mi-au luat interviuri, dar nici nu mi-au purtat pică. Ba, dimpotrivă ! Chiar Nicu Barbu, care face cronici severe, n-a găsit ce să spună rău despre rolurile mele. Nici pe Silvestru nu l-am deranjat. Dar cele mai bune cronici mi le-a făcut publicul. În „Mutter Courage", am avut trei replici și am ieșit cu aplauze. Cît despre dumneavoastră ziariștii și despre importanța interviului în rolul de o viață al unui actor, am încropit — așa, stînd de vorbă, așa, după obicelul ieșean — un catren vesel :**

„N-am crezut zău niciodată
Atît cît mă mai țin viu,
S-ajung, ca de-astă dată,
Să dau și-un interviu !"

IULIAN MARINESCU

— Stimate Iulian Marinescu, sîntem amîndoi într-o situație insolită : dumneavoastră acordați un interviu pentru prima oară după o activitate scenică de 30 de ani, iar eu, vă spun cinstit, încerc un sentiment de jenă Mărturisiți-mi sincer, aveți vreun resentiment față de mînuitorii condeiului care atîta amar de vreme v-au neglijat ?

— **Sînt o fire ciudată. Timid, retras, cu o puternică voință de resemnare. Niciodată n-am cunoscut luptele intestine, niciodată n-am invidiat cu răutate pe colegi, deci nu port ură cronicarilor de teatru. Asta nu înseamnă că pe undeva n-am suferit. Scrutîndu-mi trecutul, îmi dau seama că am avut unele realizări actoricești care meritau ceva atenție. Dar nu-i nimic.**

— În ce împrejurări ați optat pentru teatru ?

— **Bineînțeles, ca majoritatea tinerilor din vremea mea, fără asentimentul părinților care mă doreau orice, numai actor nu. Din această cauză, pentru a-mi mulțumi părinții, am mai urmat o facultate. Pentru a vă mărturisi și de ce am rămas în teatru, ar trebui spuse, și s-au spus, mii de fraze despre nemaipomenita atracție a scenei, despre fantastica mulțumire a actorului atunci cînd reușește să observe sala, spectatorii, emoționați de evoluția sa.**

— Are și părți mai puțin plăcute meseria dumneavoastră ?

— **Din păcate, da. Culisele profesionale m-au dezamăgit totdeauna. Pe unii aceste culise îi dărîmă ori îi ridică, îi apropie ori îi îndepărtează. Eu le-am disprețuit, plătind bineînțeles dobînda respectivă. Am fost și am rămas un adept al lucrurilor clare și al dragostei deschise față de colegi.**

— Ce fel de roluri ați interpretat în lunga dumneavoastră carieră ?

— **Pentru că mi-am făcut debutul la Teatrul Armatei, unde dealtfel am rămas mulți ani, v-aș răspunde că rolurile mele au fost de eșalonul II.**

— Bănuiesc că e vorba de roluri mai mărunte și că ocoliți răspunsul. Dacă e așa, doresc să vă amintesc de un mare actor care toată viața a făcut mari creații în roluri mici și nu s-a sfiit niciodată să recunoască acest lucru. L-am numit pe regretatul Tomazoglu.

— **Nu desconsider nici un rol de oricît de mică întindere ar fi, iar pentru mine în eșalonul II în teatru intră acea categorie de actori care sînt prezenți pe scenă toată seara, dar nu dețin rolul principal. Fiind mai mulți ani angajat al Teatrului Armatei, deci familiarizat cu militari în termen, aș adăuga că bătăliile nu se cîștigă cu generali, dar asta nu înseamnă că într-o bătălie ei nu sînt absolut necesari.**

— Ați făcut și filme ?

— **Sigur că da. Am jucat în cîteva și sînt mulțumit. Pasiunea mea a rămas teatrul, unde am la activ peste 100 de roluri. Subliniez cu mîndrie faptul că am jucat în spectacole cu peste 500 de reprezentații : Vlaicu Vodă, Siciliana, Mitică Popescu etc.**

— Nu vă plictisiți atunci cînd jucați ani în șir același rol ?

— **Personal socot că o piesă nu se termină la premieră și nici măcar după cîteva spectacole, chiar dacă liminar a însemnat un succes. Adevărata viață a personajelor începe mult mai tîrziu,**

atunci cînd părerile despre spectacol au fost emise și așezate organizat în rafturile ziarelor sau ale secretariatelor literare. Mă refer bineînțeles la tăieturile din ziare.

— Numiți trei mari oameni de teatru.

— **Vraca, Finți, Șahighian. Do ei, de creația lor se leagă cariera mea, succesele mele și — de ce nu ? — priceperea de disecare și înțelegerea unui rol.**

— Acum la ce teatru jucați ?

— **La Teatrul „Ion Vasilescu".**

NICOLAE SPUDERCĂ

— Cine sînteți dumneavoastră, Nicolae Spudercă ?

— **Actor de copii la Teatrul „Ion Creangă."**

— De ce aici ? Din pasiune pentru copii ori, pur și simplu, întîmplător ?

— **Dacă aș fi corect cu mine însumi, aș recunoaște că sînt aici din lipsă de chibzuință, folosind neinspirat ceea ce se numește o „relație".**

— Nu mi-e clar. O relație se poate transforma într-un bumerang ?

— **În cazul meu, da. Să întoarcem roata vieții. 1954, Cluj-Napoca. Absolv Institutul ca șef de promoție. Plec la Ploiești, unde timp de 10 ani am cunoscut perioada de vîrf profesional, fiind distribuit în foarte multe piese din repertoriul teatrului românesc și universal. Aici am avut norocul să întîlnesc un actor — l-am numit pe Toma Caragiu — alături de care viața mea în teatru a însemnat mulțumire, încredere, speranțe, succese.**

— Atunci de ce l-ați părăsit ?

— **Din lipsă de gîndire, cum am mai spus, mînat de un miraj numit „actor în București". Nu am realizat exact ce înseamnă teatrul pentru copii. Am călcat cu stîngul. Teatrul pentru copii te sacrifică, te despersonalizează ca actor. Copilul vede personajul, dar nu actorul. Noi sîntem vulpea, ursul, șiretul etc. Mai grav este faptul că nici părinții, spectatorii fără voie, nu ne remarcă. Mi-a fost dat să stau de vorbă cu un prieten care a fost la spectacol împreună cu copiii, dar a doua zi, întrebîndu-l dacă i-am plăcut, mi-a mărturisit că n-a remarcat pe nimeni, el fiind preocupat de reacțiile copiilor, nu de actul artistic ! Mai grav este faptul că nimeni — mă refer la colegi și la presă — nu ne prea bagă în seamă. Și uite-așa, încet-încet, ne obișnuim cu o situație pe care, cînd am venit la Teatrul „Ion Creangă", o credeam cu totul alta. Conul de umbră cuprinde tot mai mult veleitățile noastre actoricești.**

— Sîntem în 26 octombrie, stagiunea a început de puțină vreme, dar a început. Ce premiere ați văzut pînă acum ?

— **Nici una. Mi-e greu să cumpăr un bilet, n-am timp, iar la intrare, dacă spun că sînt actor, nu sînt băgat în seamă.**

— Mă rog, e un punct de vedere. Spuneți-mi, e greu să joci pentru copii ?

— **La noi, un rol episodic cere mai mult efort și mai multă concentrare decît un rol de întindere de pe alte scene. Atenția copiilor se captează mai ușor, dar se pierde la fel de repede dacă nu ești tot timpul pe rol. E suficient să te surprindă unul, că spectacolul e ratat.**

— Sînteți supărat pe gazetari pentru faptul că v-au neglijat ?

— **Și da, și nu. Pentru că nu mi s-a luat nici un interviu n-am dreptul să mă supăr. Dar aș fi ipocrit dacă aș declara că mi-e indiferent. Pentru faptul că nu se ocupă de teatrul nostru sînt supărat și nu le acord nici o circumstanță atenuantă. Poate acum, cînd problemele educației copiilor se pun cu ardentă grijă, vor înțelege și gazetarii că avem nevoie de criticile și de eventualele lor laude.**

— Dacă ați fi directorul acestui teatru ce ați face ?

— **Aș lupta pentru o trupă închegată, dar tînără, poate chiar cu limite de vîrstă, pentru un repertoriu educativ, ales cu precădere din literatura română și l-aș invita cu insistență pe cronicarii de specialitate nu numai la premieră, ci în tot timpul stagiunii. Sînt un rău necesar.**

ILEANA ZĂRNESCU

— Cînd vorbesc cu tine, Ileana Zărnescu, trăiesc aevea anii tinereții noastre. Parcă te văd repetînd cu înfrigurare celebre monologuri cu care sperai să intri în Institut. Cîtă vreme a trecut de atunci ? Cu ce te poți mîndri ?

— **Anul acesta, la 14 noiembrie, s-au împlinit 15 ani de cînd m-am prezentat, tînără absolventă plină de emoție, la Teatrul „Al. Davila" din Pitești, unde mă aflu și azi. Am realizat, în afara unor roluri frumoase pe care le-am iubit și le mai iubesc, o căsnicie și un copil care îmi este foarte drag.**

— Sînteți o familie de actori. Soțul tău, după cîte sînt informat, n-a fost neglijat de gazetari. Cum te simți în această situație?

— **Mă simt bine. Cum este bine de știut, soțul meu, actorul**

Constantin Zărnescu, desfăşoară o mai largă activitate : ca regizor şi autor de spectacole de revistă, ca instructor al formaţiilor de amatori. Este normal ca el să se bucure de privilegiul de a fi în atenţia gazetarilor. Iar eu, mărturisesc sincer, mă simt bine lîngă un asemenea om, chiar dacă uneori încerc un sentiment de invidie profesională.

— Eşti tu, actriţa Ileana Zărnescu, supărată pe gazetari ?

— **O întrebare dificilă şi poate cam dură. Nu pot să spun că nu m-am bucurat de aprecieri în diferite cronici. Dar aş fi dorit, poate, ceva mai multă atenţie din partea lor. Parcă noi, cei care slujim teatrul în diverse oraşe din ţară, sîntem neglijaţi. Nu pot pronunţa cuvîntul provincie, pentru că Piteştiul, aşa cum arată el la ora actuală, nu mai are aspect de provincie ca acum 15 ani. În afară de faptul că oraşul s-a dezvoltat, oamenii lui minunaţi, în mare majoritate tineri, au un nivel cultural ridicat, deci pentru noi, actorii, problemele de creaţie au devenit mai mari. Nu, nu sînt supărată pe gazetari.**

— Ce rol din cariera ta crezi că merită un interviu ?

— **Orice actor consideră că rolul pe care îl interpretează, mare sau mic, merită atenţie. Deci îmi este foarte greu să mă opresc la un anume rol pentru că pe toate le-am iubit şi despre toate aş fi putut să vă vorbesc. Totuşi nu pot uita personaje ca : Ecaterina Teodoroiu, Caterina din „Marele fluviu îşi adună apele", Patroana din „Mîţică Popescu", Lina din „Să nu-ţi faci prăvălie cu scară" şi altele.**

— Alături de cine ai dori să joci în Bucureşti ?

— **Nu pot să răspund. Avem atît de mulţi actori valoroşi încît consider o nedreptate să numesc doar cîţiva. Totuşi, dacă trebuie să dau nume, iată : Gina Patrichi, Olga Tudorache, Draga Olteanu, Toma Caragiu, George Constantin, Amza Pellea, Victor Rebengiuc, şi — de ce nu ? — Constantin Zărnescu.**

— Pe vremea cînd erai la Institut, te-a cucerit profesoara ta, Sorana Coroamă. Acum, cînd ai o carieră artistică în spate, ai putea să-i reproşezi ceva ?

— **Îmi vine să zîmbesc ! Cum aş putea să-i reproşez ceva minunatei mele profesoare ? Cînd Sorana Coroamă a fost invitată la teatrul din Piteşti, cu ani în urmă, să pună în scenă spectacolul „Simple coincidenţe" al lui Paul Everac, mi-a încredinţat un rol dificil pentru mine, dar pe care l-am lucrat cu o deosebită plăcere împreună. Emoţia era atît de mare încît mă simţeam nu actriţa Ileana Zărnescu, ci studenta Ileana Angelescu. Şi cred că oricînd (dacă voi mai avea ocazia) am să lucrez sub conducerea regizorală a Soranei Coroamă cu aceeaşi emoţie.**

— Ce rol ţi-ai dorit la terminarea Institutului ? Dar acum, după 15 ani de carieră artistică ?

— **Orice absolvent de Institut doreşte să realizeze roluri cît mai multe şi mai variate. Eu mi-am dorit Vidra din „Răzvan şi Vidra", Anca din „Năpasta", pe care o repet la ora actuală sub îndrumarea regizorală a lui Savel Stiopul, Aneta Duduleanu din „Gaiţele" şi altele. Dar mai mult şi mai mult mi-am dorit să joc roluri de femei din dramaturgia originală contemporană de care mă simt poate mai aproape.**

— **Ai putea să-ţi părăseşti teatrul tău ?**

— **Nu, nu, nu şi iar NU ! Am fost întrebată de nenumărate ori de ce nu dau concurs în Bucureşti. Am răspuns totdeauna NU, pentru că îmi place la Piteşti. Îmi place oraşul care, cum am mai spus, arată splendid. Îmi plac oamenii, pe care îi iubesc şi simt că şi ei mă iubesc. Oameni care mi-au acordat cinstea de a mă alege deputată. Îmi dau seama că şi aici pot face teatru cu adevărat, teatru pe care îl ador şi pe care îl voi iubi totdeauna.**

Interviuri de DAN BÎRLĂDEANU

MISCELANEA

CÎT E DE BĂTRÎNĂ ?

Pe versantul oriental al muntelui Whitney (California) a fost identificată o porţiune de pădure formată din pini uriaşi, care s-au dovedit a fi în vîrstă de 3800—4000 de ani. Altitudinea la care se află aceşti cei mai bătrîni arbori de de pămînt este de 4000 de metri. Regiunea a fost declarată monument al naturii.

CÎT TRAGE LA CÎNTAR ?

Specialiştii uzinelor de mecanică fină din Şanhai au construit o balanţă ultrasensibilă, care înregistrează greutăţi de pînă la a milioana parte dintr-un gram. Cu această balanţă a fost făcută următoarea experienţă : s-a cîntărit o filă de hîrtie albă, nescrisă, apoi s-a scris pe ea o literă, cu stiloul, după care hîrtia a fost recîntărită. Rezultatul : hîrtia scrisă era mai grea cu 0,0075 de grame ; dar asta numai cîteva secunde, deoarece, pe măsură ce se usca cerneala, indicatorul balanţei revenea treptat spre prima cifră înregistrată. Noua balanţă se foloseşte numai închisă într-o vitrină de sticlă, pentru a nu fi influenţată de mişcările aerului înconjurător.

OAMENII-BROASCĂ...

Primii „oameni-broască" din istoria războaielor au fost italienii Raffaello Paolucci şi Alfredo Rossetti, locotenenţi de marină, încadraţi pe frontul din timpul războiului dintre Italia şi Austro-Ungaria. Urmărind să dea inamicului o lovitură spectaculoasă, aceşti doi ofiţeri au înotat, în noaptea de 31 octombrie 1918, în apele reci ale Mării Adriatice, „înhămaţi", timp de patru ore, la un cilindru greu de 385 kg, încărcat cu exploziv, reuşind să-l plaseze sub chila cuirasatului „Viribus Unites", aflat atunci în rada portului Pola (la 100 km sud de Triest). Explozia produsă a distrus şi a scufundat uriaşa navă-amiral socotită invulnerabilă, fapt care a dus la demoralizarea întregii armate austriace.

FOTOGRAFIA ÎN ROMÂNIA

120 DE ANI

Începuturile fotografiei la noi ● Primele ateliere ●● Primul reporter fotograf ●●● 28 de vederi din București datate 1856 ●●●● Asociațiile ●●●●● Revistele

FOTOGRAFIA

ÎN ROMÂNIA

120 DE ANI

Mai întîi a fost camera obscură inventată în anul 1822 de francezul Nicéphore Niépce, primul cercetător care a reuşit să imprime imagini pe suporturi metalice, folosind o lentilă rudimentară şi, în locul dăliţii de gravat, substanţe chimice. După şapte ani de strădanii pentru perfecţionarea invenţiei sale, Niépce se asociază cu un compatriot — Jacques Daguerre — amîndoi legîndu-se printr-un contract pentru „exploatarea sistemului de reproducere instantanee a imaginii primită în camera obscură". La patru ani după această asociere, Niépce moare fără a cunoaşte celebritatea meritată. Onorurile îi vor reveni lui Daguerre, istoria înregistrînd invenţia perfecţionată de el, sub denumirea de dagherotipie. *Imaginile realizate la vremea aceea erau „prinse" pe plăci de cupru, argintate, sensibilizate cu vapori de mercur şi fixate în clorură de sodiu. Data care marchează intrarea fotografiei în domeniul public este 7 ianuarie 1839, cînd François Arago face, la Academia de ştiinţe a Franţei, o comunicare „despre noua artă a secolului — dagherotipia". În 1869 alţi cercetători reuşesc să treacă fotografia pe sticlă, iar în 1888 elveţianul Albert Davier inventează aparatul fotografic de reportaj. În 1920 apare eficientul LEICA, iar în 1928 redutabilul ROLLEIFLEX.*

În anul 1839 patrimoniul mondial al fotografiei era de mai puţin de o sută de imagini definitivate. Astăzi numai cu aparatele LEICA se fac, anual, peste cinci miliarde de fotografii.

DAGHEROTIPIA

LA BUCUREŞTI

Ne-am pus întrebarea cînd a apărut dagherotipia în ţara noastră şi din cercetările făcute am aflat o dată sigură. În ziarul „Vestitorul românesc" citim următorul anunţ, la 19 martie 1843 :

„Madama Vilhelmine Priz arată înaltei nobilimi şi cinstitului public, că a sosit în Capitală şi se recomandează precum că face portreturi tagherotip, cu un preţu foarte cuviincios. Doritorii să se îndrepteze pe Podul Mogoşoaiei, lîngă biserica cu brad, în casele D. Kladek".

Biserica cu brad i se spunea pe atunci bisericii Boteanu, deci iscusita madam Priz se va fi instalat într-una din casele existente la vremea aceea cam pe locul unde se află astăzi Biblioteca Centrală Universitară de pe Calea Victoriei. Dar n-a stat mult acolo. În acelaşi ziar, al doilea anunţ al fotografiţei indică o nouă adresă : pe Uliţa Franţuzească (actuala

Anunțurile Wilhelminei Priz.

stradă 30 Decembrie). Ce fel de dagherotipii o fi făcut dumneaei, nu știm. N-a rămas, în nici o arhivă, nici una, după cum n-a rămas nici de la ceilalți doi fotografi, de mai tîrziu, care-și făceau reclame prin ziare : I. Pohlman, în 1845, și Friedrich Binderi, în 1852. Primul își avea atelierul pe Podul Mogoșoaiei, în fața consulatului rusesc, deci cam vizavi de sediul de azi al Miliției, iar celălalt, tot pe Podul Mogoșoaiei, adică Victoriei, în casele Slătineanu (Capșa de mai tîrziu).

Una dintre cele cinci dagherotipii ale lui Bălcescu (1851).

Primul român care a beneficiat de noua minune artistică a fost, se pare, Nicolae Bălcescu. El și-a făcut la Paris, în anii 1848—1851, mai multe dagherotipii, dintre care ni s-au păstrat cinci, aflate astăzi în patrimoniul Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România. În același tezaur se păstrează și o fotografie, din 1852, în care sînt Ion Ghica și Vasile Alecsandri.

Ion Ghica și Vasile Alecsandri (1852).

PRIMELE FOTOGRAFII CUNOSCUTE LA NOI

Au trecut douăsprezece decenii de cînd s-a introdus fotografia în România. În 1856, un fotograf amator din Viena — V. Ludwig Angerer — venit în Bucureşti odată cu trupele de ocupaţie austriece, a trecut cu ochiul său magic — aparatul dagherotip recent perfecţionat — peste uliţele şi peste acoperişurile imobilelor din marea noastră urbe, realizînd cele dintîi vederi care ne-au rămas. Sînt în număr de 28 şi, cu toate că au fost făcute acum 120 de ani, ele pot stîrni invidia oricărui reporter fotograf de astăzi. Iată cîteva dintre ele :

Clădirea Teatrului Naţional, inaugurată recent la (31 decembrie 1853) ; distrusă de bombardamente, la 24 august 1944.

Piaţa Sf. Anton, devenită mai tîrziu Piaţa de Flori.

„Panoramică" luată de pe acoperișul Teatrului Național (din care se văd cinci coșuri de fum). O parte din cartierul Sărindar. Imediat în fața coșurilor de fum se văd, parțial, casele Otetelesanu, alături de care se află (în stînga) curtea și casa Frascati. În locul acestor clădiri avem astăzi Palatul Telefoanelor. Mai la stînga, un colț din casa Ghica și, în rînd cu ea, sala Slătineanu, transformată, în 1871, de Grigore Capșa, spre a instala acolo cofetăria, existentă și astăzi.

O altă vedere, tot de pe acoperișul Teatrului Național, spre Calea Victoriei : casele din fața actualului Palat al Telefoanelor. În fund, stînga: Turnul Colței; apoi, spre dreapta, Biserica Sf. Sava, situată atunci în fața clădirilor ce vor fi dărîmate spre a se înălța în locul lor Palatul Universității. La stînga, în primul plan al fotografiei, sînt casele lui Friederich Bossel. La etaj, în acel an 1856 cînd este făcută fotografia, se afla celebra sală de bal și teatru rămasă în istorie sub numele de **Bossel.** Avea 22 de loji și 330 de locuri în staluri. Aici a debutat Matei Millo în **Coana Chirița,** la 5 august 1850, și tot aici jucau trupele de operetă franțuzești și germane. La parter, între alte magazine, se afla și cel al lui C.A. Rosetti — **librărie și articole de Paris.**

MENȚIUNI

ÎN PRESA TIMPULUI

După plecarea lui Angerer, timp de patru decenii nu mai apare nici un fotograf la București sau în alte orașe ale țării, care să se ocupe de „vederi". Fotografii portretiști se înmulțesc însă, astfel încît fotografia intră cu fermitate în domeniul public, la noi. Două mențiuni de presă ne-o dovedesc. La 22 decembrie 1863, revista satirică „Aghiuță" publică o caricatură : **Coana Chirița Birzoi-ot-Birzoieni la fotograf,** în care vedem, pentru prima dată, un aparat fotografic gata de funcționare. A doua mențiune o găsim în revista „Familia" (decembrie 1865) : „Acum — spune Iosif Vulcan — e moda fotografiilor. Dacă pe masa ta din salonul de vizită nu ai și atare album, atunci, frumoasă cititoare, în deșert vei spune să propășești cu moda, căci îți lipsește o parte însemnată a ei. Altfel albumul de fotografii este o invenție foarte plăcută. Veți avea în el laolaltă portretele tuturor amicilor, căci eticheta nu te oprește ca să schimbi cu orișicine fotografia".

Despre publicarea fotografiilor în ziare nu putea fi vorba încă, deoarece zincografia, neevoluată, a vremii, nu putea realiza clișee cu rastel mic. În presa mondială și la noi, primele fotografii tipărite au apărut abia în al nouălea deceniu al secolului trecut.

Caricatura din revista „Aghiuță".

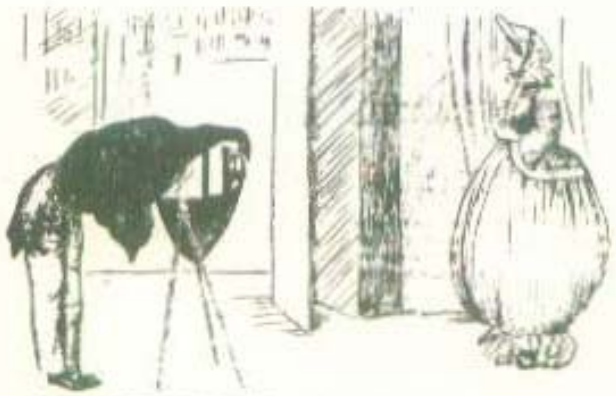

Coana Chirița Birzoi-ot-Birzoieni a luată neveste nepoate, ...
...ncotro cu pășitorii în mână ... la Goici [unde] e **camera-obscura.**

PRIMUL FOTOGRAF ROMÂN

Acum unsprezece decenii, cînd fotografia trecuse de vîrsta copilăriei și își petrecea primii ani ai tinereții, cucerind Europa și America, un român talentat își înscria numele printre primii reporteri fotografi din lume, desfășurînd o activitate care avea să-l facă renumit nu numai în țară, ci și peste hotare. Este vorba de Carol Popp de Szathmary, pictor și desenator prin excelență, fotograf amator prin vocație și pasiune. Era născut în anul 1812, la Satu Mare — de unde își ia și adaosul la nume — provenind dintr-o familie de intelectuali români stabilită mai tîrziu la Cluj. A studiat pictura la Pesta și la Viena ; a călătorit mult prin Europa, iar în 1845 s-a stabilit la București, unde s-a dedicat picturii și desenului. După 1850, cînd fotografia pătrunsese și la noi, Szathmary lasă din cînd în cînd paleta și încearcă noua artă ce se mai numea dagherotipie. Primele sale fotografii le realizează în timpul războiului Crimeii, fapt care-i aduce titlul de primul reporter de război din lume (după cum va menționa Helmuth Gernsheim în **Istoria fotografiei,** apărută la Londra în anul 1955). Szathmary își dezlănțuie pasiunea de fotograf amator mai cu seamă în anii 1866—1868, cutreierînd cele mai frumoase regiuni ale țării noastre, astfel că în cele din urmă colecția sa de fotografii cuprinde tot ce poate fi mai interesant pentru ambiția și mîndria unui reporter : peisaje, clădiri istorice, biserici și mănăstiri, aspecte din orașe și piețe, tipuri de oameni, țărani, meșteșu-

gari. La vremea aceea nu erau în Europa mai mult de zece reporteri fotografi, iar în România numai Szathmary. Informația aceasta o deținem dintr-o altă **Istorie a fotografiei**, apărută la Paris în anul 1945, sub semnătura lui Raymond Lecuyer, care-l descrie pe Szathmary ca : „un mare artist, cu mult gust și plin de ingeniozitate".

În anul 1867 Szathmary își avea laboratorul în această clădire — casele Grecianu, de pe Calea Victoriei, lîngă Biserica Doamnei, pe locul unde este astăzi magazinul Delta Dunării. În stînga fotografiei, pe zid se vede vitrina cu fotografii, la care privesc trecătorii.

De la Szathmary ne-au rămas o sută de fotografii numai cu aspecte din București. Pe vremea aceea fotografiile erau făcute prin expuneri îndelungate, deci totul trebuia improvizat. Așa fiind, Szathmary își culegea „subiectele" de pe străzi și-și regiza fotografiile la el în atelier, pentru a obține instantaneele dorite. Un astfel de „instantaneu" este acesta realizat în anul 1867 : un vînzător de înghețată oferind clientei farfurioara cu bunătatea mult căutată și la vremea aceea.

CREATORII ANONIMI

Carol Popp de Szathmary a murit în anul 1888, după ce deschisese drumul reportajului fotografic românesc. Atît în timpul vieții lui, cît și mai tîrziu, pînă la sfîrșitul secolului trecut, au mai realizat fotografii de reportaj și alți amatori și profesioniști — unii mai puțin cunoscuți, alții rămași pierduți în anonimat. Operele acestora consemnează multe dintre evenimentele petrecute la noi cu decenii în urmă. Dintre cele mai semnificative, păstrate în colecțiile bibliotecilor și ale arhivelor, prezentăm cîteva :

Statuia lui Mihai Viteazul, pe care o vedem astăzi în fața Universității, a fost inaugurată la 8 noiembrie 1874. În septembrie 1877 decorul frumoasei statui a fost îmbogățit cu cele două tunuri luate de la turci. Un reporter anonim a consemnat momentul cu această fotografie.

În primăvara anului 1867 au fost începute lucrările de construire a liniei ferate Giurgiu—București. La 19 octombrie 1869 întregul traseu era gata și a fost inaugurat. Fotografii timpului ne-au lăsat cîteva documente, dintre care cea mai interesantă ni se pare a fi imaginea Locomotivei 01, **folosită la trenul de lucru.**

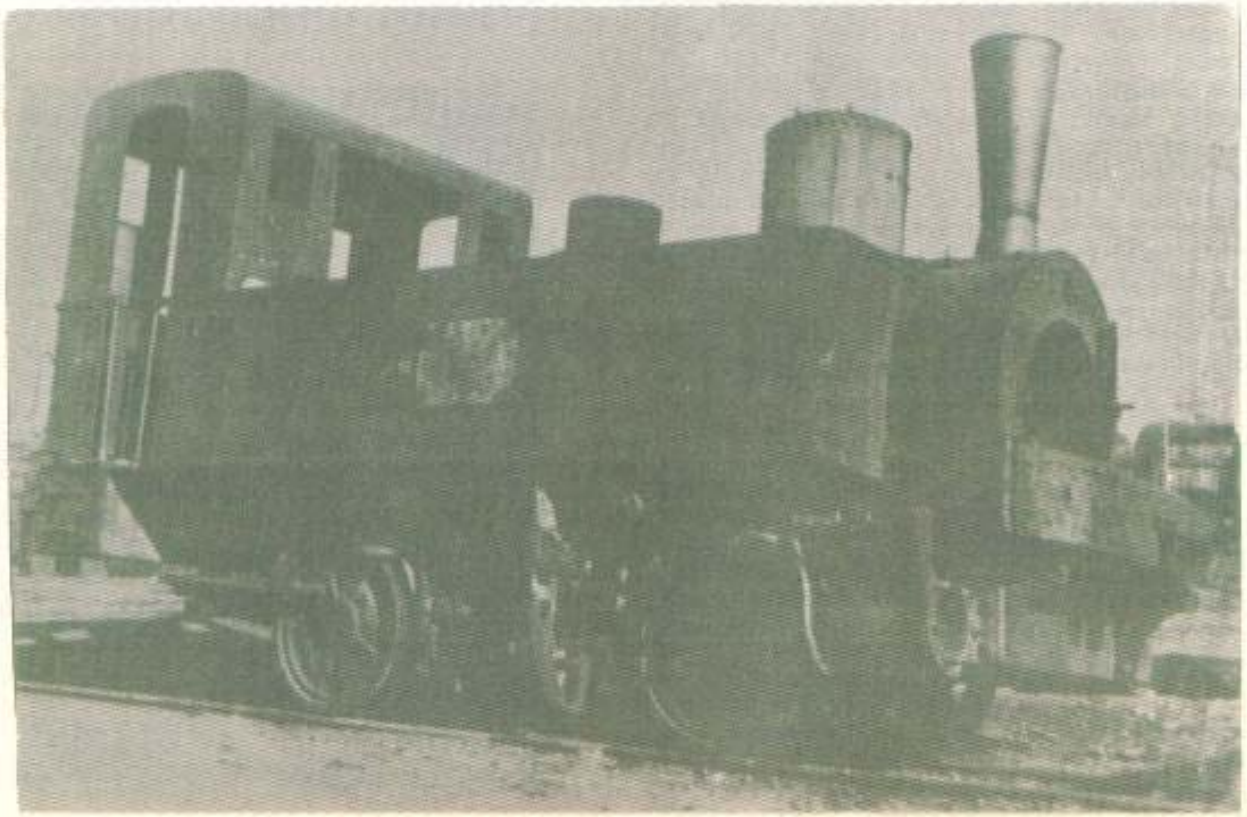

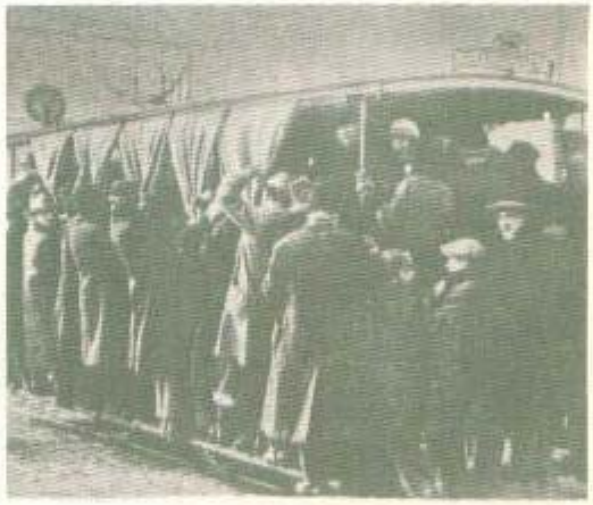

O altă mare „pășire spre progres" s-a făcut la 28 decembrie 1872, prin introducerea „drumului de fier american de-i zice tramvai cu cai". Două imagini fotografice din care înțelegem cum se călătorea în București acum un veac.

Reporterul fotograf n-a lipsit nici de la inaugurarea primei linii de tramvai electric din București, la 9 decembrie 1894 (linia Cotroceni—Obor).

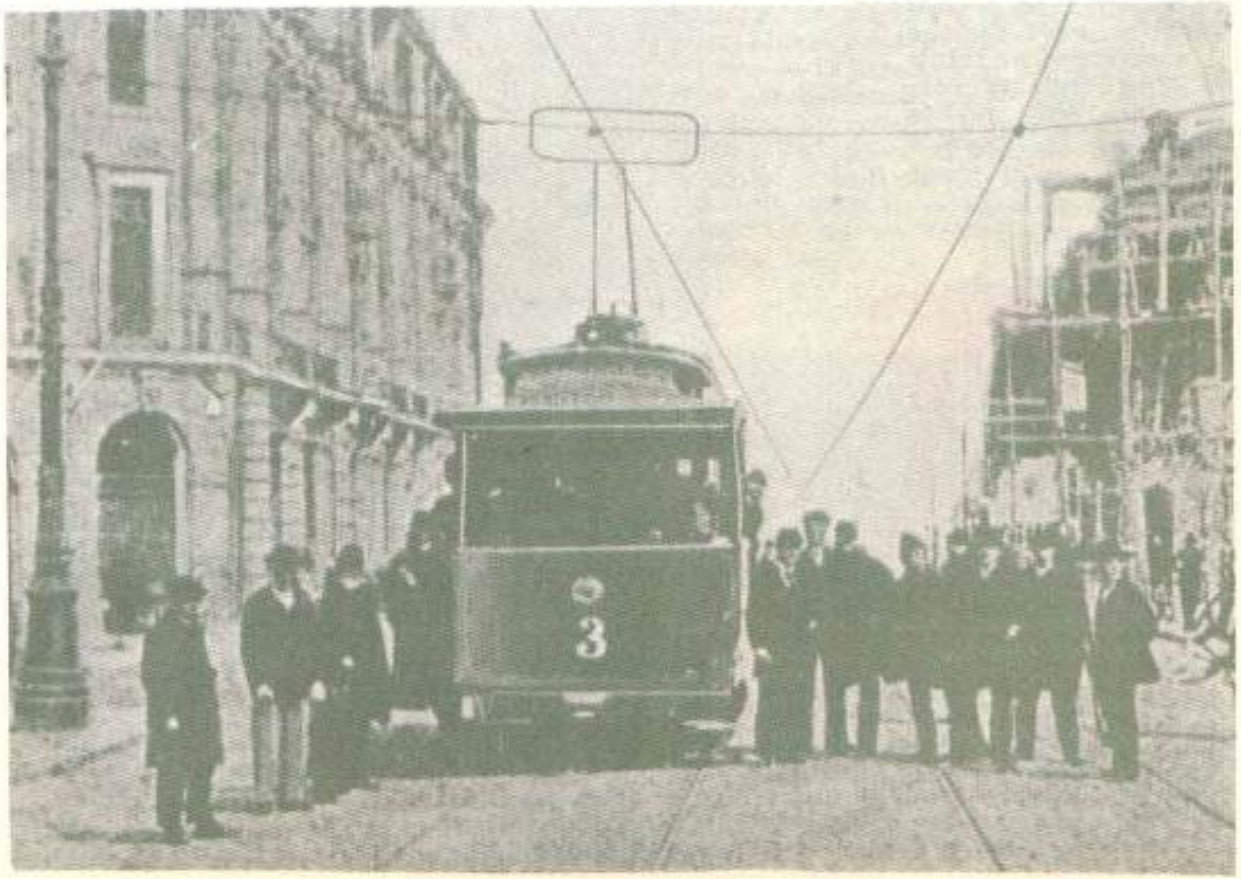

Ochiul magic al reporterului fotograf a urmărit și începuturile sportive de la noi. Iată două instantanee :

Agrement pe lacul Cișmigiu „unde doamne și domnișoare se întrec în figuri făcute pe gheață", cum scria revista „Sportul", în ianuarie 1890.

Iar dumnealui este Dumitru Dumitrescu, primul campion velocipedist de la noi, învingător în cursele organizate pe distanța Otopeni-Băneasa (în aprilie 1890).

ASOCIAȚIILE ȘI REVISTELE

În anul 1892, cînd amatorii fotografi din țara noastră se numărau cu sutele, s-a constituit la București prima asociație de specialitate, care s-a numit **Societatea amatorilor de fotografie**. Scopul onorabilei organizații (declarat în statute): „Să lucreze pentru perfecționarea, pe cît se poate, a artei fotografice și să îndemne pe onor membrii săi să exercite această artă".

În 1901, amatorii fotografi de la Iași, răspunzînd apelului făcut de profesorul universitar Dragomir Hurmuzescu, se constituie și ei într-o asociație, care o întrece în activitate pe cea de la București, între altele editînd și prima publicație de specialitate: „Revista Fotografică" (începînd din aprilie 1901).

În încheiere — două momente din epoca de început a fotografiei moderne de la noi:

Așa arăta un reporter fotograf acum trei sferturi de veac: un tînăr trimis de o revistă la hipodromul Băneasa, pentru a fotografia o cursă de cai. Are un aparat ultramodern, nu mai mare decît o cutie de pantofi, și fără trepied — deci ultimul model apărut pe piața europeană (fotografia de jos).

Primul trucaj fotografic cunoscut în lumea reporterilor bucureșteni. La 18 octombrie 1909, aviatorul francez Blériot a făcut primul zbor în România, cu două aparate? Așa s-ar părea, după cum ne arată acest document fotografic. Nu este o realitate

ANUL I. Iași, Aprilie 1901 No. 2

Revista Fotografică

JURNAL ILUSTRAT PENTRU FOTOGRAFIE

PUBLICAȚIUNE LUNARĂ

Redactată cu concursul mai multor colaboratori

CONDUSĂ DE

I. H. CHALAND

SUMAR:

DEVISA:

Prețul unui număr 50 bani

CU SUPLIMENT

insă. Blériot a zburat cu un singur avion, dar reporterul care l-a urmărit și-a fixat aparatul pe trepied, a apăsat pe declanșator atunci cînd avionul a trecut peste tribune — la hipodromul Băneasa, unde a avut loc demonstrația — apoi, vrînd să fie sigur de reușită, a mai făcut o fotografie... dar uitase să schimbe placa, deci imaginea a ieșit dublă. Fotografia a fost publicată totuși, în revistele timpului, fiind prezentată ca un trucaj (fotografia din dreapta jos).

ION MUNTEANU ■

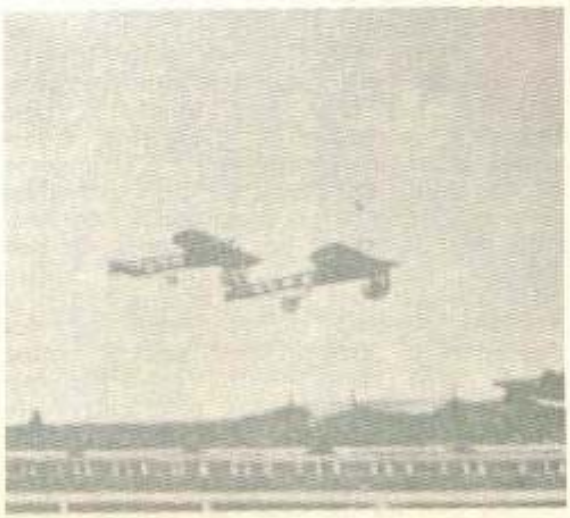

AMINTIRI

-Fragmente -

Pictură de Bob Bulgaru.

Cînd m-am întors de la Paris, eram convins că voi lucra în primul rînd în domeniul artelor plastice. Umblasem prin Galeriile de pe Rue La Bretie, prin cafenelele Montparnassului dar, mai ales, prin muzee și prin expoziții retrospective (Delacroix, Bourdella). Musée de Luxembourg, L'Orangerie, Musée Rodin îmi furau un timp totdeauna disponibil pentru ale frumosului. Dar drumul meu predilect era la Luvru, cu respectiva completare la Biblioteca Națională. Citeam luni întregi aceleași cărți și vedeam aceleași pînze, fericit că pot descoperi o „interpretare" pentru mine nouă. Acest „timp pierdut" mi-a îngăduit să fac figură de savant prin cafenelele bucureștene și ulterior să dețin cronica plastică a FACLEI. Am avut astfel prilejul să cunosc mulți pictori și să scriu despre ei: de la Iser la Arnold, de la Marcel Iancu la Ciucurencu, de la Cornelia Bobic la Elena Popeea, de la Ionescu Sin la Vînătoru.

Am scris despre ei toți, cu o vădită predilecție pentru cei neconsacrați. Aveam pasiunea criticului de a descoperi și de a înălța pe scut un talent și un nume. Au rămas destule urme în acest sens prin paginile ziarelor vechi. A rămas cîteodată și un salut amical din partea artistului respectiv — mai ales cînd gloria nu confirmase caldele mele prevestiri...

Succesul atacă memoria. Fiecare este înclinat să creadă că a reușit exclusiv din cauza lui și unii păstrează chiar o secretă dușmănie față de acela care ar putea să revendice recunoașterea primului sprijin, dreptul „descoperirii".

Nu m-au preocupat niciodată asemenea probleme. Nu scriam cronică plastică pentru a-mi face pinacotecă, nici pentru a găsi un alibi elegant negustoriei de tablouri.

La un moment dat, am neglijat continuitatea strictă a expozițiilor fără să abandonez totuși un „drept de intervenție", cînd aveam impresia că anumite cuvinte trebuiau spuse — despre Bob Bulgaru, despre Magdalena Rădulescu, despre Gheorghe Anghel sau despre alții.

Vestea morții premature a lui Bob Bulgaru nu m-a surprins mai mult decît mă minuna viața lui — o viață aeriană, splendidă ca naivitate, ca elan juvenil, ca promisiuni, ca fantasme.

Bob Bulgaru picta inspirat și nu avea niciodată nevoie să simuleze inspirația.

Era, pe pînză sau pe stradă, același arhanghel pervers și nedumerit, în care zvîcnirile copilăriei nu își găsiseră, nu își puteau găsi o albie molcomă. Într-un veac disprețuitor de frumos, Bob Bulgaru disprețuia — fără ostentație — veacul. Nici-

odată nu era actual, niciodată nu știa „despre ce este vorba". Deschidea ochii mari și asculta sedus de perspectiva deschisă prin cuvintele din altă lume. Dar chemarea interioară îl împiedica să se aclimatizeze ; după cîteva minute se reîntorcea la universul lui colorat, la copii pastelizați, la paleta nuanțelor diafane. Părăsea coordonatele vieții concrete, ca să regăsească îngerul rătăcit.

Așa era Bob Bulgaru, cît a trăit între noi ; sever față de el și față de arta lui, îngăduitor cu toată lumea, mereu nemulțumit de sine și mereu încîntat de isprăvile altora.

Eram cîțiva care îi purtam o stimă care depășea poate meritul realizărilor sale imediate — dar o stimă în care ne plăcea să anticipăm roadele unei maturități de înaltă cadență.

Știa Bob Bulgaru să deosebească arta de tot ceea ce trece nesemnificativ. Prețuia valorile pure și albe ale sufletului, cele de dincolo de expresie.

Ființa lui fizică, arta lui, crîmpeiele de viață pe ca i le cunoșteam alcătuiau un tot de substanță delicată, aproape suprateretră. Bob n-a tulburat niciodată cu tăriile lui de fulg și de soare chietudinile burgheze. Moartea lui, ea însăși, ni s-a părut o evadare.

Desprins din cadrele portretului, pictorul s-a strecurat tiptil spre singurătatea albastră și sterilă. Prea puțini i-au auzit pașii lunecînd pe covor ; nimeni nu s-a gîndit să-i ridice vopselele pe undeva risipite.

*

De Gheorghe Anghel îmi aduc aminte cu deosebită emoție. Am scris cel dintîi despre el în revista **Azi** (12 martie 1939.) Un articol de o pagină, care avea tonul grandiloc vehent al unei proclamații și care încadra clișeul unui Baudelaire văzut de Gheorghe Anghel. Din dorința de preeminență pe care m-am ferit să le deranjez, Petre Comarnescu n-a citat în monografia lui acest text. Pentru mine și pentru Gheorghe Anghel însă, articolul din „Azi" a avut semnificația unui început de prietenie. N-am avut prilejul să menținem un contact continuu. Viața desparte tocmai pe aceia care ar trebui să fie apropiați.

L-am reîntîlnit în 1965.

Am făcut amîndoi drumul spre mînăstirea Pasărea unde își avea atelierul, pe un timp de noiembrie umed, pătrunzător și nostalgic. Timp „de doi" — cum spune o zicală neogreacă. Fiecare din noi simțea parcă nevoia unei paveze împotriva stihiilor... Priveam din mașină cum se deapănă cîmpia. Gheorghe Anghel, taciturn de obicei, aduna și de astă dată anevoie cuvintele care păstrau, dincolo de limpezimea lor aparentă, tîlcul lor ascuns.

Îl priveam din profil. Era tot atît de întunecat la față ca pe vremuri. Numai că părul îi devenise fumuriu, iar trăsăturile altădată nervoase căpătaseră liniștea căptușelii lor de grăsime.

Ochii aveau aceeași fosforescență melancolică.

...Atît.

Mașina trecea printr-o pădurice desfrunzită. Nici un zgomot. Nici o clătinare de ram. O ploaie fină cădea fără să se audă și fără să se întrerupă.

Mă gîndeam la sculptorii pe care îi cunoscusem, și mai mari și mai mici, și români și de alte neamuri. Avea și Gheorghe Anghel ceva din caracteristica lor artizanală. Îl distingeai printre artiștii de alte categorii, așa cum deosebești, între medici, pe chirurg. Dar o lumină de pe față depășea condiționările materialului și ale meșteșugului — o lumină cînd angelică și cînd demoniacă. Înțelegeam de ce nu poate lucra în București. **Acolo** viața te fură artei, în orice clipă. **Aici** unde urma să ajungem, n-avea confort modern, dar pentru el noțiunea de confort își păstra un sens strict spiritual. Starea de creație nu are nici un raport cu frigiderul. Nu era nici retrograd, nici paseist Gheorghe Anghel, dar, îmi dau seama, calea spre artă o căuta de-a lungul pomilor și alături de inimile simple. Calea lui...

...Vorbeam despre oamenii pe care îi cunoscusem, despre locuri în care ne simțisem bine și despre frumusețe.

Da. Sînt artiști care n-au decît o singură finalitate : opera. Așa cum sînt femei care n-au alt mister decît al maternității. După atîția ani de amiciție, nu aveam dreptul să mă înșel, să mă las furat de aparențe. În Gheorghe Anghel, ca și în foarte mulți dintre noi, zac numeroși oameni fără legătură între ei și adeseori contradictorii. Ba se mai află și cîte un model de nemărturisit, pe care ne grăbim să-l cufundăm din nou — odată apă-

rut — în chiliile întunecate ale subconștientului. Dar toate acestea le ghiceam, fiindcă Gheorghe Anghel nu le spunea. Prefera să nu vorbească. El scria în piatră nu în cuvînt, material pe care nu îl stăpînea și de care se simțea străin. Era mereu tentat să răspundă la întrebările altora așa cum răspundea la întrebările lui : prin frămîntarea lutului. Secundare însă pînă la urmă, psihologia artistului, viața lui. Îi urmăream de-a lungul anilor, cu ochii memoriei, opera : portrete, statui în picioare și așezate, nuduri, maternități. Și obsesia lui Eminescu.

A lucrat, desigur, portretele lui Enescu, Luchian, Andreescu, Pallady..., iar de la acel Eminescu pe care cu treizeci de ani înainte îl modelase în atelier au urmat înfățișări ale poetului fixate la Botoșani, la Craiova.

Pentru Gheorghe Anghel, Eminescu fusese însă ca realizare plastică o chemare permanentă și o vocație deliberată. Se născuse ca artist într-o epocă în care se instituiau jurii, se decernau premii, se înălțau opere de marmură și de bronz, fără ca Poetul să-și afle înfățișarea de eternitate. Mă întrebam dacă realizarea lui Gheorghe Anghel va încununa efortul de 75 de ani al atîtor chemați și nechemați. Dar cum puteam răspunde, înainte de a vedea statuia turnată în bronz și plasată în perspectiva ei firească ?

Atelierul lui Anghel era simplu și auster. Singurătățile lui nu se alcătuiesc nici din singularizări, nici din absențe. Două „maternități" de dimensiuni reduse așteptau cuminți pe socluri.

Eminescu se înălța magnific în încăperea rece și neprietenoasă. Aveam senzația de a sta în fața unei capodopere, fără să-mi pot explica motivele senzației care mă cuprinsese.

Mă impresiona în primul rînd intrarea figurii, caracterul ei luciferian, lumina durerii dinăuntru, apoi grandoarea hieratică izvorîtă din noblețea proporțiilor, din tensiuni și din ritmuri, din aspirațiile formei și din consimțămintele spațiului. Îmi dădeam seama că pentru Gheorghe Anghel stilul era rezultanta sincerității interioare, dar și a acordului cu permanența. Nu făcea parte din nici o școală. Nu putea fi catalogat și clasificat. Neoclasic după unii, neoromantic după alții, nu se simțise la larg lui în nici un atelier și lîngă nici un profesor. Elev al nimănui, devenise maestru nu prin trecerea anilor sau prin justificate recunoașteri administrative. Fiecare nouă operă îi confirma măiestria. Îmi dădeam seama că gustul filistin va afla pretext pentru a refuza nuditatea aceluia pe care straie de epocă l-ar fi diminuat. Știam că se vor găsi comentatori, străini de fulgurațiile divinatorii ale artei, care să invoce cusururi de asemănare și alții care vor denunța tocmai chemarea absolutului — tocmai ei care, mărunți, erau scutiți de asemenea chemări.

Dar eu priveam eternitatea, a doua eternitate eminesciană din fața mea.

Și îmi era de ajuns.

Au trecut alți ani — de astă dată nu prea mulți. Și l-am revăzut pe patul de moarte. Patetic și abstract — ca o statuie de el însuși !

*

Ca un meteor a trecut și Neagu — Neagu Rădulescu ; scriitor, conferențiar și mai ales caricaturist. Îl văd și acum, tînăr licean, scoțînd revista cu bani adunați de pe la rude și pregătind expoziții „contra babelor". Babele erau, pentru el, încă din 1930, Lucia Sturdza-Bulandra, Maria Filotti, Marioara Voiculescu, Lucreția Kar.

Caricaturile lui erau feroce. Nu cruța pe nimeni, fie că era femeie sau bărbat, puternic sau coleg de mizerie. Nici Al. Mavrodi, nici Alf. Adania, de exemplu, nu s-au bucurat de vreo deosebire de tratament. Tînăr, scandalos de tînăr, Neagu se amuza pe spinarea contemporanilor mai mult sau mai puțin vetuști. Avea și conflicte cu ei — uneori contondente, dar asta nu îl descuraja. Nu năvălise peste el în redacția „Adevărului" Lucreția K. să-i demonstreze că avea un piept demn de toată lauda, piept care nu merita să atîrne, de o sfoară, dincolo de rama tabloului din expoziție ?

Neagu însă, vioi, strengar și de o scînteietoare superficialitate, se descurca mereu prin caritatea mijloacelor ajutătoare. Linia lui era poate săracă — în schimb, cine îl bătea în legendă, cine îl întrecea ca imaginație ?

Pe Silvan l-am cunoscut mult mai tîrziu. Apucasem să scriu ani de-a rîndul despre Neagu și despre expozițiile lui. „Turnul Babel", „Dragostea noastră cea de toate zilele", „Nimic despre Japonia" îi asigurau odată cu admirația tineretului de ambe sexe, o carte de vizită scriitoricească. Iar

caricaturile îi apăreau în toate ziarele, în toate revistele.

Cu totul altfel era Silvan; modest și valoros arhitect de la Charlottenburg. Oltean de neam și Ionescu după nume, avea arta supremă de a trece neobservat. L-am cunoscut întîmplător la o premieră. Avea locul alături de al meu și schița figurile actorilor în timpul spectacolului. Mi-a fost de ajuns o privire furișă, ca să-mi dau seama că omul avea un talent deosebit. L-am invitat să vină a doua zi la redacție și de atunci au început între noi o prietenie și o colaborare durabile. Astăzi, încă, Silvan îmi ilustrează cronicile dramatice și uneori cărțile. Nu are nici imaginație deosebită, nici legendă. Spre deosebire de Neagu, s-a descurcat foarte greu în viață și astăzi încă e mai cunoscut între oame-

nii de cultură decît în marele public. Silvan lasă linia să vorbească pentru el. Neagu, în schimb, își epuiza deseori strălucirea în conversație.

Antinomici acești doi artiști, se completau pînă la urmă — prin defecte și prin calități.

*

În 1937, cînd teatrul românesc sărbătorea cei șaizeci de ani de activitate ai lui Paul Gusti, mi se părea extraordinară prezența fizică și intelectuală a „ctitorului", încă verde, încă în stare să lucreze și să se înnoiască. Firește, nu oricine, privind înapoi, putea spune că a montat 500 de spectacole, că a localizat 35 de piese, că a tradus 65 de drame și comedii. Dar teatrul, care uzează atîtea sănătăți și energii, întreține, pe de altă parte, cîte o flacără

simbolică. O asemenea flacără era și Paul Gusti — reprezentant al tradiției vii și permanente în lumea primei noastre scene. Deși mereu bolnav, acest neobosit muncitor a găsit în tensiunea nervoasă a efortului remediul omenești sale slăbiciuni. Avea un umor dizolvant și o inteligență analitică în fața căreia obiectul nu rezista. Scepticismul și luciditatea îl apropiau totuși de teatru, în loc să-l îndepărteze. Cînd l-am cunoscut, el era destul de bătrîn și încărcat de glorie. A avut cuvinte cînd politicoase, cînd excesiv de amabile, cînd imperceptibil ironice pentru debutant. Îmi cerea chiar sfaturi în decursul conversației. („Dumneata care știi atîta teatru că rămîn uluit...") ; altul, mai credul, n-ar fi reținut ironia din subtext față de proza mea pedant-juvenilă. Dar Paul Gusti avea umorul delicat.

— Nu știu dacă ai observat, îmi mărturisea el, că nu mai avem juni primi la Teatrul Național. Și cîți mai sînt, au trecut de 60 de ani! De cîte ori ies însă pe calea Victoriei, constat că strada e plină. N-ar fi oare o modalitate să-i facem să treacă vizavi? E o treabă de cîțiva pași. Reflectează și dumneata. Poate găsim o soluție.

*

Cum aș putea uita, scriind despre atmosfera teatrală dintre cele două războaie, pe Tudor Mușatescu?

L-am cunoscut prin anul 1930, cînd m-am întors de la Paris. El era de

pe atunci celebru, nu încă în teatru, dar scria în dreapta și în stînga, în toate revistele de umor ale epocii. Publicase primul lui volum de versuri și debutase în ale scenei. Fiindcă a fost, pe rînd și uneori simultan, poet, dramaturg, prozator și excelent ziarist. Din toate aceste îndeletniciri, este probabil că posteritatea va reține măcar în parte pe aceea de dramaturg. Este probabil, dar nu este niciodată sigur.

Mușatescu omul avea însă o valoare distinctă și o calitate care nu este deloc de disprețuit : comunica într-un fel care îl transforma adeseori în personaj, în mim, în interpret al unei opere în ecloziune. Omul nu putea trece neobservat. Avea un aspect tipic de teatru — capul lui Pierrot, erou al comediei dell' arte, cel cu nasul ușor ridicat în sus, cu surîsul fluturînd mereu pe buze amare și cu o simțire pe care nici o glumă nu izbutea să o ascundă. Nu era în fond cinic, dar afecta cinismul. Cînd vorbea, nu știai niciodată dacă glumește sau dacă e serios. Nimeni nu era mai crud cu el decît Mușatescu. Bineînțeles, acest fel de a fi nu-l putea duce nici la Universități, nici la Academii.

Toată lumea știa că nu e serios, — dar el era mîndru de această carte de vizită, cea mai glorioasă de care ar fi putut face uz un umorist.

Mușatescu-omul nu poate fi evocat și înțeles în afara mediului în care se desfășura — nici el, nici Iancovescu, nici Victor Eftimiu, nici Al. O. Teodoreanu. Pe atunci, în cafenele, în redacții, în restaurantele la modă nu se spuneau „bancuri". Se făceau, în schimb, spontan, glume sau spirite care circulau „semnate" de-a lungul și de-a latul țării. Fiecare din personalitățile marcante ale umorului se pronunța astfel despre evenimentele zilei, despre cele literare, artistice, ca și despre cele politice.

Desene de CLENCIU și SILVAN

Cenzura nu avea nici o armă împotriva glumei. La un moment dat, Carol II a dărîmat o cafenea, ca să risipească participanții constanți ai unei mese...

Nu s-a insistat destul asupra rolului pe care în epocă l-a împlinit cafeneaua. Venea oricine, dar rămîneau puțini, deoarece era greu să reziști în această școală de scepticism, de ironie, de relativitate. În ciuda părerii unanime, faptele demonstrau că oamenii cei mai înzestrați și cei mai activi, ca de exemplu : academicianul Miron Nicolescu, Ion Barbu, Victor Eftimiu, Tudor Vianu și mulți alții, pe atunci tineri, frecventau cu asiduitate aceste refugii ale gîndirii libere...

Dar Tudor Mușatescu nu avea răbdare să stea prea mult la aceeași cafenea.

Cînd era vreo premieră la „Național", se întîmpla să mă aștepte la ieșire. El la premierele confraților nu prea se ducea. Prefera să cadă piesele singure. („Să nu se spună că le-am trîntit eu !") Cum mă vedea, întreba cu glas tare, ca să-l audă lumea dimprejur :

— Ei, cum a fost ?

Intimidat, îi răspundeam evaziv : „Mie mi-a plăcut", la care Mușatescu exulta : „Ascultați-l ! Lui i-a plăcut. Numai lui. Mărturisești singur".

Mai tîrziu, m-a oprit pe stradă și m-a anunțat : „Mă, tu știi, am cancer ! Dar liniștește-te. Nu e cine știe ce — a la Mușatescu !"

Altă dată, întîlnindu-l, a avut alt ton :

— De ce nu vii pe la mine ? Ar trebui, totuși, să ne mai vedem. Eu mă duc, și o să-ți pară rău...

Nu mi-am dat seama și nu m-am dus. Oricît am fi de vîrstnici, nu realizăm efectiv provizoratul vieții și ne părăsim unii pe alții fără să ne vedem îndeajuns. Foarte des mă gîndesc la el, foarte des îi simt parcă prezența.

Îl văd așa cum era, cu acea „joie de vivre" care îl caracteriza, plin de glume, de ironii, într-o permanentă stare de creație efervescentă. Locul lui nu-l mai ocupă astăzi nimeni. Toți sînt făcuți într-un fel sau altul. El era spontan și autentic — așa cum este uneori poezia.

N. CARANDINO ■

ARE... CUVINTE

ORIZONTAL: 1) N-au pic de originalitate. 2) Are un ochi legat — Are idei originale. 3) Îi ai la mînă — Îl ai în sînge (abr.). 4) Au motivele lor (sing.) — Au minte de pasăre. 5) Alungă zgomotul — Nu au continuitate (fem.). 6) Chestie de început — Are o cheie — Are cuvînt. 7) Îi ai la mînă (sing.) — Păzea! 8) Au ramificații la pol — Pe vremuri avea un han. 9) Piept... are (pl.) — Au spațiu disponibil. 10) Are bani, nu glumă — Are farmec. 11) Are un bilețel de la... factoriță — Aneta înainte de-a avea un an!

VERTICAL: 1) Are semnele unei emoții puternice — Te face să ai bătăi de inimă. 2) Are o cultură de suprafață — Formă posesivă — Are multe de-nvățat. 3) Nu cred în miracole — Au o bună parteneră. 4) În refrenul colindelor — Are toată viața înainte. 5) Își are rostul ei — Are o clanță... — N-a avut rivale. 6) Nu are piste false — Cărunt! 7) Aproape tot! — Atletism... pe scurt! — În apărare! 8) Au timpul planificat — Are un nivel ridicat (pl.). 9) A avea o bună dispoziție — Are fripturi! 10) Monedă japoneză — Are necazuri (fem.).

MIHAI PĂTRAȘCU ■
BUCUREȘTI

PILULE UMORISTICE

AUTOMOBILISTICE

Luîndu-și carnetul de conducere auto, grădinarul a exclamat:
— De acum toți „morcovii" sînt ai mei!

*

— Nu știți unde pot găsi o pompă de apă pentru Dacia mea, deoarece s-a defectat?
— Pompă de apă? Nu știu; dar dacă mergeți puțin mai departe dați de un puț...

*

— Ce înseamnă semnul ăsta de circulație?
— E un „non sens".
— Adică cum?
— Sens interzis! — spuse automobilistul.

*

— Sînt și voi rămîne superstițios — spune tînărul automobilist.
— De ce?
— Ieri, vrînd să evit ca o pisică neagră să-mi taie calea, am intrat cu mașina într-un pom...

*

— După cinci ore la volan, în drum spre București, din cauza oboselii am adormit. Nici nu știu cum am ajuns acasă.
— Nu se poate. Te văd teafăr doar...
— De ce? După cinci ore a condus mașina colegul meu.

ZOOLOGICE

Între țînțari:
— Odată, cînd am înțepat un om, am simțit niște șocuri puternice și m-a apucat o ameteală...
— Străniu. Ce s-o fi întîmplat, dragă?
— Însul avea tensiune... înaltă!

*

Între pisici:
— Am auzit că fratele tău a plecat la munte.
— Da. S-a făcut de... rîs!

*

Între pești:
— Hai să ne încercăm și noi norocul. Luăm un „loz în scoică" și poate ne pică vreo perlă!

*

Șarpele boa către șarpele cu ochelari:
— Unde te grăbești așa, amice?
— La doctor. Trebuie să-mi schimb... ochelarii!

*

Între miriapode:
— Vai, dragă, trebuie să-mi cumpăr pantofi noi și n-am bani decît pentru două... duzini!

DAN PRECUP ■
BUCUREȘTI

La anul 105 Traian a cucerit Dacia:

la 1895 un cioban din Munții Făgărașului a cucerit Roma

BADEA CÎRȚAN

SAU CONȘTIINȚA ORIGINII ȘI A UNITĂȚII UNUI POPOR

Figura pitorească a unui alt peregrin transilvan prin Europa — Cu turma peste munți și înapoi — Voluntar în războiul din 1877 și cătană împărătească în Herțegovina — Plecat la Viena cu jalbă la împăratul și întors cu istoria lui Șincai — Cu desaga plină de cărți prin Vama Cucului — Maica Roma cea bătrînă și taica Traian — O relatare inedită a lui Duiliu Zamfirescu — De la V.A. Urechia și Grigore Tocilescu la marchizul Pandolfi și cardinalul Rampolla — Budapesta — Viena — Veneția — Florența — Roma — Paris — München, popasuri ale unui itinerar transhumant — Ciobanul din Carpați depune o coroană de bronz la Columna lui Traian — Ultimul popas la Poiana Țapului.

BADEA CÎRȚAN

Făcuseră vîlvă, în cea de-a doua parte a veacului trecut, impresiile de călătorie prin Europa centrală și occidentală publicate de Ion Codru Drăgușanu. Autorul lor era un tînăr autodidact aflat în slujba domnitorului Bibescu și, așa cum îl arată numele, cu originea în satul Drăguș din Făgăraș. Mai tîrziu, Nicolae Iorga a tipărit la Vălenii de Munte prima ediție a acestor pitorești și pline de sevă însemnări sub titlul **„Peregrinul transilvan"**. Călătoria lui Ion Codru urmase pînă la un punct itinerariile stăpînului în a cărui suită se afla și folosise mijloacele de comunicație ale timpului. Reiese din textul însemnărilor că tînărul peregrin știa cîteva limbi streine : germana, franceza, italiana.

Dar iată că secolul revoluției de la '48 nu se sfîrșise cînd își face apariția un nou peregrin transilvan, de astă dată un cioban, coborît tot de sub Munții Făgărașului, ca și Drăgușanu. Era Badea Gheorghe Cîrțan din satul Opria — Cîrțișoara, iar drumurile lui, de unul singur, au fost făcute în mare parte pe jos. Dacă flăcăul din Drăguș era totuși un om instruit, avînd cunoștința cîtorva graiuri ale țărilor pe unde a colindat și portul lui era cel europenesc, adoptat de tineretul pașoptist de la noi, Badea Cîrțan știa doar să citească, după o lungă și trudnică bătălie dată cu alfabetul cirilic și apoi cu cel latin, iar îmbrăcămintea lui era zeghea de lînă, căciula, cămașa de cînepă cu cheutoare și opincile încurzate. În afară de graiul de acasă mai deprinsese și nemțeasca în cei trei ani de cătănie cît făcuse la împăratu'.

Dar să o luăm de la capăt, amintind, în treacăt doar, cîteva momente din zbuciumata existență a eroului nostru.

Gheorghe Cîrțan — după mărturisirea făcută lui V. A. Urechia — s-a născut în anul 1849 în satul Cîrțișoara din Transilvania. A învățat să buchisească pe o carte bisericească, pentru că nici în imperiul austriac, nici în Austro-Ungaria de mai tîrziu românii nu aveau școli. Ba se ducea și o acerbă campanie de desnaționalizare a maselor românești. Rămas orfan de la vîrsta de 16 ani, își mînă turma la păscut în munte, o turmă de numai patruzeci de oi, și se îngrijește de cele trebuitoare pentru iarnă : adăpost și hrană. Adăpostul ca adăpostul, are doar în sat o șură mare cu două grajduri, dar anul a fost secetos și nutrețul e scump foc. În atari împrejurări, păstorii din Țara Făgărașului și a Bîrsei coborau spre cîmpia Bărăganului și prin bălțile Dunării, unde oile găsesc pășune chiar iarna. Așa s-a făcut că a intrat în vorbă cu Ion Cotigă din Săcele, un baci tînăr, proprietar a 400 capete de oi, și împreună au pornit pe valea Bîrsei, au trecut munții și pe la Buzău au coborît în Ialomița pe Bărăgan.

Baciul Ion Cotigă era fiul unui subprefect de țară, om avut și cu carte, iar trecerea lui cu turma dincoace de munți își mai avea un rost : să scape de cătănie sub steag strein. Mulți din păcurarii de pe țara Oltului făceau așa.

Adevăratul dascăl al lui Gheorghe Cîrțan a fost baciul Cotigă care ducea cu el o întreagă bibliotecă, teancuri de cărți așezate frumos în două perechi de desagi și purtate de spinarea unui măgar. Ani și ani au bătut cei doi ciobani șesul cîmpiei românești și bălțile Dunării, de la Brăila la Severin, păscîndu-și turmele. Iar în aceste peregrinări Cîrțan a prins o asemenea dragoste de slova tipărită, că nu o dată adîncit în citirea cărților își uita de oi și întîmplarea se solda cu pagubă.

Începuse războiul pentru independență, la 1877, și spre Dunăre curgeau regimente și convoaie de căruțe cu alimente și nutreț. Noaptea se vedeau focuri de tabără în Bulgaria.

1898 — DIFUZAREA PRESEI

În anul 1898 exista în București un singur automobil, deci despre folosirea acestui fel de vehicul la vreo treabă oarecare nu putea fi vorba, calul continuînd să dețină întîietatea la transporturi. Un serviciu „modern" de difuzare a presei cu căruțele cu cai îl avea ziarul „La Roumanie", care apărea (începînd din 1898) la București. Fotografia de față, care a fost publicată la loc de cinste în paginile acestui ziar, ne prezintă imobilul, din strada Brezoianu nr. 1 — sediul ziarului — avînd în față cele două căruțe destinate transportului ediției din ziua respectivă. Căruța cu doi cai ducea pachetele la gară, iar cealaltă, cu un cal, la chioșcuri.

MAI AVEȚI O... LAVIȚĂ ?

O încăpere de șase metri lățime și opt lungime ; cu șaisprezece lavițe de lemn și tot atîtea perne umplute cu paie — toate puse la dispoziția celor patruzeci de clienți acceptați pentru o noapte de „odihnă". Este vorba de Azilul de noapte înființat la București, în toamna anului 1890.

BADEA CÎRȚAN

Timp de 12 ani cît colindase împreună cu asociatul său, partea lui Cîrțan sporise simțitor. Dar oamenii stăpînirii au venit să le rechiziționeze turma plătind-o și lăsîndu-le doar pentru prăsile un număr de oi. Au luat niște bani buni și pe nutrețul care nu le mai era de folos. Și astfel, în primăvara anului 1878, Gheorghe îi spuse tovarășului său :

— Baciule Ioane, eu mă duc... Mă duc la război, să dau o mînă de ajutor fraților de dincoace, că doar un sînge și un grai avem. Merg să mă scriu volintir... — Ți s-a urît cu ciobănia ?, îl întrebă Cotigă. — Ba nu mi s-a urît, da' ce să facem noi, doi oameni, la 70 de oi ? ! Și dus a fost. Înrolat voluntar și instruit la garnizoana din Roșiorii de Vede, s-a văzut vărsat apoi la un batalion de rezervă. Între timp războiul se terminase și a primit ordin de lăsare la vatră.

Se vestise atunci o amnistie a guvernului austro-ungar pentru cei fugiți peste munți. Gheorghe Cîrțan, muncit de dorul de acasă, își lasă partea în grija asociatului și face calea întoarsă. S-a prezentat singur la autoritățile din Făgăraș care pe dată l-au și trecut în controalele armatei împărătești și l-au trimis în campania din Herțegovina în 1879. După aproape trei ani, în toamna anului 1881, iese din armată și se pomenește iar dincoace de Carpați, face împărțeala oilor și cu partea din turmă care-i revine o ia în sus, pe aceeași vale a Buzăului și se întoarce la vatra părintească. Așezat aici în chip de gospodar, dă piept cu toate abuzurile și nedreptățile pe care o administrație de stat reacționară și coruptă, instruită special pentru a desființa popoarele din defunctul imperiu, le folosea fără jenă în acțiunea ei de guvernare. Anii trec și strîmbătățile domnilor îl scot din sărite. Crezînd ca orice om naiv și de bună credință că aceste practici vor fi reprimate de conducerea supremă, Cîrțan pleacă în 1892 pe jos la Viena cu jalbă la împăratul, dar nu isprăvește nimic. Gărzile de la poarta Hofburgului îl gonesc pur și simplu. Oile le lăsase în munte cu „platnici", iar în chimir mai avea destule coroane. Acum trebuia să se întoarcă. Dar mai înainte a dat o raită pe la prăvăliile cu cărți din inima Vienei. Se uitau lung librarii la acest ciudat personaj în opinci și laibăr de pănură albă, care putea fi interesat de cărți și de tipărituri. Acolo, la un anticariat de pe Maria Hilferstrasse a găsit el un exemplar din Cronica lui Șincai. L-a cumpărat de îndată și, după cum avea să spună mai tîrziu, în asta a stat tot cîștigul drumului făcut pînă la Viena și înapoi. Cu dreptatea care se poate dobîndi de la împărat și slugile lui se lămurise.

Întors la stînă, Cîrțan începe lectura cronicii lui Șincai și are revelația unor adevăruri istorice confirmate de unele date din propria lui experiență de viață, după cum vom vedea. Acolo a citit despre oștile lui Traian și despre cucerirea Daciei, despre formarea poporului român și despre amarnica soartă ce i-a fost dată, de a înfrunta năvălirile și de a se vedea împărțit de graniți nefirești. Cronica grăia cu însuflețire și despre rezistența eroică a poporului a cărui arie milenară de viață făcea o roată perfectă în jurul Carpaților.

Ea scotea la lumină faptele pline de vitejie ale unor conducători ai țărilor românești și elogia în mod hotărît pe voievodul care la anul 1600 izbutise să reunească, într-o singură țară, poporul Daciei Romane de odinioară. Acela era Mihai Viteazul... Și iată că în mintea lui Cîrțan se trezesc niște adu-

EVOCĂRI

Fédération Aéronautique Internationale

FRANCE

Nous soussigné, pouvoir sportif reconnu par la Fédération Aéronautique Internationale pour la France, certifions que :

Mlle Caragiani Hélène

né à

le 13 Mai 1882

ayant rempli toutes les conditions imposées par la F.A.I. a été breveté :

Pilote Aviateur

à la date du 22 Janvier 1914

Commission Sportive Aéronautique

La Présidente

A FOST PRIMA

La 22 ianuarie 1914 Federația Aeronautică Internațională eliberează, la Paris, brevetul de pilot numărul 1591, primei noastre aviatoare : Elena Stoenescu-Caragiani. Această cutezătoare făcuse școala de pilotaj la București, în anul 1913, sub îndrumarea căpitanului aviator Fotescu, dar a trebuit să se califice în Franța, deoarece la noi fe-

ÎN ANUL UNIRII

Colonelul Alexandru Asachi, fiul cărturarului Gheorghe Asachi, care era un bun pictor și desenator, ne-a lăsat, între altele, și această stampă înfățișînd unul dintre momentele de însemnătate istorică petrecute în anul Unirii : întîlnirea Regimentului 3 Infanterie — venit la București — cu Regimentul 6 In-

melle nu aveau acces în aviație. De la Paris, Elena Caragiani s-a dus în America, unde s-a perfecționat, apoi a revenit în țară, solicitînd — fără succes — să fie primită ca pilot de război. A continuat totuși să piloteze diferite aparate din aviația civilă, pînă în anul 1929, cînd a murit. De la nașterea Elenei Caragiani-Stoenescu se împlinesc 90 de ani (13 mai 1887).

fanterie — de la Iași — în ziua de 14 aprilie 1859. Întîlnirea simboliza contopirea oștilor moldovene cu cele muntene. Cei doi comandanți își dau onorurile, iar sus pe deal, în stînga, tinerii au închis o horă.

BADEA CÎRȚAN

ceri aminte legate de numele lui Traian și al lui Mihai. Da, **Drumul Troianului** zis și drumul șarpelui, pe care l-a văzut el pe valea Oltului, suind spre Turnul Roșu trebuie să fie unul din drumurile cuceritorului Daciei. Apoi despre voievodul Mihai auzise din pruncie, pentru că domnitorul care unise cele trei țări române poposise două zile cu oștile chiar în satul lui, la Cîrțișoara. Din generație în generație, peste sute de ani, această amintire se păstrase în memoria oamenilor. (Istoria consemnează evenimentul în luna octombrie a anului 1599, înainte de bătălia victorioasă de la Șelimbăr).

În ciobanul din Cîrțișoara s-a trezit astfel conștiința originii și a unității unui popor. De aci înainte întreaga lui viață va fi închinată unui apostolat pus în slujba națiunii, a luminării poporului.

Și pentru că în Transilvania tipăriturile românești constituiau adevărate raritați, Cîrțan va căuta sursele lor de dincoace de munți și ani în șir va face muncă de agent colportor trecînd clandestin granița cu desagii doldora de cărți. Trecerilor de acest fel, poporul, cu umorul care-l caracterizează, le spunea călătorie prin „vama cucului". Cîrțan transporta cărți de literatură și de istorie, lucrări originale și traduceri, abecedare și cărți de citire folosite în școlile din Vechiul Regat. Unele erau cumpărate cu banii proprii, altele proveneau din donațiile celor care apreciau munca de apostolat a ciobanului din Cîrțișoara.

Am spus că figurile istorice care l-au fascinat pe badea Cîrțan erau Mihai Viteazul și Traian. Cineva îi spusese că voievodul încoronat la 1600 la Alba Iulia are la București un monument turnat în bronz, înfățișîndu-l călare pe un cal încrăvit. Din acea clipă Cîrțan n-a mai avut astîmpăr. El trecuse de nenumărate ori în Regat, dar nu fusese la București niciodată. Iar de o bună bucată de vreme populația românească majoritară din Transilvania își găsea un reazim în ideea că **„de la București răsare soarele pentru toți românii"**. Deci, a pornit spre București. Dintr-o relatare a lui V. A. Urechia, pe atunci președinte al Ligii pentru Unitatea Culturală a tuturor Românilor, aflăm că omul de serviciu de la instituția pe care o patrona, un țăran din Făgăraș, este cel care i-l semnalează pe Cîrțan. Și iată cum: omul îi povestește lui Urechia că de vreo trei seri, cînd trece spre casă la ore tîrzii pe lîngă statuia lui Mihai Viteazul, îl zărește culcat acolo pe un om cu sarică, cioban din părțile Făgărașului. A intrat în vorbă cu el, l-a oferit sălaș, dar baciul a zis că acolo dorește el să doarmă, la picioarele celui care a adunat laolaltă toată semințiа românească de pe cele două laturi ale Carpaților. V. A. Urechia a trimis îndată după ciudatul personaj, a stat cu el de vorbă și a fost cucerit de flacăra care ardea în inima acestui om simplu. De aci înainte Cîrțan se va mîndri cu prietenia veneratului profesor, precum și cu aceea a colaboratorului acestuia, tînărul savant Grigore Tocilescu.

La Mihai Viteazul ajunsese deci. Acum îl păștea gîndul să facă un pelerinaj la maica Roma și să dea față cu columna lui Traian. Pentru a înfățișa acest prim contact al lui Cîrțan cu lumea romană, vom reproduce o relatare a lui Duiliu Zamfirescu, aflat pe atunci secretar de legație în reprezentanța noastră diplomatică de la Roma. Iată textul:

BADEA CÎRȚAN LA ROMA.

Cine nu cunoaște astăzi pe badea Gheorghe Cîrțan!... Trebuie să fii un cetățean foarte obscur, ca să nu fi avut

cinstea, măcar o dată în viață, să fi fost cercetat de acest bun patriot. De la d. Bursan pînă la Felix Faure ; de la Imriani la Crispi; de la Carpați la Canalul de Mineca, — toată lumea și toate locurile sînt cunoscute în persoană de neobositul român.

În anul mîntuirii 1895, cel ce scrie aceste rînduri se găsea din întîmplare la Roma, într-o dimineață cam noroasă, plictisit de singurătate și de vreme urîtă, — cînd sluga veni să-l vestească că un compatriot dorește să-l vadă. Din ochii clipitori ai italianului se putea pricepe că „compatriotul" în chestie era cam ciudat.

— Cum îl chiamă ? Spune ! Să-ți dea o carte.

— Ce carte să-ți dea, domnule !... că eu nici nu cred că ăsta-i compatriot de-ai d-voastră. Trebuie să fie vreun fiu al necuratului.

— De ce ?

— Fiindcă nu-i om ca toți oamenii. De la genunchi pînă la gît e vîrît într-un țap, iar de la gît în sus într-o oaie. La ce-l întrebi, el răspunde mereu : „Mama Roma, mama Roma". Să vedeți ce-i în stradă, vă speriați. A întrerupt circulația trăsurilor. Tot orașul e la poarta noastră.

— Ce spui, bre !

— Zău, domnule. Lumea zică c'ar fi Menelik, venit la Roma pe ascunsele să ne spioneze.

Începea să fie interesant.

— Lasă-l să intre.

Sluga se uită la mine încremenită.

— Eu îl las să intre, dar socotesc că ar fi bine să țineți revolverul la îndemînă.

După cîteva minute, ușa se deschise, lung, domol, și o opincă năstrușnică se introduse în domiciliul subsemnatului, ca într-o subprefectură, iar după dînsa urmă o pulpană de zeghie, după pulpană un umăr și după umăr un cap, cu o căciulă cît roata. După ce isprăvi de intrat se așeză lîngă ușă.

— Bună vremea, domnișorule.

— Mulțumesc dumitale, bade. Da' ce cauți pe tărîmurile astea ?

— Păi, știi, cum îi românu : am mai venit și noi pe la Roma.

— Ba că să zici ! Cînd ai venit ?

— De venit, am venit de vreo patru zile, da știi cum îi omul fără carte : încătrău o dai, tot prost iese !

— Da' ce ți s-a întîmplat ?

— Păi, ce să mi se întîmple, iote că m-au luat niște vardiști de ăștia de ai lor și m-au dus la poliție.

— Așa, degeaba ?

— Păi, curat degeaba.

— Unde ești în gazdă ?

— Nu-s nicăieri.

— Unde dormi ?

— Păi nu dorm nicăieri.

— De patru zile de cînd ai venit n-ai dormit ?

— Nu să află. Da' ce, parcă de aia am venit eu, să dorm ? Cum am sosit, acum e joi, și numa m-am dus drept, la Columna lui Traian. Apoi am mers așa tot pe ulițele alea înguste, pînă am ajuns la Sfîntul Apostol Petru... Am fost și la Sfîntul Apostol Pavel, și la Tibru. Acuma numa ași vrea să dau și de locu unde a arat Romulu, cu păstorii lui, că eu de aia am venit...

— Numai de dorul lui Romul ai venit dumneata pînă aici ?

ARE 275 DE ANI

Pe pisania aflată într-unul din foișoarele palatului de la Mogoșoaia, scrie : „Acest palat den temelie iastă zidit și înfrumusețat de pre luminatul înălțatul Domn Io Constantin Basarab Voievod, dăruit și dat la al doilea fiu, lui Ștefan moștenire ohabnică, săvîrșind acest frumos lăcaș la anul de la Hs. 1702, septembrie 20". Deci bijuteria arhitectonică pe care o avem la Mogoșoaia împlinește 275 de ani. După mărturia unor demnitari străini, care au cunoscut palatul în timpul trecerii lor pe la noi, știm că la vremea aceea ansamblul arhitectonic de la Mogoșoaia trecea drept una dintre reședințele domnești cele mai somptuoase din Europa. Fotografia pe care o reproducem a fost făcută în anul 1931. Ea reprezintă fațada dinspre lac a palatului. În barcă, pe primul plan : scriitoarea Martha Bibescu.

EVOCĂRI

„VEDERI" DIN BUCUREŞTI — 1913

În luna februarie 1913, onor Consiliul comunal al municipiului Bucureşti dispune reducerea fondurilor alocate Prefecturii Poliţiei. E criză generală şi trebuie făcute sacrificii. S-a găsit : să se reducă echipamentul sergenţilor de stradă. Şi se dau acestora, în loc de bocanci, opinci ieftine, cu nojiţe de rezervă — aşa cum se vede în fotografia alăturată.

MARILE SPECTACOLE

Panoramele şi menajeriile care făceau furori, la Bucureşti, către sfîrşitul secolului trecut, au dispărut, una după alta, lăsînd şomeri pe bravii actori din fruntea afişelor uitate : maimuţele şi urşii jucători. Aşa fiind, spectacolele respective au ajuns în stradă, bietele dobitoace specializate în arta dansului după nuia şi tobă continuîndu-şi „mariile" reprezentaţii pe trotuar, în faţa trecătorilor care, la sfîrşit, se îndurau, uneori, să arunce cîte un gologan la picioarele dresorilor respectivi.

BADEA CÎRŢAN

— Păi dar cum ! Am venit să văd Roma, că nu mai puteam.

— Şi cum ai venit ?

— Mai cu trenu, mai pe jos...

Cu cît omul vorbea mai cu accentul lui de peste munţi şi mai încurcat, amestecînd şi pocind numele străzilor, cu Sfîntul Apostol Petru şi Sfîntul Apostol Pavel, cu Rea Sylvia şi Moise de pe Nil ; cu cît mi se părea mai neînţeles şi mai neexplicabil în scopul călătoriei lui, — cu atît mai mult mă simţeam mişcat de glasul şi de portul acela neaoş românesc, de dorinţa neînfrîntă ce-l pornise din munţii lui şi-l adusese pe jos în Italia, pînă la Roma.

Sceptic din experienţa faţă cu compatrioţii noştri înflăcăraţi de dorul strămoşilor, dar sentimental din fire şi gata să fiu păcălit la fiecare nouă declaraţiune, — luptam cu mine însumi şi vream să-mi dau bine seama de apucăturile românului.

El îşi pusese căciula jos şi aştepta să-l întreb. Din cînd în cînd îşi scotea braţul de sub zeghie, vînjos şi gol pînă la umăr şi îşi netezea pletele.

— Cum te chiamă, bade ?

— Gheorghe.

— Şi mai cum ?

— Gheorghe Cîrţan.

— Bine, bade Gheorghe, ce te-a făcut pe dumneata să-ţi laşi interesele şi bîrlogul d-tale ca să umbli după vînturi ?

Românul nu prea prindea şartul vorbei dar simţea el că bine nu gîndeam eu de planurile lui. Ba chiar mi se păru că o tristă nedumerire trecu pe chipul lui vioiu : mă socotea desigur un nesimţitor sau un coconaş bucureştean, pentru care numele Romei nu spune nimic.

— Păi... ce să fac, domnişorule. Mi-a venit aşa, să plec, şi am plecat... Că doar şi aici tot la noi sîntem, că Roma ce e ? Mama noastră. Că de nu era Romulu să are cu un buhai şi o vacă, nu era să mai fim noi pe lumea asta!

— Ai mîncat ceva, bade Gheorghe ?

— Mîncat. Dar nu prea ştiu cum să cer cele de trebuinţă. Că la pită îi mai zic eu pane, da încolo pace.

— La vin zii vino, ştii, parc-ai chema pe cineva.

El mormăia încet „vino, vino".

— Adicătelea bag seamă că tot de la ei am luat noi şi vinul, că ce ţi-e vin, ce ţi-e vino !...

— Ia se prea poate, bade Gheorghe. Da' eu zic că numai vorba am luat-o de la ei, că băuturica o cunoşteam noi şi mai înainte, pe cînd eram numai Daci. De cînd ne-am făcut Daco-Romani, avem şi băutura şi numele.

Badea Cîrţan începu să mă creadă român rău, viţă de grec sau poate chiar de ungur, de vreme ce îndrăzneam să glumesc asupra Daco-Romanilor. Eu îl întorsei iar la d'ale mîncării spre marea lui părere de rău ; că el, bietul om, numai de Rea Sylvia, de Romul şi de Traian ar fi vrut să vorbească.

— Iar de-o fi să-ţi vie poftă de brînză, bade Gheorghe, cere curat românește, caşcaval.

— Aă... cum Doamne, iartă-mă !...

— Aşa cum îţi spun eu : cacio-cavallo.

— Păi, zău, că curat Romani sîntem !

— Curat !... Da' ia spune-mi, cum ai rezemat la poliţie ?

— Păi, să vezi, domnişorule ; eu am petrecut o noapte la columnă, o noapte la Sfîntul Apostol Pavel, o noapte la Sfîntul Apostol Petru, iar cînd a patra noapte m-a luat unul şi m-a dus într-un dormitor, la un papă, o fi, să zicem, papa Gligore... Acolo a vrut unu să-mi ia paşaportu..., păi,

nu era să-l pocnesc numa odată !... Eu am strigat : „Vivat mama Roma !" A doua zi m-a dus la Conțu austriac, da' eu n-am spus că știu nemțește...

— Da' știi ?

— Ie, știu o țîră, că am fost cătană... numa am zis la ăla de se ținea de mine. „La noi toți Romani, ca la voi. Vivat Roma". Și numa mi-a dat drumu.

— Și cum ai înimerit la mine ?

— M-a îndreptat fiul părintelui Lucaci, care este aici la studiu la seminar. Ba încă chiar mi-a dat un om să mă aducă, că nu de alta da' se țineau niște netrebnici după mine...

— Vezi, bade Gheorghe, ești îmbrăcat cam ciudat pentru dinșii.

— Ba eu zic, domnișorule, că e și pe aici lume proastă... Că dacă-i vorba de aia, ciți nu sînt îmbrăcați ca mine pe columnă ?...

— Așa este, dar columna nu umblă pe uliță. De asta eu așî zice să te îmbraci nemțește, bade Gheorghe, și atunci să umbli pe unde-i vrea. Ți-om găsi și gazdă, de ți-o veni vremea să dormi...

— Bine, să trăiți. Că mare bucurie e pe mine în cetatea asta !... zău, parcă mă sfredelea la inimă doru... mă bolnăveam, de se întîmpla, știi, să nu pot veni.

Făcu ce făcu și după vreo zece minute Gheorghe al nostru se prezentă îmbrăcat nemțește, dar cu namila lui de căciulă pusă strengărește pe-o ureche, ca să pară mai de oraș și cu cămașa legată cu sfoară se mișca otova, ca un lup, parcă n-ar mai fi avut încheieturi.

— Da' ce-i asta, bade Gheorghe !... Ce stai țeapăn așa ? Zici c-ai fost cătană...

— Ie.

— Atunci ești deprins cu haina de oraș. Mișcă mîinile și picioarele în libertate.

Mișcă el de o parigorie mîinile, dar cînd să miște picioarele, pace.

— Să mă ierți, domnișorule, nu-mi prea dă mîna să mișc picioarele, că nu de alta da' alunec. Eu cu opincile merg măcar unde, dar cu cizme de astea mă țin la încheietură...

Îi căutarăm o pălărie în locul căciulei, îi deterăm să înbuce ceva și plecă. Strengarii care îl așteptau jos nu-l recunoscură, schimbat cum era, iar el putu alerga în pace după sfinții apostoli.

In urma lui toată lumea din casă era mișcată. Pentru mine, badea Cîrțan adusese, în îndepărtarea străinătății, nota emoțională a graiului românesc, a portului de muntean, a îndrăznelii lui fataliste de a ajunge cu orice preț la maica Roma ; pentru ceilalți, nota admirabilă de puterea de străbatere a rasei latine, de geniul politic al marelui Impărat, care împlîntase în cuiburile Carpaților sămînța vulturilor romani și, mai presus de toate, de misterioasa putere ce mina pe acest țăran, jumătate conștient și jumătate inconștient, către obîrșia neamului lui.

În prima călătorie la Roma despre care relatează mai sus Duiliu Zamfirescu, Cîrțan are contacte cu o seamă de personalități ale vieții romane ce luaseră atitudine fermă în favoarea românilor din imperiul austro-ungar, frustrați de cele mai elementare drepturi civile și politice. (Textul Memorandumului de la 1892 fusese tradus în mai multe limbi și răspîndit în toată Europa,. mai ales în Franța și Italia). Astfel, prin mijlocirea diplomatului român C. I. Mitilineu, îl cunoaște pe marchizul Pandolfi, senator roman care le va spune prietenilor săi că se înțelege mai ușor cu cioba-

EVOCĂRI

CU PAVAJ DE LEMN

În vara anului 1895 Bucureștiul avea primul său velodrom, instalat la Rondul II de la Șosea. Se numea Velodromul Pucher. Luigi Cazzavillan a făcut, tot la Șosea, un nou velodrom, modern, cu pistă de lemn lungă de 333 de metri, care a fost inaugurat la 14 septembrie 1896. Aici au fost disputate marile întreceri internaționale la care au participat așii ghidonului din România, Franța, Germania, Italia, Austria. Tot aici au apărut și primele femei bicicliste de la noi — la cursele de tandem. Pentru atragerea spectatorilor la curse, conducerea velodromului oferea, pe lîngă biletul de intrare, un bilet gratuit de călătorie cu tramcarul, de la Sf. Gheorghe pînă la Șosea.

CE MAI SACALE !

Acum o sută de ani, apa de băut mai era încă distribuită în București cu sacalele. „Comercianții" de specialitate umblau cu butoaiele prin oraș și vindeau apa cu cofa, acolo unde puținele conducte instalate nu prididau să acopere necesarul solicitat. Existau și unele instituții sau localuri care-și aveau sacalele lor proprii. În fotografie : două sacale cu boi și una cu un cal, în piața Teatrului Național. Au adus apă pentru hotelul HUGUES, aflat atunci cam vizavi de actualul Palat al Telefoanelor.

MARELE RAID DIN 1935

Şase temerari: căpitanul comandor Gh. Jienescu, căpitanul comandor Davidescu, locotenentul comandor Al. Cernescu, căpitanul Gh. Olteanu, locotenentul comandor Mihail Pantazi şi maestrul mecanic A. Ştengher (fotografia de jos). Aceştia au realizat marele raid intercontinental: Bucureşti-Capetown-Bucureşti, în aprilie-mai 1935. Ruta parcursă a însumat 23 000 de km. Timp efectiv de zbor: 150 de ore. Raidul a fost făcut cu trei aparate ICAR. Raport la întoarcere (25 mai 1935): „Totul a decurs normal".

În fotografia de sus — harta zborului: Bucureşti - Eskişeir-Adana - Alep - Cairo - Assuan - Kartum - Malakal - Juba - Nairobi - Salisbury - Kimberley - Victoria West - Capetown şi retur.

BADEA CÎRŢAN

nul din Carpaţi decît cu un sicilian sau cu un muntean din Abruzzi. Senatorul Pandolfi l-a şi găzduit pe badea Cîrţan în timpul celor două săptămîni cît a stat la Roma în 1895. Alte cunoştinţe făcute de Cîrţan în capitala statului italian: cardinalul Rampolla, deputatul Matteo Imbriani şi deputatul Cavalliotti, comandorul Giantureo şi profesorul Maineri, poeta Clelia Bertini şi cavalerul Brutto Amante şi alţi filoromâni de marcă din acel timp.

Senzaţia pe care prezenţa lui Cîrţan a făcut-o atunci la Roma poate fi dedusă şi din faptul că pe via del Corso, stradă foarte lungă ce uneşte Piazza del Popolo cu Piazza Veneţia — centrul Romei — în vitrina unui mare studio fotografic, poza lui Cîrţan era expusă în mărime naturală. Doamna Le Lieure, proprietara studioului, se oferise să-i facă acest portret.

Badea Cîrţan a mai făcut încă două drumuri la Roma şi un drum la Paris, cu întoarcerea prin Elveţia şi Germania, spunînd concetăţenilor săi din Cîrţişoara că prin unele străinătăţi a băut „vin de Burgănzia". Ultimul drum la Roma a fost în anul Congresului orientaliştilor din 1899 la care participaseră patruzeci de naţiuni. România a trimis o delegaţie numeroasă, de 60 de persoane, între care V. A. Urechia, Gr. Tocilescu, Th. Burada, I. Kalinderu, M. Sutzo, Take Ionescu, Vasile Maniu şi alţii. În presa italiană din acel timp ecoul prezenţei româneşti la dezbaterile congresului a fost pur şi simplu răsunător. Gazetele romane au citat şi o frază a lui Cavour care spusese: **„Voi Românii aţi fost timp de secole bastionul celor două imperii romane şi apoi al întregii Europe împotriva invaziilor turceşti şi mongole".**

În cadrul acţiunii româneşti de propagandă desfăşurată în cadrul şi în jurul acelui congres, s-a hotărît să fie depusă o coroană de bronz la Columna lui Traian. Guvernul italian a patronat această festivitate, reprezentat fiind prin ministrul instrucţiunii, dr. Guido Bacceli. Tocmai cînd coroana de bronz, lucrată de sculptorul Ettore Cadorin, fusese adusă cu trăsura la **Albergo di Rusia,** hotelul unde locuia Urechia, îşi face apariţia ca din senin şi badea Cîrţan, venit pe jos de la Bucureşti.

— Ce cauţi aici, omul lui Dumnezeu?, îl întrebă Urechia stupefiat.

— Ce să caut, domnule preşedinte? Ce cauţi şi dumneata... Columna lui Traian...

Şi aşa se face că la ceremonia care a urmat badea Cîrţan a fost cel însărcinat să depună coroana de bronz la columnă. În cuvîntarea ţinută de unul din participanţii italieni, cavalerul Brutto Amante, s-a spus: **„Sîntem la o sărbătoare de familie. Columna ne aminteşte originea comună şi ne cimentează sufletele laolaltă".**

Întors în ţară, i s-a mai făcut un proces de către autorităţile austro-ungare, fiind osîndit ca agitator. A stat jumătate de an la închisoare, apoi a trecut iar prin „vama cucului" ca să se întoarcă cu desagii plini de cărţi, pe care le împărţea prin sate luminînd minţile celor constrînşi să stea în întuneric şi apăsare. Drumuri şi drumuri, peste crestele Carpaţilor, iarnă şi vară, pînă în acea zi de început de toamnă, în 1911, cînd poposind la Poiana Ţapului, în drum spre casă, inima lui încetează să mai bată.

Din mărturia aspră de dăruire şi trudă a unei vieţi a rămas o legendă. Legenda lui Badea Cîrţan.

VLAICU BÂRNA ■

Studii de soldaţi (creion)

reporterul de front

La Cutisovo (desen şi laviu)

Explozia unui obuz (cărbune şi estompă)

Grigorescu

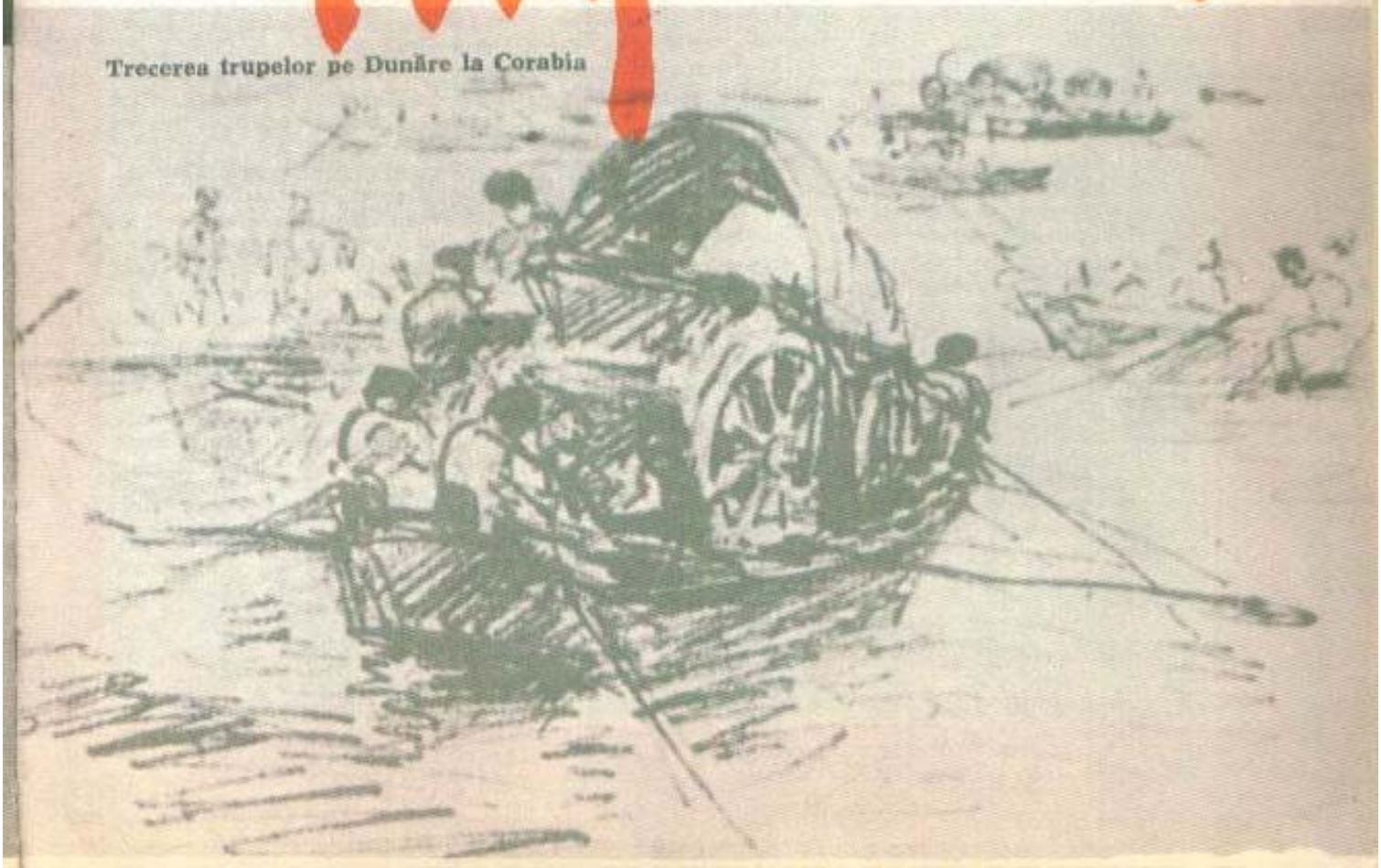

Trecerea trupelor pe Dunăre la Corabia

REPORTERUL DE FRONT

Diligența ce cobora pe drumurile prăfuite ale Moldovei în acel început de iunie al anului 1877 se strecura cu greu printre convoaiele armatelor. Din cupeu, călători priveau cu curiozitate desfășurarea de cavalerie, căruțe, tunuri și soldați care de mai bine de o lună își urma drumul spre Balcani. Grigorescu urmărea obosit marșul infanteriștilor. Călătorea de mai bine de cinci zile, nevoit să intre în țară nu pe căile obișnuite ale Dunării — acum teatru de luptă — ci pe o rută ocolită, de la Viena la Lemberg cu trenul și de-acolo pe șleaurile diligențelor. Lăsase Parisul în urmă la chemarea bunului său prieten și protector, doctorul Davila, care obținuse pentru el aprobarea să însoțească trupele pe frontul dunărean. Obiceiul ca pictorii să fie de față la evenimentele frontului fusese inaugurat în timpul războiului din Crimeea. Marile publicații europene doreau să completeze informațiile trimișilor speciali cu imagini autentice. Balcanii erau încă de la începutul conflictului sub atenta și minuțioasa supraveghere a unor desenatori, ale căror scene cu bătălii, vederi sau descrieri de oameni și costume periodicele vremii — „Illustrated London News", „Leipziger Illustrierte Zeitung", „L'Illustration", „Ilustracion espagñola y americana" etc. — le publicau săptămînă de săptămînă. Grupul artiștilor români coborîți la Dunăre era format din bătrînul pictor Carol Popp de Szathmary și mai tinerii Sava Henția și G. D. Mirea, cărora li se alătura Grigorescu. La 30 iulie se afla de acum pe front — lîngă Calafat — după cum consemnează ziarul „Războiul" : „Pictorul Grigorescu se află la Cuartierul General român, unde a fost chemat să schițeze diferitele mișcări ale armatei noastre, mai cu seamă trecerea grosului ei peste Dunăre, care va fi curînd." Ca să aibă mai multă mobilitate, Grigorescu și-a făcut rost de o brișcă — „o trăsură de vînat de Bărăgan" — acoperită cu un coviltir de pînză și mărginită pe laturi cu împletituri de răchită. „În ea avea — povestește doctorul C. Istrati — tot ce-i trebuia pentru a picta, mînca și dormi. Astfel l-am văzut la Grivița..." Obiceiul de-a hălădui cu brișca nu-l va mai părăsi niciodată și deseori va fi zărit, mai tîrziu, plecînd cu ea să caute preluci cu lumină și culoare și peisaje. Bunul său prieten, doctorul D. Grecescu (cu care își împarte timpul cînd revine în tabăra Cartierului General), semnalează în misivele adresate atașatului de pe lîngă trupele de geniu, doctorul Alfred Bernath-Lendway, deplasările „lui Nicu" de-a lungul frontului, foarte mișcător în vara acelui an. După ce armatele române trec Dunărea, Grigorescu întreprinde scurte călătorii pe malul bulgăresc, poposind în sate, urmărind coloanele de prizonieri turci ori trăind împreună cu soldații nopțile nesigure dinaintea asalturilor ori zorile cu lacrimi și cadavre ale bătăliilor sfîrșite. „M-am întîlnit acum vreo cinci zile aproape de Nicopole (la Gaureni) și cu Nicu" — notează Grecescu la 25 august. Apoi, în alte dăți : „Nicu lucrează mereu și umblă cînd aici, cînd la Plevna ca un pașă, dară lucrează" (Turnu Măgurele, 22 septembrie) ; „Grigorescu a fost la Rahova și a asistat la lupta de acolo. S-a întors și a doua zi după întoarcere a plecat la Verbița" (Turnu Măgurele, 14 noiembrie) ; „Coconu Nicu (Fotograful Statului) a plecat iarăși la Plevna" (Turnu Măgurele, 27 noiembrie). Viața de campanie e dură și pictorul cu o sănătate îndoielnică o suportă cu stoicism, animat de pasiunea pentru mișcările acestui teribil spectacol, în care sînt implicați oameni și sentimente înălțătoare. Curînd după ce sosește pe front, se îmbolnăvește, în plină vară, de „niște friguri din cele mai teribile". Sub soarele torid al Bărăganului, la Turnu Măgurele, într-un sfîrșit de august, stă îmbrăcat într-o șubă, ocrotit de ciuperca unei umbrele și, scuturat de frigurile galbene, notează pe filele carnetului de schițe scene de tabără și chipuri de ostași. Primejdiile războiului sînt la tot pasul. După cucerirea redutei Griviția 1 din sistemul de apărare al Plevnei, Grigorescu, care făcea crochiuri, se întîlnește cu doctorul Bernath în fața redutei Alexandru. În timp ce stau de vorbă răsfoind caietul cu „o mulțime de episoade ale combatanților, ale pozițiunilor precum și ale oamenilor care nu aveau nici o acțiune de a participa la această campanie", o patrulă turcească, bănuindu-i a fi spioni, deschide focul și cei doi scapă numai datorită promptei intervenții a unei baterii românești de artilerie. Altădată, un corespondent de presă francez îl descoperă în burnița rece a toamnei, ud pînă la piele, dîrdîind (el, care ura frigul, el, care fugea din Bretania cețoasă spre provincii mai însorite !) și, bînd un ceai cald, își amintește de scene de bătaie văzute în muzeele Parisului. Confesîndu-se, meditează asupra acestor bătălii pictate — parăzi de costume și generali orgolioși — departe de adevărul și suferințele tranșeelor și departe de războaiele adevărate ale eroilor. Cînd din șanțurile redutei aude cîntînd din fluier un dorobanț, țăran care-și luase trișca la război, îl ascultă înduioșat. El știe că oriunde s-ar afla, omul poartă cu sine imaginea casei sale, glasul copiilor, obiceiurile lui de fiecare zi și nu i se pare nefiresc ca infanteriștii să aibă la cartușieră și roșiorii în cizmă un fluier. Așa se scurgea viața reporterului de front Grigorescu, în acel an memorabil 1877, în provinciile dunărene. Filele car-

Cu brișca

REPORTERUL DE FRONT

netelor de schiţe se umpleau necontenit cu imaginile unei istorii trăite, împlinindu-i biografia pictorului cu evenimente dramatice, care încep cu spectaculoasa trecere a fluviului la Calafat şi se încheie cu capitularea Plevnei şi a tristului general Osman Paşa. Şi totuşi el nu e pe deplin satisfăcut. O va mărturisi odată doctorului Bernath : „...nu sînt mulţumit cu recolta mea pentru simplul motiv că nu pot asista la cele mai importante episoade şi scene ale luptelor, la asaltul redutelor, la luptele piept la piept. Am căutat să particip la ele, dar nu am fost admis, fiind civil, sau cine ştie ce fel de alte argumente, juste sau injuste, mi se imputau". Totuşi, după cît se pare, el este de faţă la asaltul decisiv al Plevnei din 28 noiembrie/10 decembrie, din moment ce la 27 noiembrie se semnalează plecarea lui într-acolo. Oricum, el este martor al desfăşurării campaniei, cu excepţia atacului de la Smîrdan. Şi dacă îi este dat să ajungă după ce tunurile tac şi uralele s-au stins, el este de fiecare dată acolo în momentele de apoteoză ale oricărui război, cînd caii obosiţi iubesc mai mult somnul şi iarba, cînd luptătorii devin amintiri, cînd ploile spală fierbinţeala de pe feţele prizonierilor ; el vine la locul luptei odată cu furgonul de pîine, cînd totul a fost cîştigat de unii şi totul pierdut de alţii, mesager al liniştii, în căutarea omului şi a faptelor sale. Grigorescu nu va fi niciodată un desenator minuţios de bătălii sau de desfăşurări panoramice grave de batalioane, ci un martor al vieţii surprinse în ipostazele sale patetice, pitoreşti ori intime. Din schiţele lui presimţim că o luptă va începe şi totdeauna vedem cum s-a sfîrşit. Roşiorii aleargă în pîlcuri spre cîmpul de bătaie, în tranşee e o tăcere plină de aşteptări, la Rahova un cavalerist supraveghează poziţiile turceşti, un călăreţ turc goneşte spre zare — sînt scene de dinaintea apelurilor definitive ale goarnelor care anunţă atacul. Apoi epilogul : convoaie de prizonieri şi cadavre. Creionul moale, sau peniţa notează totul cu repeziciune, încercînd să respecte adevărul unui gest şi fidelitatea atmosferei. Se caută mişcarea esenţială şi, în absenţa umbrelor, accentuarea volumelor prin vibraţia rapidă a liniilor. Intervenţia laviului sau estompa, uneori cărbunele mai dau relief personajelor anonime care-şi trăiesc clipa pe filele carnetelor. Desenele lui sînt însemnările unui artist care participă emoţional la un act istoric şi el intuieşte că grandoarea armatelor privite în desfăşurările lor tactice de pe movile se cuvine a fi atribuită generalilor şi strategilor, lui, pictorului, rămînîndu-i momentele eroice, dar şi cele fugare, chipul soldatului, gestul şi mişcarea. Şi viaţa. Viaţa aşa cum războiul o macină şi o exaltă : un drumeag de aşezare rurală, o fîntînă unde cîţiva cavalerişti îşi adapă caii sub privirile fetelor dintr-un sat bulgăresc, un ţăran mergînd alene pe măgar etc. Se simte din toate aceste notaţii, unele fugare, altele mai amănunţite, menite să fixeze detalii anatomice, de costume ori arme, sau din cele în care se analizează dinamica unei mişcări, că pictorul se gîndeşte la zilele păcii. Ele vor veni nu peste multă vreme şi-i vor da răgaz ca desenele trăite să se transforme în acele impresionante compoziţii intrate în memoria generaţiilor : „La Dunăre", „Artilerişti în marş", „Roşiori", „Gornistul", „Atacul de la Smîrdan" şi în multe alte imagini, episoade din nemuritoarea epopee a independenţei naţionale.

CORNEL BOZBICI ■

Călăraş

fetițele vesele de la gestapo

Într-unul din marile cimitire ale Berlinului, un cortegiu nesfîrșit urmează un car funebru împovărat de uriașe coroane de flori multicolore. Ne aflăm către sfîrșitul iernii 1954 și este ora 11 dimineața. E dusă la groapă o urnă cu rămășițele pămîntești ale unei femei care cîndva făcuse mare vîlvă în jurul ei. Deținuse în timpul vieții un mare secret de stat despre care n-a scos niciodată nici un cuvînt, dar care a făcut obiectul a numeroase presupuneri și legende.

În mulțime, pe lîngă curioșii nelipsiți în asemenea prilejuri, pot fi văzute numeroase femei de toate vîrstele, mult prea fardate, însoțite de domni de o solemnitate rigidă și o eleganță oarecum desuetă, foști militari și foști diplomați. Cu toții au întipărite în minte datele personale ale celei pe care o conduc pe ultimul ei drum : — Nume : Schmidt — Prenume : Kätte (sau Kitty, cum îi spuneau nenumărații ei prieteni). — Născută la Berlin în 1882 și decedată tot în Berlin în 1954 — Profesie oficială : comerciantă, deținătoare a unei pensiuni de familie — Ocupație reală : patroană a uneia din cele mai luxoase case în care se practică dragostea liberă și desfrîul și pe care a condus-o fără întrerupere din 1922 pînă în 1954. Cea mai luxoasă și în orice caz cea mai celebră casă, care în timpul celui de-al doilea război mondial a fost utilizată de către Serviciul Secret SS[1] în scopuri de spionaj.

FETIȚELE VESELE DE LA GESTAPO

Totul a început în 1939, într-o noapte pe la orele 2, în barul celui mai renumit hotel din Berlin, „Adlon".

HEYDRICH ARE O IDEE

În capitala celui de al treilea Reich e frig. Barmanul Louis îndărătul tejghelei cu numai doi clienți încearcă să-și ascundă tulburarea, făcîndu-și de lucru cu niște sticle și pahare pe care le șterge cu mișcări bruște, precipitate. Șeful lui este în față la bar, amețit bine, împreună cu unul din subalternii săi, ceva mai puțin făcut.

Louis este foarte stingherit. Lucrează pentru S.D.[2] și informațiile pe care le culege îi aduc sume frumușele. Dar cînd șeful S.D.-ului îi este client, și mai cu seamă cînd este beat, Louis ar fi în stare să dea orice pentru ca să se știe la cel puțin 1000 km departe de „Adlon". Ocolește cu frică privirile încruntate atît ale celui pe care Hitler avea să-l numească „omul cu inimă de fier", cît și pe cele ale însoțitorului acestuia, Alfred Naujocks. Cei doi comandanți SS beau gin după gin, iar Heydrich abia se mai poate ține pe scaunul din fața barului.

La un moment dat își fac apariția două tinere blonde îmbrăcate în haine de blană luxoase. Louis le cunoaște bine. Käte și Luisa sînt prostituate cu relații în înalta societate și se pricep bine să-și aleagă clienții după înfățișarea fizică și mai cu seamă după portofel.

Heydrich nu le slăbește din ochi. Cu obișnuita lui voce stridentă, începe să vorbească tare, astfel ca să se facă auzit de cele două tinere, prefăcîndu-se că împărtășește partenerului său cele mai deosebite aprecieri despre ele. Fetele nu-l bagă în seamă și se instalează la o masă, unde Louis le aduce infuzia lor preferată. Heydrich îi se adresează direct, fără nici un înconjur. Cele două tinere ridică însă din umeri nepăsătoare. Se vede bine că sînt la capătul puterilor și că nu mai au nici un chef de alți „clienți". Dar Heydrich, ale cărui pofte sînt aprinse de prea multă băutură, se ridică de la bar cu mare greutate și se îndreaptă spre ele, la un scaun, se așază lîngă Käte și o apucă de gît.

— Sînt Reinhardt Heydrich... Numele meu nu-ți spune nimic ? Sînt șeful Gestapoului.[3] Ai înțeles ? Gestapo... Vrei să lucrezi pentru mine ?

Käte holbează ochii mari și rămîne amuțită. E înghețată de frică. Mîinile îi tremură încontinuu în timp ce Heydrich o sărută pe gît.

Naujocks se ridică de pe scaunul din fața barului și se îndreaptă spre șeful său :

— Să mergem !, spune el.

Heydrich se întoarce spre el și fără să ia mîna de pe umărul fetei îi răspunde tăios :

— Nu, nici vorbă !

Luisa și Käte sînt înspăimîntate. Și Heydrich continuă :

— Mi-a venit o idee. Alfred... Ce-ar fi dacă le-am utiliza pe aceste două domnișoare ?

Apoi adaugă rîzînd :

— Le-am putea specializa în diplomație... Diplomația alcovului... perna diplomatică... creează cele mai bune condiții pentru a smulge mărturisiri. Ce zici, Alfred ?

Apoi fetei, brusc :

— Firește, cred că ți-ar plăcea treaba asta. Frumoasă... blondă... Cum te cheamă ?

— Käte, înghină fata ușor.

Apoi Heydrich se întoarce spre Naujocks :

— Ce stai așa proțăpit ca o prăjină ?

O arată cu degetul pe Luisa :

— Nu cumva domnișoara nu ți-e pe plac ?

— Ba da... dar trebuie să plecăm. Mîine dimineață îmi încep treburile la birou foarte devreme.

Heydrich se ridică. Nu se mai clatină, se pare că și-a mai revenit un pic. Pune o mînă pe umărul lui Naujocks.

HRANA OMENIRII

PLANTELE ALIMENTARE sînt cultivate, permanent, pe aproape un miliard de hectare de pămînt — pe toate continentele. Deci cam 7% din suprafața uscatului sînt folosite pentru agricultură. Se produc, anual, peste o jumătate de miliard de tone de cereale, dintre care 200 000 000 de tone porumb și 150 000 000 de tone grîu.

OREZUL este hrana principală folosită de o treime din populația lumii. Pe scară mare orezul este cultivat în 23 de țări, care produc, anual, peste 55 000 000 de tone.

PÎINEA — hrana zilnică a cel puțin două miliarde și jumătate de oameni — se consumă, în lume, astfel : 300 de grame pe zi — spaniolii ; 285 gr — italienii și iugoslavii ; 263 gr — francezii ; 235 gr — olandezii ; 212 gr — austriecii ; 185 gr — englezii ; 155 gr — finlandezii și norvegienii. Cei mai mici consumatori : americanii — 60 de gr pe zi ; japonezii — 30 de grame.

ZAHĂRUL se află în farmacii din anul 1230, cînd a fost adus de către cruciați, din Siria. În consumul zilnic, gospodăresc, a fost introdus după anul 1747, cînd s-a descoperit sucul de zahăr din sfeclă și s-a început fabricarea pe scară industrială. În anul 1 800 producția de zahăr din întreaga lume a fost de 6000 de tone. În 1900 această producție ajunsese la 500 000 de tone. Astăzi se fabrică, anual, aproape 60 000 000 de tone de zahăr, trestia și sfecla fiind principalele materii prime.

ULEIUL de floarea-soarelui s-a fabricat pentru

prima dată în anul 1850, dar n-a intrat în circuitul comercial mondial decît în secolul nostru — mai ales după primul război mondial. Floarea-soarelui, din care se face mult căutatul ulei, a fost adusă în Europa în secolul al XVI-lea, din America Centrală, unde creștea în stare sălbatică. Acum trei decenii se fabricau în toată lumea cam 400 000 de tone de ulei, anual. Astăzi producția aceasta a ajuns la aproape 4 000 000 de tone. Cel mai mare exportator de sămînță de floarea-soarelui este U.R.S.S. — 6 600 000 de tone pe an, urmată de Argentina, cu 1 000 000 de tone.

SAREA nu va lipsi niciodată, nicăieri, pentru că ea se găsește din abundență în toate continentele. România este una dintre țările care produc sare de sute de ani, nu numai pentru nevoile sale, ci și pentru export. Încă de la începutul secolului trecut exportam în țările vecine cam 40 000 000 de ocale de sare, anual. Cel mai mare munte de sare cunoscut în lume se află în Spania. Se numește Cardona și conține 500 000 000 tone de sare, adică necesarul întregii omeniri pentru 150 de ani.

APA este tot atît de necesară omului, ca și hrana ; dar în mai mare cantitate. Direct, sau prin alimente, un om consumă cam trei litri de apă pe zi. Dar consumul real de apă al omului este mult mai mare, el revenind la aproape 680 de litri pe zi, pentru fiecare locuitor din orașele dezvoltate. Un consum record îl are agricultura. O tonă de pămînt arabil are nevoie, la irigații, de 550 mc de apă, deci mai

— Foarte bine, Alfred, ești un adevărat S.S. Du-te și te culcă ! Eu le iau cu mine pe domnișoarele astea.

În momentul cînd Naujocks ajunge la ușă, îl strigă din nou.

— Vino mîine pe la prînz la mine la birou. Am să-ți spun ce am de gînd să fac.

O FRUMOASĂ CARIERĂ FEMININĂ

La ora stabilită, Alfred Naujocks se afla în fața șefului său. E mahmur bine. Cît despre Heydrich, nu s-ar spune că este după o beție cruntă. Începe să se destăinuie subalternului său, a cărui uimire crește clipă de clipă.

— A fost o noapte nemaipomenită. Are să-ți pară rău că n-ai mers cu noi. Luisa nu e cu nimic mai prejos decît prietena ei. Dar, în fine ! Mi-a venit o idee grozavă care sînt sigur că are să-ți surîdă și d-tale. Vreau să aranjez un bordel de lux, de cea mai înaltă clasă, un adevărat loc de plăceri pentru diplomați, politicieni, înalți funcționari, ofițeri superiori, oameni de afaceri... Într-un cuvînt, toată elita germană și evident și cea străină. Cît mai mulți străini aleși pe sprînceană. Cred că mă înțelegi. Dacă organizăm totul bine, am putea culege o mulțime de informații utile, pe care aceste înalte personaje le-ar lăsa să le scape în momentele lor... hm... de euforie.

Naujocks e amuțit de uimire. Heydrich continuă :

— Nicăieri un bărbat nu se simte mai în largul său decît într-o ambianță plăcută și foarte luxoasă. Cu cît partenera lui e mai tînără și mai frumoasă — ca Luise și Käte, de pildă — cu atît cetățeanul devine mai guraliv, mai lipsit de control. Și o picătură de șampanie facilitează și mai mult lucrurile. Bineînțeles, totul trebuie păstrat în cel mai desăvîrșit secret. Doar cîțiva oameni trebuie să cunoască adevăratele dedesubturi. Deci pot să mă bizui pe d-ta..

Nelămurit, Naujocks se mărginește să spună :

— Nu văd ce rol aș putea avea eu în această afacere.

Heydrich zîmbește zeflemitor :

— Fii pe pace, n-am să te pun să faci pe animatorul ! Va trebui să te ocupi doar de partea tehnică.

— De partea... tehnică ?

— Da, va trebui să instalăm microfoane în toată casa. De bună seamă și un centru de ascultare și înregistrare.

— Înțeleg.

În curînd, Naujocks urmează să constate că este vorba de un proiect important, care figurează pe lista acțiunilor ultrasecrete întreprinse de S.D. Dar vor fi necesare încă vreo cîteva luni pînă ce întregul aranjament să ia ființă. Arthur Nebe izbutește în scurt timp să găsească o casă adecvată și pe patroana acesteia, Kitty Schmidt.

Kitty Schmidt s-a născut în Berlin, în 1882, avea deci 57 de ani în perioada în care i s-a dat această sarcină de mare încredere. La vîrsta de 18 ani, sătulă de viața pe care o ducea în cartierul muncitoresc Wedding, unde lucra ca ucenică într-un salon de coafură, se hotărî să-și croiască un drum nou. Părăsi foarfecele și fierul de coafat și deveni clienta foștilor săi patroni. Avînd un foarte ascuțit simț al realității, Kitty, cu sprijinul „Domnilor" cu care își petrecea nopțile, cunoscu o ascensiune rapidă și o stare materială înfloritoare. În curînd ajunse să-și recruteze „admiratorii" numai din rîndul persoanelor sus-puse.

Reputația ei sporea pe zi ce trece. Își permise chiar luxul de a-și procura un soț legitim cu care avu o fetiță. Această poziție legală în lumea burgheză nu-i schimbă însă cu nimic felul de viață.

Primul război mondial a fost pentru ea o perioadă de prosperitate. Cîștiga sume fabuloase pe care le investea în profesie și în... tablouri de valoare.

În 1922 deschise primul său „salon" la Berlin, 78 Budapeststrasse și înregistră în scurt timp un succes notoriu. Colecția de tablouri

creștea în aceeași măsură cu soldul contului său de la o bancă din Londra.

În 1932 părăsi Budapeststrasse pentru a deschide o nouă casă în acel elegant Champs-Elysées al Berlinului, Kurfürstendamm. Întregul „personal" era de primul rang, mai presus de orice exigențe. Afacerile au mers atît de bine încît în curînd Kitty deschise o „sucursală" condusă de o mandatară, în Austria, la Viena.

La Berlin, la 30 ianuarie 1933 sărbători cu fast venirea la putere a noului Cancelar al Reich-ului, Adolf Hitler.

În primăvara aceluiași an, Kitty își mută sediul activității sale într-un cartier mai puțin „la vedere" decît Kurfürstendamm, în cartierul ambasadelor pe Giesebrechtstrasse numărul 11, într-un imens apartament de 500 m², luxos amenajat la etajul 3 al clădirii.

O DISCUȚIE CARE INSPIRĂ ÎNGRIJORĂRI

Regimul nazist nu întîrzie să-i producă unele neplăceri, nu în legătură cu activitatea ei obișnuită, ci pentru trafic de devize. Reușise deja în două rînduri să iasă din încurcătură datorită înaltelor ei relații.

Totuși în primele luni ale anului 1939 simți că poliția era cu ochii pe ea și că-i va fi greu să se strecoare și a treia oară. Ca să scape de sub supraveghere, către sfîrșitul lunii martie începu să reflecteze serios la posibilitatea de a părăsi Germania, pentru a se stabili în Londra unde avea trei prieteni foarte buni : bancherii Herz și Cohn și un cunoscut om de afaceri, Sam Lavin.

În ziua de 4 aprilie, Kitty nu fu deloc surprinsă cînd i se anunță vizita comisarului Erich Kuhn de la Kriminalpolizei. Comisarul făcea parte din poliția de moravuri, astfel că „inspecția" constituia o operație firească, intrînd în atribuțiile lui. Kitty îl cunoștea de mult și adesea își petreceau timpul împreună, stînd de vorbă. Îi oferi ca de obicei o cupă de șampanie.

— În sănătatea d-voastră, domnule comisar.

Kuhn ridică paharul privind-o pe Elvira, fata de serviciu care adusese sticla de șampanie și cupele. Kitty înțelese și-i făcu semn fetei să plece.

Simțea că vizita avea un caracter mai puțin obișnuit și se adresă comisarului pe un ton glumeț, dar puțin îngrijorată :

— E vorba de secrete de stat ?

Răspunsul fu uluitor :

— Da, în adevăr, rosti răspicat Kuhn după ce-și golise cupa de șampanie. Doamnă Schmidt, am primit din partea șefului meu Arthur Nebe însărcinarea de a vă propune... ca să spunem așa... o afacere importantă.

— Și cu ce v-aș putea fi de folos ?

— Este foarte simplu. Dar mai înainte de orice, trebuie să vă previn că e vorba de un lucru absolut secret. Cea mai mică vorbă poate însemna pentru dv. moartea, sau eventual lagărul de concentrare.

— Bine, îngăimă Kitty cu vocea sugrumată.

Comisarul Kuhn îi înfățișă apoi în toate detaliile planul întocmit de Nebe la cererea lui Heydrich. Trebuiau introduse în rîndurile personalului obișnuit al „pensiunii Schmidt" (sau „salonul Schmidt") cîteva tinere de încredere, selecționate cu grijă și bine instruite, care să fie „afectate" pe lîngă anumite personaje importante din Partid, Wehrmacht [5] precum și din diplomația germană și străină. Tinerele vor raporta direct poliției criminale tot ce li se va spune.

Kitty avea destulă experiență ca să știe să-și măsoare vorbele. Cînd comisarul termină, se mărgini să remarce zîmbind amabil :

— E un plan măreț.

— Da, și sînteți dispusă să colaborați ?

— Vă cer un timp de gîndire de cincisprezece zile.

— Nu, aveți tot dreptul să reflectați, dar nu vă pot acorda mai mult de opt zile. Voi reveni la 11 aprilie.

mult de o jumătate de milion de litri pe an. Cantitățile acestea, ca și cele folosite de industrie, se adaugă, bineînțeles, consumului general care dă 680 de litri, pe zi, pe cap de locuitor.

VINUL de Madeira, care „are gustul tuturor mirodeniilor parfumate din lume", a ajuns pe masa consumatorului dintr-o simplă întîmplare. Cu sute de ani în urmă, un negustător din arhipelagul Madeira a plecat spre India, cu două corăbii încărcate cu butoaie cu vin. Lăsate pe punte cîteva luni, cît a durat călătoria, butoaiele au suportat, succesiv, razele puternice ale soarelui de la tropice și frigul nopților ; acestea transformînd vinul în cea mai bună licoare cunoscută pînă atunci. Urmînd lecția învățată din... greșeală, viticultorii fabrică de atunci madera, expunînd butoaiele cu vin, la soare și la răcoare, alternativ, timp de trei ani. În zilele noastre madera se fabrică, după aceeași metodă, numai în cinci săptămîni, folosindu-se aparate speciale.

WHISKY, după cum se știe, este o băutură fabricată dintr-un amestec special de alcool, de orz și de apă provenită dintr-o regiune granitică, cu zăcăminte de turbă. Cel mai căutat sortiment, numit Whisky-scotch, **este produs de un grup de 8 distilerii cartelate, care au un efectiv de 17 000 de lucrători și o cifră de afaceri de aproape 400 000 000 de lire sterline, anual. Întrucît produsul se fabrică prin învechire, cele 8 distilerii au în permanență, în lucru, peste 22 000 000 de hectolitri de whisky. În fiecare an se produc**

cam 6 000 000 de hl de whisky-scotch, din care, un sfert se consumă în Anglia, iar restul se exportă (mai ales în S.U.A.).

ÎNĂLȚIMEA LOR. Cei mai înalți copaci din lume sînt: eucaliptul, care crește în Australia, și coniferul sequoia, a cărui patrie este California. Primul ajunge pînă la 155 de metri înălțime, iar celălalt pînă la 145 de metri. La noi în țară cei mai înalți arbori sînt: bradul, care poate ajunge pînă la 75 de metri; molidul — 60 de metri; zada — 54 metri; pinul — 48; fagul — 44; cedrul — 40; plopul — 40; frasinul — 30; stejarul — 20. La grosime, pe plan mondial, „campioni" sînt: castanul (o varietate care nu crește la noi) — 20 de metri în diametru; platanul — 16 metri; stejarul — 7 m; gorunul — 4 m și bradul — 3 metri în diametru.

45 000 DE SPECII. Cercetătorii au stabilit că există, pe tot globul, peste 45 000 de specii de scoici. Cele mai multe dintre ele nu au nici o valoare, găsindu-se în număr nelimitat, pretutindeni. Altele însă, datorită raritățiilor, ajung a fi cumpărate de colecționari la prețuri enorme. Specia CONUS GLORIA MARIS, bunăoară, aflată în fruntea listei de prețuri, se vinde cu 6 000 de franci francezi bucata. O altă specie, CONUS CLITOSPIRA, este inestimabilă. Există în lume numai șapte exemplare și posesorii lor refuză să le vîndă, indiferent de prețurile oferite. Se cunosc și șase specii de scoici veninoase. Un cercetător de la British Museum a murit, anul trecut, din cauza înțepăturii unei scoici GLORIA MARIS.

— De acord.

Kitty își conduse vizitatorul cu aceeași amabilitate cu care îl întîmpinase la sosire.

O TELEGRAMĂ BUCLUCAȘĂ

Rămasă singură, se trînti pe un fotoliu. Se simțea năucită. Ca să intre în această afacere polițistă, ar fi însemnat să-și lege singură funia de gît. Kitty era însă o femeie care nu sta mult la gînduri și se hotărî imediat. Trebuia să părăsească Germania cît mai neîntîrziat. Luă o foaie de hîrtie și redactă textul unei telegrame: „Destinatar: Sam Levin, 14 Grand Chelsea, Londra". „Text: Rosa moartă la Leipzig, 14 Promenadenweg. Rog comunicați dacă participați înmormîntare. Al d-voastră îndurerat Karl".

„Expeditor: Karl Georg Schuster".

Sună apoi pe Elvira, îi dădu hîrtia și un bilet de cincizeci de mărci, spunîndu-i:

— Te duci la oficiul poștal din Lietzenburgerstrasse și expediezi telegrama asta. Este un serviciu pentru un client.

În codul pe care Kitty îl stabilise cu prietenul ei Samuel Levy — devenit la Londra Sam Levin — cuvintele „Rosa moartă" aveau semnificația mesajului adresat acestuia de a se ocupa de călătoria ei de la Hanovra la Londra și de toate operațiile pe care aceasta le implica: procurare de pașaport fals, trecerea frontierei etc. Kitty își pregătise fuga cu grijă. Un prieten italian, Guido Brisalla, importator de fructe meridionale și proprietar al unui mare magazin alimentar în Alexanderplatz, urma să asigure trecerea spre Londra prin Italia a fiicei ei și a mai multor obiecte de valoare.

Kitty îl întîlni pe Guido în cursul aceleiași zile și puseră la punct împreună toate detaliile operației de care trebuia să se ocupe acesta. Apoi se instală lîngă telefon, așteptînd să fie chemată de Rosa Schuster care urma să primească răspunsul de la Sam Levin.

Dar zilele treceau fără să primească nici un răspuns de la Londra. Kitty era din ce în ce mai nerăbdătoare, mai neliniștită. Nu știa că Sam Levin era plecat în Statele Unite pentru unele afaceri și că urma să se înapoieze abia la sfîrșitul lunii.

După o săptămînă, primi un telefon de la comisarul Kuhn:

— Regret, doamnă, dar afacerea despre care am vorbit nu este încă definitivată. Șefii mei o studiază încă, înainte de a lua o hotărîre. Va trebui să mai așteptăm puțin.

De data aceasta Kitty săvîrși însă o greșeală, pe care avea să o regrete amarnic mai tîrziu. Redactă în grabă o altă telegramă adresată lui Sam Levin, sub numele aceluiași expeditor: „Rosa se simte mai bine". Elvira duse telegrama la același oficiu poștal.

Textul primei telegrame nu trecuse însă neobservat. Oficiantul bănuitor dăduse o copie unui agent al Gestapo-ului, iar acesta o transmisese de îndată șefilor săi. Textul ajunse astfel în mîinile lui Schellenberg, care ordonă o anchetă. Dar oficiantul poștal, care fusese felicitat pentru perspicacitate, nu o cunoștea pe Elvira și nu o putuse identifica.

Cînd Elvira sosi însă cu cea de a doua telegramă, oficiantul ieși din birou sub un pretext oarecare și telefonă la Gestapo. „Un agent va porni imediat într-acolo", i se răspunse. „Căutați să rețineți pe fată acolo vreo cîteva minute". Întors la ghișeu, oficiantul încercă să angajeze o conversație cu fata, numără cu meticulozitate cuvintele și apoi se cufundă în studiul unor documente privind „noile tarife în vigoare cu Anglia", pînă în momentul sosirii agentului Rolf Decker de la Gestapo.

După depunerea telegramei, Elvira porni spre Giesebrechtstrasse fără să observe că era urmărită.

Cînd Schellenberg primi textul celei de a doua telegrame și raportul lui Decker, ordonă o anchetă la Leipzig, și punerea sub supraveghere secretă a „pensiunii Schmidt". Dar nici interogatoriul lui Karl Georg

Schuster și al soției sale Rosa, fostă pensionară în casa lui Kitty, și nici supravegherea pensiunii n-au putut duce la vreun rezultat concludent.

1000 LIRE STERLINE ÎNTR-UN CORSET

Trecură mai multe săptămîni. Șefii S.S. nu-și mai vedeau capul de treabă după „lovitura de la Praga" și ocuparea Cehoslovaciei. Așa numita afacere „salonul Kitty" părea definitiv dată uitării. Dar Heydrich nu renunța ușor la ideile sale.

În iunie 1939, în cadrul unei consfătuiri avute de Heydrich cu Schellenberg, Nebe și Naujocks se reînnoi misiunea comisarului Kuhn de a lua legătura cu Kitty, pentru a se ajunge la o înțelegere. Dar întrevederea ce avu loc la 28 iunie 1939 nu se desfășură așa cum sperase comisarul. Patroana pensiunii îi spuse limpede :

— Domnule comisar, ne cunoaștem de multă vreme și cred că știți chiar mai bine decît mine tot ce se petrece aici. Sîntem gata să vă facem orice serviciu, dar nu acela cerut de Kriminalpolizei. Nu mă pot băga în lucruri la care nu mă pricep cîtuși de puțin.

— Vă dați seama că urmările acestui refuz pot fi extrem de grave pentru d-voastră. Îndată ce voi face cunoscut răspunsul dat, casa d-voastră va fi închisă.

— Ce pot să fac ?

— E în joc libertatea d-voastră.

— Faceți așa cum găsiți de cuviință.

Kuhn o privi cîteva clipe fără să spună nici un cuvînt, apoi concluse :

— În adevăr, nu s-ar putea spune că sînteți lipsită de curaj.

Polițistul își luă ziua bună amabil și se retrase.

Kitty se hotărî să plece imediat. Ascunse 1000 de lire sterline în corset și își pregăti o valiză în care îngrămădi lucruri de îmbrăcăminte, cîteva bijuterii și 20 000 de mărci. Chemă apoi pe amicul său Guido care sosi într-o oră.

— Ce se întîmplă ?, întrebă Guido.

Îi relată apoi discuția avută cu emisarul Gestapo-ului.

Brisalla își dădu seama că va fi urmărită, dar nu-i împărtăși acest gînd ca să n-o alarmeze și mai mult. Îi spuse doar :

— Am să te conduc la gară. Trenul de Hanovra pleacă la 22,30. La sosire te va aștepta prietenul meu Norbert Giesecke. Am să-l anunț. Te va duce cu mașina pînă la Oldenburg [6], de unde vei putea lua trenul pentru Amsterdam.

La 22,30 trenul de Hanovra se puse în mișcare. Un agent al Gestapo-ului se afla în compartimentul vecin. Coborî imediat după Kitty către orele două noaptea în gara Hanovra. Un domn în vîrstă, purtînd un raglan gri-verde o întîmpină pe Kitty, o conduse la o mașină, o ajută să urce și se instală la volan. Mașina porni în direcția Oldenburg, urmată la distanță de un taxi. Ajunseră către prînz. Kitty își cumpără de la casă un bilet pentru Enschede [7]. Însoțitorul său își luă ziua bună și plecă. Rămasă singură, Kitty se așeză la o masă în restaurantul gării așteptînd sosirea trenului.

În momentul cînd părăsea biroul vamei fu arestată. Se înapoie la Berlin într-un compartiment de clasa a treia cu mîinile încătușate.

La sosire, după ce i se luă tot ce avea asupra ei, inclusiv corsetul, fu întemnițată într-o celulă, la închisoarea din Prinz Albert Strasse.

ÎN SERVICIUL GESTAPO-ULUI

Fu ținută în celulă, fără a i se permite contactul cu nimeni, pînă la 14 iulie. În dimineața acelei zile, fu scoasă din închisoare și transportată cu o mașină în Meineckerstrasse numărul 10. După cîteva minute se afla în fața lui Schellenberg, care i se adresă cu brutalitate :

— Să nu ne pierdem vremea cu discuții inutile. Nu aveți nici o scăpare. Devize interzise în corsetul d-voastră... pașaport fals în valiză...

TERRA

DEASUPRA AFRICII. Masivul muntos Kilimanjaro este cel mai înalt punct de pe suprafața Africii, avînd 5 963 de metri. El se află în Tanzania. Este înconjurat de păduri, pînă la înălțimea de 1 000 de metri, apoi de pajiști alpine. Către vîrf, la peste 5 000 de metri înălțime, este acoperit de zăpezi aproape permanente. Jos, la poale, domnește verdața, în toate anotimpurile.

*

Acest masiv a fost cucerit, la 21 februarie 1969, de o echipă de șapte cățărători orbi — tineri africani din Kenya, Uganda și Tanzania. Escaladarea a durat patru zile, orbii fiind însoțiți de o călăuză experimentată. Scopul expediției acesteia, unică în analele alpinismului mondial, a fost atragerea atenției omenirii asupra posibilităților pe care le au nevăzătorii de a-și manifesta aptitudinile și nesecatul lor izvor de voință.

CEL MAI MARE „AMFITEATRU". În deșertul Atacama din Chile se află cea mai veche și mai mare mină de cupru din lume. În anul 1536, cuceritorul spaniol Diego de Almago își potcovea caii trupelor sale cu metalul acela roșcat pe care l-a crezut a fi aur și care se găsea la suprafață, amestecat cu pămînt. Atacama a fost, prin bogățiile sale, un permanent punct de atracție pentru aventurierii dornici de îmbogățire și în același timp a fost, prin vitregia climei sale, mormîntul a mii și mii dintre ei. Lipsa de apă în regiune a constituit,

timp de patru sute de ani, principala stavilă a dezvoltării exploatării cuprului de aici. De abia în anul 1915 s-a înjghebat prima uzină care a început să valorifice minereul în care cuprul deținea o proporție de numai 1,70%. Cerința mondială de cupru, sporită vertiginos între cele două războaie mondiale, a dat viață regiunii. S-a adus apa de la 95 de km depărtare și s-a întemeiat, lîngă „marele amfiteatru Atacama", un oraș: Chuquicamata. S-au excavat aproape un miliard de metri cubi de pămînt, creîndu-se astfel acest amfiteatru lung de 2 700 de metri, lat de 900 de metri și adînc de 350 de metri. Astăzi cele 9 500 de hectare de suprafață ale minei dau, anual, peste un sfert de milion de tone de cupru electrolitic.

„DRIVER" ÎN JURUL LUMII. Primul vapor care a făcut înconjurul lumii a fost „Driver", din marina engleză. În anul 1842, acest vapor a navigat timp de 11 luni, plecînd de la Plymouth, ocolind continentul african, Australia și America de Sud — altă cale mai scurtă neexistînd (Canalul de Suez și Canalul Panama construindu-se mai tîrziu).

*

Primul vapor românesc care a făcut ocolul lumii, a fost cargoul „București" — în anul 1963. A navigat timp de 4 luni și 12 zile (cu staționările necesare încărcărilor și descărcărilor), terminînd turul la 11 decembrie 1963, după ce traversase oceanele Indian, Pacific, Atlantic și Marea Mediterană.

Asta are să vă coste scump. În cel mai bun caz, lagărul de concentrare. Cred că ați priceput.

— Da, Obersturmführer.

— Foarte bine. Poate că ați dori ca lucrurile să nu ia acest curs. În acest caz, fiți sinceră. Să dăm cărțile pe față. Urmăriți desigur să cîștigați bunăvoința mea. Da, s-ar putea să fiu dispus să întreprind ceva pentru d-voastră.

Tonul devenise ceva mai blajin. Kitty, uimită, îl urmărea cu atenție. Tînărul părea simpatic.

— Cîte fete aveți în pensiunea d-voastră ?

— Depinde... Numai patru sau cinci stau în permanență. Dar dacă vreunii clienți au alte gusturi, le arăt albume cu fotografii. Îi aleg și apoi așteaptă. Telefonez și cea aleasă vine de îndată.

Schellenberg schimbă vorba :

— Ce intenționați să faceți în Olanda ?

Kitty nu șovăi :

— Voiam să ajung în Anglia.

Lui Schellenberg îi plăcu modul ei deschis de a vorbi.

— Și mai e ceva. Ați ajutat pe unii evrei să părăsească Germania clandestin. Da sau nu ?

— Da, în adevăr, dar n-am făcut-o decît pentru prieteni foarte vechi.

— Este o infracțiune foarte gravă. Știți foarte bine că v-aș putea trimite pe loc într-un lagăr. În afară de asta v-ați dedat la trafic de devize. Alt delict grav. Și ca și cînd toate astea n-ar fi fost de ajuns, ați încercat să părăsiți ilegal teritoriul Reich-ului. Vă dați seama în ce situație vă aflați ?

— Dar, Obersturmführer, n-aveam de gînd să fac nici un rău.

După o clipă de tăcere Schellenberg continuă :

— Luați o țigară, liniștiți-vă și urmăriți-mă cu atenție. V-aș putea pune în libertate chiar astăzi, dacă vă angajați sub semnătură de a nu scoate nici un cuvînt despre cele ce vă voi vorbi și de a executa tot ceea ce am să vă cer.

Kitty dădu din cap în semn de încuviințare și, odată cu speranța, căpătă și curajul de a adăuga :

— Sînt gata să fac orice îmi veți cere.

— Foarte bine. Veți fi pusă în libertate chiar astăzi. Vi se vor restitui toate lucrurile reținute cu excepția valutei. Veți rămîne în Berlin și veți avea obligația de a vă prezenta aci în fiecare zi la orele 16, pentru a lua legătura cu unul din agenții noștri, Karl Schwarz. Vă veți conduce afacerile la fel ca și pînă acum. În cazul cînd se vor ivi probleme speciale, puteți lua oricînd contact cu mine. Ați înțeles ?

— Da, Obersturmführer.

— Peste cîteva zile vă voi da instrucțiuni precise. În orice caz, considerați-vă chiar din clipa aceasta în serviciul Gestapo-ului. Untersturmführer Karl Schwarz va face legătura între d-voastră și mine.

Kitty nu avea nici o poftă să îmbrace pijamaua vărgată a lagărelor de concentrare. Tînjea prea mult după îmbrăcămintea sumară, spumoasă, transparentă și cu foșnet ușor, pentru ca să mai stea pe gînduri o clipă. Deci : „înainte cu Gestapo-ul !"

ÎN CĂUTAREA „PĂSĂRILOR RARE"

Abia la 18 octombrie 1939, Karl Schwarz vine să o vadă pe Kitty, care îl primește în camera ei.

Sublocotenentul intră direct în subiect :

— Doamnă Schmidt, vă rog să considerați drept „secret" tot ce vă voi spune astăzi și de aci înainte. Știți : cea mai mică indiscreție constituie crimă de divulgare a secretului de stat și este pasibilă de pedeapsa cu moartea. Am adus un angajament pe care îl veți semna.

FETIȚELE VESELE DE LA GESTAPO

Prin acest document, Kitty se obligă să execute toate ordinele ce-i vor fi transmise de Gestapo, să le păstreze în cel mai desăvîrșit secret și să semnaleze imediat lui Schwarz orice informație va culege

Kitty citește cu atenție documentul. Hotărît, cu oamenii ăștia nu e de glumit. Semnează.

— Și acum ce trebuie să fac ?

— Nimic. Așteptați instrucțiunile mele. Va trebui mai întîi să inspectez apartamentul în tovărășia unui arhitect, fiindcă vor fi necesare unele transformări. Bineînțeles nimeni nu va cunoaște caracterul exact al acestor lucrări. Nici chiar d-voastră. Vă pricepeți desigur să invocați pretexte, sau să găsiți explicații demne de crezare. Care sînt orele cele mai potrivite pentru a se putea efectua lucrările fără ca activitatea pensiunii să fie stînjenită ?

— Dimineața între 9 și 12. În acest interval nu vine aproape nimeni.

— Foarte bine.

Instalația „tehnică" se dovedește a fi o lucrare delicată.

Tehnicienii S.S. instalează un centru de ascultare în pivnița imobilului din Giesebrechtstrasse Nr. 11, care dispune de două ieșiri : una în stradă și alta prin curte. Aparatele de înregistrare — zece în total — folosesc discuri de ceară și permit ascultarea simultană în cască, astfel ca Gestapo-ul să fie informat și să poată acționa imediat în cazuri prezentînd importanță deosebită. Cît despre microfoane, ele sînt răspîndite peste tot : îndărătul tablourilor, în lămpi, îndărătul oglinzilor, deasupra dulapurilor, în fotolii, la ambele extremități ale paturilor. Marele salon, micul salon, camera lui Kitty, bucătăria, vestibulul și cele șapte camere sînt toate întesate cu microfoane. În unele camere sînt camuflate cu grijă obiectivele unor aparate fotografice și de filmat, care vor putea fi utilizate pentru eventuale șantaje.

Recrutarea personalului feminin se dovedește încă și mai anevoioasă. Arthur Nebe este cel care va trebui să rezolve problema. Agenții poliției de moravuri pornesc cu toții în căutarea „păsărilor rare".

Și într-o bună zi, Schwarz îi poate raporta lui Schellenberg :

— Am reușit să găsim cincizeci de femei pe care le vom pune să urmeze un curs. Sînt fete între 20 și 30 de ani, toate foarte frumoase și inteligente. Și pe toate poliția judiciară sau Gestapo-ul le au la mînă cu cîte ceva.

Prima selecție se efectuează la Stuttgart unde candidatele sînt supuse unor interogatorii amănunțite și unor examene la care iau parte specialiști : psihologi, psihiatri, medici, profesori, interpreți. După două săptămîni sînt găsite apte numai 24 de femei. Acestea sînt apoi inițiate în meseria pe care o vor avea de îndeplinit. Ele depun jurămînt de credință Führerului, sînt încorporate în secțiunile auxiliare ale S.S., iar apoi trimise la Sonthofen pentru a urma un curs special.

La încheierea acestui stagiu, 16 dintre candidate sînt selecționate pentru salonul Kitty. Ele vorbesc toate cel puțin cîte două limbi străine și par ideale pentru „serviciul special" pe care urmează a-l îndeplini. Nici una din ele nu va afla — cel puțin înainte de sfîrșitul războiului — că toate conversațiile lor vor fi ascultate și înregistrate. Ele vor face în fiecare zi cu regularitate un raport scris și oral la Gestapo.

MICROFOANE PRETUTINDENI

Totul este gata. Mai rămîne de găsit „clientela". La o întrebare a lui Schellenberg în această privință Schwarz răspunde :

— Am avut discuții pe „plan social" cu persoane autorizate din serviciul de Protocol al Ministerului Afacerilor Străine, cu unii camarazi din Partid și de la S.S. și am făcut de asemeni investigații la Wehrmacht, Luftwaffe[8] și Kriegsmarine[9]. Dacă vom proceda cum trebuie, salonul nostru va deveni marele punct de atracție al Berlinului și relațiile lui Kitty cu cele mai înalte cercuri ale societății berlineze și străine nu vor surprinde pe nimeni.

La rîndul său, Kitty are și ea întrebări de pus, cînd este vizitată de Schwarz :

OMUL

TRISTEȚEA CARE UCIDE. Un om poate muri din cauza durerii pricinuite, bunăoară, de pierderea unei persoane dragi — soț, soție, copii, mamă. Studiind fenomenul, cercetătorii englezi au ajuns la concluzia, neașteptată, că femeile mor într-o proporție mai mică, de pe urma stării de tristețe, în comparație cu bărbații. Observațiile au fost făcute pe 371 de „martori" benevoli, care n-au avut de suferit nici o pierdere în familie, și pe 380 de văduvi și văduve. În condiții de viață similare din toate punctele de vedere, mortalitatea a fost mai mult decît dublă din rîndurile văduvilor, decît a „martorilor". Iar din totalul deceselor, văduvii au dat un procent mai mare decît văduvele. Față de aceste constatări cercetătorii și-au pus întrebarea: sînt oare bărbații mai receptivi la durerile sufletești, decît sînt femeile ? Suferă mai puțin femeia văduvă, decît bărbatul văduv ? Răspunsul l-a dat psihiatrul londonez doctor F. Murray : fenomenul este dirijat de educația individilor. Femeile își exteriorizează sentimentele și prin asta își ușurează suferința, pe cînd bărbații și le interiorizează, realizînd contrariul.

SURDITATEA ȘI CAUZELE EI. Organizația Mondială a Sănătății a întreprins un studiu referitor la surditate, ca maladie mondială, ajungînd la următoarele concluzii : numărul surzilor, la 100 000 de locuitori, este mai mare în Europa și mai mic în Oceania. Pe continente, cifrele rapor-

tate la unitatea de 100 000 de locuitori, dau următoarele procente : în Europa sînt 77,7 surzi ; în America — 77,4 ; în Africa — 43,2, iar în Oceania — 32,7. Surditatea afectează mai mulți bărbați decît femei. Cauzele principale care produc surditatea : ereditatea, bolile din timpul copilăriei și traumatismele craniene.

EVITAȚI SUPĂRĂRILE. Două grupuri de specialiști de la universitățile din Oregon și din Columbia (S.U.A.), tratînd separat aceeași temă — supărarea zilnică a omului, au ajuns la concluzii identice, care sînt, în rezumat, următoarele : în general bărbații se supără, cu mai mult sau mai puțin temei, de șase ori pe săptămînă, iar femeile, mai calme, mai reținute, se supără de trei ori pe săptămînă. Dar în privința violenței acestor supărări, femeile sînt pe locul întîi — întrec bărbații cu 50% în „tensiune".

SÎNGELE OMULUI. Corpul unui om adult conține 5—6 litri de sînge. Două treimi din această cantitate se află în circulație continuă ; restul stă „în depozit" (ficat, splină, piele, mușchi) și intră în circulație numai cînd organismul omului face eforturi deosebite.

Un milimetru cub de sînge conține 6—8 000 000 de globule roșii și numai 6—8 000 globule albe.

Fiecare bătaie de inimă pompează în organism 180 gr de sînge. În 24 de ore trec prin plămînii omului 10 000 litri de sînge.

— Și cum voi putea deosebi clienții care vă interesează de cei care frecventează în mod obișnuit acest gen de saloane ?

— Dacă vreun client vă va spune că vine din Rothenburg, asta înseamnă că mă interesează. În acest caz, nu-i veți prezenta albumele cu fotografiile fetelor d-voastră, ci pe acestea două.

Schwarz înmînează lui Kitty un carnet și două albume legate în piele neagră. Albumele conțin fotografii ale celor 16 „auxiliare S.S." în atitudini care le scot în evidență farmecele fizice. În carnet figurează cîte o notă sumară asupra fiecărei fete : prenume, vîrstă, culoarea părului, statură, limbi străine pe care le cunoaște și numărul de telefon.

Kitty rămîne înmărmurită :

— Dar nu le cunosc.

— Le veți cunoaște pe rînd. Numele lor nu vă interesează și nici adresa ; vă sînt suficiente prenumele și numărul de telefon. Dacă vreun vizitator va pomeni ceva despre Rothenburg, îi veți arăta numai aceste două albume. Lămurit ?

— Da, și cînd va veni primul „Rothenburg" ?

— Mîine sau poimîine... N-aș putea preciza. Aveți grijă ca personalul d-voastră să nu facă vreo gafă. Iar cît despre d-voastră personal, țineți-vă gura !

Schwarz iese din casă, face cîțiva pași, deschide o ușă, merge de-a lungul unui culoar și coboară în pivniță. Descuie o ușă cu inscripția „Intrarea interzisă, pericol de moarte", traversează două celule de izolare și intră într-o încăpere luminată puternic.

— Cum a mers ?, întreabă pe un caporal S.S.

— Cît se poate de bine, Untersturmführer. Doriți să auziți ?

Caporalul așază discul pe placa rotativă și întreaga convorbire cu Kitty este repetată.

— Foarte bine. Sunetul este excelent. Iau discul cu mine.

Salonul Kitty cu „auxiliarele S.S." și centrul său de ascultare încep să funcționeze.

Potrivit documentelor ce s-au găsit, clientela „Rothenburg" a fost numeroasă și variată. Înalte personalități din Partid, aparatul de stat, Wehrmacht, Ministerul Afacerilor Străine precum și un mare număr de oaspeți din diferite țări s-au adăugat frecventatorilor obișnuiți ai salonului.

Cu mult înainte ca salonul Kitty să fi fost înțesat cu microfoane de către Gestapo, încă din anul 1938, unul din cei mai de seamă clienți, era ministrul italian al Afacerilor Străine, Contele Galeazzo Ciano, ginerele lui Mussolini.

MĂRTURISIRILE LUI CIANO

Abia în luna mai 1939, cînd Ciano venise la Berlin spre a semna „Pactul de Oțel", S.S. a putut descoperi trucul la care recurgea acesta. Eugen Dollman, interpretul oficial atașat pe lîngă ginerele lui Mussolini, fu mirat văzînd că în programul oaspetelui figura o vizită la cinematograful „Kurbel" unde rulau filme în exclusivitate. Se cumpărară bilete. Ciano intră însoțit de trei bărbați printre care și Dollman. Acesta observă că după stingerea luminilor, Ciano se ridică și dispăru pe o ușă laterală. Cu puțin înainte de sfîrșitul filmului, se înapoie și își reluă locul. În aceeași seară Dollman revăzu pe unul din însoțitorii italieni ai contelui și își exprimă nedumerirea față de comportarea ciudată a acestuia. Răspunsul dat în șoaptă fu lămuritor :

— E foarte simplu. Cinematograful „Kurbel" se află pe Giesebrechtstrasse. De la ușa laterală de ieșire pînă la pensiunea Kitty Schmidt sînt doar cîțiva pași. Cred că știți... sus la etajul trei. Contele preferă fetițele frumoase ale lui Kitty aventurilor sentimentale ale lui Clark Gable.

Cînd Ciano vizită din nou salonul Kitty la 8 iulie 1940, către seară „doamna patroană" fusese înștiințată în prealabil de Schwarz și i se pusese în vedere ca sub nici un cuvînt să nu-i prezinte pe nimeni altcineva în afară de femeile din albumele „Rothenburg". Supusă, Kitty

expediază în acea zi pe fetele care se aflau obișnuit în pensiune și convoacă pe cele mai frumoase din albumele „Rothenburg".

Ciano sosește către orele 19, însoțit de ambasadorul Attolico și este întîmpinat în salonul cel mare de Kitty, înconjurată de șase ființe ce o frumusețe răpitoare care se mișcau în ritmul lent al unor acorduri discrete de pian.

Ingelore, o blondă înaltă, cu rochie verde deschis lipită strîns de corp, atrage atenția contelui italian. Timp de vreo oră se servesc gustări, se bea, se dansează și se vorbește despre toate și despre nimic. Ciano o invită pe Ingelore să mai bea o sticlă de șampanie numai în doi. Kitty îi conduce în cea mai elegantă cameră, numărul șapte.

Bineînțeles, centrul de ascultare funcționează. Ingelore își joacă rolul cît poate mai bine, amestecînd erotismul cu întrebările și încercînd să-și atragă partenerul pe panta confidențelor politice. Dar lui Ciano nu-i este gîndul decît la dragoste și cînd ea îi pune întrebări prea directe, îi răspunde :

— Terminã cu astea ! Ești prea frumoasă ca să-mi mai ardă de altceva.

Totuși Ingelore reușește să-i smulgă unele reflecții care îi fac pe agenții S.S. de la centrul de ascultare să tresară : „Führerul îla al tău minte cu aceeași ușurință cu care respiră... zice că-i prieten cu noi, dar pe de altă parte cochetează cu englezii... ca și cînd nu l-ar cunoaște ! Ribbentrop este un imbecil și un ipocrit... În afacerile diplomatice, oamenii politici germani se năpustesc furioși ca niște elefanți într-un magazin de obiecte de porțelan... Șefii S.S. nu sînt nici ei mai de Doamne-ajută... niște provinciali care n-au reușit să se ștefuiască măcar cît de cît."

Raportul pe care blonda Ingelore îl prezentă organelor S.S. spre a fi înaintat lui Schellenberg nu cuprindea nimic interesant.

Șeful contraspionajului ordonă ca întreaga conversație înregistrată să fie tradusă. Materialul astfel adunat fu înmînat lui Himmler [18] și lui Heydrich, dar nici unul nu îndrăzni să sufle vreun cuvînt Führerului despre remarcile usturătoare ale ginerelui lui Mussolini.

Dacă Ciano a fost totuși discret în cursul vizitelor pe care le făcuse la salonul Kitty, în schimb un membru al ambasadei italiene, în seara de 1 februarie 1941, își vărsă tot focul față de tînăra informatoare, zvăpăiata brunetă Hildegarde :

— Războiul acesta ruinează Italia. Ducele ar fi trebuit să se ofere doar ca mediator al unei soluții pașnice, așa cum a făcut la München în 1938.

— De ce ?, întrebă Hildegarde.

— Hitler ăsta al vostru a tras de el și l-a făcut să intre cu capul plecat în Pactul de Oțel, apoi în Pactul Tripartit și pînă la urmă în acest nenorocit al doilea război mondial.

— Deci nu prea merge bine treaba în Grecia...

— Nu prea bine... ? Catastrofal. Hitler nu vrea să ne ajute. Grecii ne-au dat un picior zdravăn în spate și ne-au împins îndărăt la frontiera albaneză. Acum ne-au luat din mînă și o treime din teritoriul albanez.

— Dar Germania nu va lăsa în nici un caz Italia într-o asemenea situație fără să-i dea o mînă de ajutor, îi asigură Hildegarde.

— Nu, slavă Domnului ! Vom primi un ajutor la care nu ne-am fi putut aștepta. Am auzit de la niște înalți ofițeri de la Marele Cartier general. Germania va interveni în mod sigur în Iugoslavia și Grecia, pentru a preîntîmpina orice amenințare a rușilor în această regiune. Hitler își întoarce privirile spre Răsărit. Ai citit faimosul „Mein Kampf" al Führerului tău ?

— Evident. Dar de ce ?

— Recitește ceea ce scrie despre Rusia, despre spațiul vital în Răsărit, despre poporul rus și așa mai departe. Al să-mi poți spune exact ceea ce se petrece : sovieticii vor fi atacați înainte de a fi prea tîrziu ; în primăvara asta, fără îndoială. Prietenii mei de la Cartierul general al Führerului m-au lăsat să înțeleg destul de limpede...

Secretele cele mai intime ale înalților funcționari, diplomați, ofițeri superiori nu mai pridideau în pivnița din Giesebrechtstrasse. Unii din ei

Pentru întreținerea vieții în organismul uman, inima bate, în 60 de ani, de 2 500 000 000 de ori, pompînd ceva mai mult de 250 000 litri de sînge.

SIMȚURILE. Timpanul omului percepe toate sunetele cuprinse între 20—30 000 de vibrații pe secundă ; aceasta datorită celor 12—30 000 de coarde vibrante pe care le are urechea.

Ochiul omului nu poate distinge mai mult de 150 de nuanțe de culori.

PĂRUL UMAN. O echipă de cercetători din Anglia a analizat, în decurs de patru ani, cîteva zeci de mii de eșantioane de păr uman, recoltate de la indivizi de toate vîrstele și de toate rasele. Aceste analize au dus la constatarea că din zece mii de oameni numai doi au părul la fel. Tăind firul în patru, cum se zice (analizîndu-l într-un reactor nuclear), părul și-a arătat conținutul : mangan, cupru, sodiu, iod, bromură, clorură, mercur, aur. Părul femeii s-a dovedit a fi mai de preț, el conținînd mai mult aur decît al bărbatului.

Un bărbat are pe cap, în mod normal, 80 000 de fire de păr, iar pe corp încă 20 000. Femeile au mai multe fire de păr pe cap : 88 000 — roșcovanele ; 100 000 — brunetele ; 109 000 — castanliile ; 140 000 — blondele.

*

Indonezia exportă în S.U.A. cam 5 000 de tone de păr de femeie, pe an. Părul javanezelor fiind cel mai lung și de calitatea cea mai bună, obține la export prețul cel mai ridicat : 5 dolari kilogramul. Americanii fac din acest păr cozi pentru cocuri și peruci — atît pentru piața internă cît și pentru export în Europa.

ȘTIAȚI CĂ...

...chimistul dr. Henry Armstrong din Londra a făcut analiza chimică a veninului recoltat de la „șarpele cu ochelari" ? El a constatat în lichid substanțe albuminoide și că veninul este rezistent la descompunere. El poate fi conservat multă vreme, fără a-și pierde proprietățile distrugătoare.

*

...Lauder Lindsay a stabilit existența unor fenomene comune la plante și animale ? Aceste fenomene sînt : respirația, circulația, nutriția, digestia, secreția, absorbția, luminozitatea, coloricitatea, starea electrică, somnul, oboseala, facilitatea de a fi influențate de otrăvuri atmosferice sau gazoase (poluarea), de a se obține modificări prin iritantele chimice sau mecanice, prin lumină sau obscuritate, prin căldură sau frig, prin contractibilitate, ereditate, imitațiune.

*

...Dionea muscipula și Drosera rotundifoliu sînt plante insectivore ? Cînd o muscă se așază pe baza frunzei, frunza se îndoaie asupra insectei, după care urmează digerarea ei cu ajutorul unor sucuri speciale. Aceste plante se nutresc cu muște.

*

...Lianele din America nu se agață de orice pomi, ci numai de cei care le pot susține ? În caz de eroare, abandonează și se agață de altul mai viguros.

au plătit scump pentru mărturisirile făcute cu capul pe pernă. Pentru Schellenberg și Heydrich bilanțul era mulțumitor. În cursul anilor 1940 și 1941 mai mult de zece mii de clienți — numai înalte personalități germane, din țările prietene lor sau aliate — veniră să-și descarce sufletul în salonul Kitty.

O VIZITĂ A LUI HEYDRICH

Reinhardt Heydrich ținu să vadă cu ochii lui salonul Kitty, pentru a-și putea da seama de calitățile lui reale. Veni împreună cu Schellenberg.

Kitty întîmpină pe înalții oaspeți cu cea mai deosebită amabilitate. Fusese înștiințată telefonic de Schwarz, astfel că avusese timp suficient să se descotorosească de clienții obișnuiți.

— Este o mare onoare pentru mine, le spuse în timp ce-i conducea spre salon. Cu ce v-aș putea servi ?

— Dați-ne o sticlă de șampanie, ordonă Heydrich.

Kitty părăsi salonul.

— Ați întrerupt microfoanele, Schellenberg ?, întrebă șeful R.S.H.A. [1]

— Firește, Gruppenführer, i-am dat dispoziții în acest sens lui Schwartz.

Kitty se înapoie împreună cu Elvira, care împingea o masă pe rotile încărcată cu farfurii cu icre negre, somon, omari și o sticlă de șampanie.

Prezentă apoi lui Heydrich cele două albume „Rothenburg". Acesta cercetă fiecare fotografie în parte cu multă atenție, dar cu o totală indiferență. Închizînd primul album spuse :

— Toate sînt puțin cam slăbuțe.

— Priviți și cel de-al doilea album, spuse Kitty.

Heydrich îl răsfoi și se opri la pozele unei brunete ceva mai bine făcute, Irène.

— Chemați-o !

Apoi adăugă :

— Dar d-ta, Schellenberg, n-ai ales nici una ?

— Este pentru prima oară cînd viu aci și văd că fetele au fost foarte bine alese. Sînt toate una și una. Mi-e greu să mă hotărăsc.

— Dar hai odată.

— Atunci bine, spuse Schellenberg arătînd o fotografie, această Rosemarie corespunde întru totul imaginii pe care mi-am făcut-o despre idealul de frumusețe feminină.

Kitty ieși pentru a telefona celor două alese. Cînd sosiră, după vreo zece minute, îl recunoscură pe Heydrich și făcură un gest precipitat, ca și cînd ar fi vrut să ia poziție de drepți și să-și salute șeful cu brațul întins înainte.

— Lăsați chestiile astea ! Vrem să ne simțim bine cu toții. Luați loc și beți cu noi un pahar.

Atitudinea îmbietoare a comandantului, la care se adăugară și cîteva cupe de șampanie, avu darul să risipească repede emoțiile inițiale.

Cei doi înalți oaspeți S.S. părăsiră pensiunea Kitty abia după vreo patru ore și porniră pe jos spre Kurfürstendamm. Heydrich era mai mult decît încîntat de „inspecția" făcută. Dealtfel, după aceea avea să repete destul de des „inspecțiile" sale.

În dimineața zilei următoare, Heydrich îl chemă imediat pe Naujocks. Acesta nici nu avu timp să observe că în birou se afla și Schellenberg fiindcă Heydrich se repezi spre el furios :

— Ai înnebunit sau ți s-a urît cu binele ? Dacă nu știi ce înseamnă să fii mutat într-o unitate disciplinară S.S. ai s-o afli acum ! Și asta e prea puțin pentru porcăria de astă noapte !

— Dar, Gruppenführer...

— Cine ți-a dat voie să înregistrezi convorbirile de astă noapte de la Kitty ? Hai, spune !

— Dar, Gruppenführer...

— Ai de gînd să spui, sau nu ?

— Să le înregistrez ?

— Da, nu minți ! Uite discurile !

Schellenberg la fel de înfuriat flutura în aer două discuri.

— Dar nu e adevărat, spuse Naujocks. Nu știu nici măcar în care cameră ați fost ! Nimeni nu mi-a spus nimic. Nu știam că aveați de gînd să vă duceți acolo.

— Schwarz nu ți-a spus nimic ?, întrebă Schellenberg.

— Nu.

Heydrich puse capăt discuției.

— Aveai obligația să știi. Funcția d-tale îți impunea să fii informat și la fel îți impunea să întrerupi microfoanele și să oprești aparatele de înregistrat, cînd mă aflam eu acolo. Și astă noapte n-ai făcut acest lucru.

O BOMBĂ CARE NIMEREȘTE UNDE TREBUIE

Se întreprinse o anchetă discretă care stabili că Schwarz dăduse ordinele necesare, dar șeful centrului de ascultare se înșelase, crezînd că ambii comandanți S.S. vor veni la Kitty abia în seara următoare. Vinovatul fu dus imediat într-un lagăr de concentrare și după scurt timp fu lichidat.

La 17 iulie 1942, o bombă de mare calibru căzu pe Giesebrechtstrasse și lovi în plin imobilul de la numărul 11, pătrunzînd pînă la etajul 2 și avariind grav faimosul salon Kitty de la etajul 3.

Îndată ce pompierii au înlăturat orice pericol, Schwarz luă în primire imobilul. Doamna Kitty Schmidt se duse să-și petreacă noaptea la una din fete. Oamenii de la Gestapo se puseră pe lucru imediat. Microfoanele fură ridicate, tuburile electrice fură demontate și tot ceea ce putea trezi vreo bănuială fu distrus. Totul a fost executat într-o singură zi.

Cînd Schwarz se duse să-i raporteze lui Schellenberg, acesta, după ce îl ascultă, îi spuse :

— În patruzeci și opt de ore să-mi faci propuneri asupra modului în care va trebui să continuăm și asupra măsurilor necesare pentru păstrarea strictă a secretului.

Schwarz luă contact cu administrația imobilului. Parterul era ocupat de consulatul unei țări prietene și nu au fost necesare eforturi prea mari pentru a convinge pe diplomații respectivi să-și mute sediul. În felul acesta, Kitty avea la dispoziție un nou „salon". În schimb, cînd Schwarz propuse lui Schellenberg reinstalarea centrului de ascultare, întîmpină o opunere hotărîtă.

Spionajul alcovului, al pernei diplomatice luase sfîrșit.

ANDRÉ BRISSAUD ■

Note :

1) S.S. : prescurtare de la Schutz-Staffel, detașament de protecție, poliție militarizată a Germaniei hitleriste. Create în 1925 în cadrul partidului nazist ca gardă personală a lui Hitler, detașamentele au fost însărcinate mai tîrziu cu supravegherea lagărelor de concentrare și a teritoriilor ocupate. După 1940 au constituit un corp de elită în cadrul armatei (nota tr.).
2) S.D., Sichercheitsdienst — serviciul secret (nota tr.).
3) Gestapo : prescurtare de la Geheim Staatspolizei, poliție secretă, una din cele două secțiuni ale poliției de siguranță hitleriste (n. tr.).
4) Poliția judiciară (n. tr.).
5) Wehrmacht : forțele armate (n. tr.).
6) Oldenburg : oraș din Saxonia Inferioară (nota tr.).
7) Enschede : oraș în Olanda în apropiere de granița Germaniei (nota tr.).
8) Luftwaffe : forțele aeriene (n. tr.).
9) Kriegsmarine : marina de război (n. tr.).
10) Himmler Heinrich (1900—1945) — om politic fascist german. Organizator al S.S., șef al Gestapoului (1936—1945). Rasist fanatic, a inițiat în Europa ocupată de naziști o cruntă teroare, ordonînd uciderea a milioane de antifasciști. S-a sinucis după arestarea sa de către englezi (n. trad.).
11) R.S.H.A. : Direcția Centrală a Siguranței Reichului nazist (n. tr.).

ȘTIAȚI CĂ...

...în relieful României se disting trei forme : 36% dealuri și podișuri, 31% munți și 33% cîmpie ? Deci, o îmbinare armonioasă.

*

...cel mai mare decalaj între plus și minus (între căldură și frig) a fost de 101,7°C, la Verhoiansk (U.R.S.S.).

*

...la 12 aprilie 1934, vîntul a atins viteza record de 416 km pe oră ? Localitățile Mount Washington și New Hampshire (S.U.A.) au înregistrat importante pagube.

*

...Alexandru Macedon, cînd împărțea dreptate și asculta pe acuzator, își ținea o ureche astupată cu degetul ? Fiind întrebat de ce procedează astfel, el a răspuns : „O păstrez pentru apărător".

*

...în 1363, în Paris, existau 40 de bărbieri-chirurgi, constituiți într-o asociație profesională ? Președintele asociației îndeplinea și funcția de valet de cameră al regelui sau de „Șeful întregii Bărbiereli și Chirurgii din Regatul Franței", care era un titlu în ierarhia palatului.

ACUM 13 ANI, KENNEDY...

Au trecut 13 ani de la asasinarea lui John Kennedy și dosarul acestui atentat continuă să rămînă deschis. Se susține chiar că orice știre aflată ulterior a sporit misterul morții, în loc să-i elucideze împrejurările.

Tot cu trecerea anilor s-au înmulțit și cărțile dedicate familiei Kennedy, în special lui John, în care fie că este vorba de ascensiunea lui, fie că se analizează puținele zile petrecute la Casa Albă, fie că se descriu circumstanțele crimei de la Dallas, fie că se povestesc întîlniri și convorbiri ale președintelui sau ale fraților săi.

În sfîrșit, copiii au crescut și, firește, lumea se întreabă: ce fac John-John și Caroline? Dar cei 11 copii ai lui Robert?

DIN LUMEA PATRUPEDELOR

CĂMILA a fost studiată în mod ştiinţific de un grup de specialişti trimişi de UNESCO în Algeria. Iată cîteva constatări făcute de aceşti oameni de ştiinţă: cămila poate răbda de sete 17 zile, în care timp pierde o treime din greutatea sa. Pentru a-şi potoli setea, bea dintr-o dată pînă la 100 de litri de apă, din care îşi face rezerve, nu numai în cocoaşe, cum s-a crezut pînă acum, ci în întregul organism. Cămila îşi reglează permanent temperatura corpului, pentru a o „adapta" la cea din mediul înconjurător; dimineaţa, bunăoară, are 34 de grade, iar ziua, 40,7 grade.

CROCODILUL se naşte mut. Femela crocodilului face pînă la 80 de ouă, pe care le lasă să se clocească în mîlul cald al fluviilor. Puterea fălcilor crocodilului este neînchipuit de mare, presiunea principalilor patru dinţi pe locul muşcat ajungînd la 400 de atmosfere. În comparaţie, muşcătura cîinilor ciobăneşti abia ajunge la 100 de atmosfere. Cei mai mari crocodili au 8 metri lungime. Puii de crocodili crescuţi în bazine se pot dresa într-atît încît, strigaţi pe nume, vin la stăpîn aşa cum vin cîinii.

MAIMUŢELE sînt folosite din ce în ce mai mult pentru experienţele medicale din laboratoare. Anul trecut s-au „consumat" astfel cam 100 000 de exemplare, dintre care 40 000 numai în S.U.A., În fruntea ţărilor exportatoare de maimuţe se află India, unde, de curînd, a luat fiinţă o asociaţie puternică de luptă

ACUM 13 ANI, KENNEDY...

Americanilor nu le place deloc cifra 13. Drept pentru care străzile n-au case cu numărul în cauză, lifturile nu opresc la etajul 13 pentru că pur şi simplu acesta nu există, aşa cum Apollo 13, spun ei, a păţit ce a păţit şi pentru că avea acest număr. Etc., etc. Dar cele de mai sus — şi altele — nu i-au împiedicat să se gîndească şi în acest an — al 13-lea ! — la împrejurările în care a fost ucis unul dintre cei mai tineri preşedinţi americani — John Fitzgerald Kennedy.

Faimosul raport al „Comisiei Warren" şi concluziile la care aceasta a ajuns constituie calul de bătaie al opiniilor, declaraţiilor şi noilor iniţiative. În pofida scurgerii timpului colbul nu s-a aşternut peste acest dosar secret al istoriei, care continuă să incite, să nască ipoteze, contradicţii şi dezbateri.

Mai întîi o scurtă rememorare. **President's Commission on the Assassination of President Kennedy** — Comisia prezidenţială pentru cercetarea cazului asasinării lui John Kennedy — fusese numită la şapte zile după atentat de succesorul defunctului preşedinte, Lyndon B. Johnson, pentru a studia împrejurările acestei crime. Cele şapte persoane membre erau : Earl Warren, preşedintele Curţii Supreme a S.U.A., fost guvernator şi procuror general al statului California (avea atunci 73 de ani), Richard B. Russel (senator democrat din partea statului Georgia, membru al Comisiei senatoriale pentru forţele armate), John Sherman Cooper (senator republican din partea statului Kentuky) din partea Senatului şi Hale Boggs (reprezentant democrat al statului Louisiana, şeful fracţiunii partidului democrat) ; Gerald R. Ford (pe atunci reprezentant republican al statului Michigan, preşedinte al Confederaţiei republicanilor) ; şi doi jurişti — Allen W. Dulles (fost director al Agenţiei Centrale de Informaţii C.I.A.) şi John J. McCloy (fost preşedinte al Băncii Internaţionale pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare, fost Înalt Comisar pentru Germania şi fost subsecretar de stat la Ministerul de Război în timpul celui de al doilea război mondial).

Revenind la Comisie, vom reaminti că unii i-au criticat titulatura oficială deoarece din ea nu reieşea dacă este vorba de o comisie de anchetă sau de un colegiu judecătoresc. Aceasta însă precizase în prefaţa la raportul ei : „Comisia nu consideră că misiunea ei este de a îndeplini funcţiile unei instanţe judecătoreşti, în faţa căreia se prezintă părţile în litigiu şi nici nu urmăreşte să aibă un rol de acuzator. **Ea se consideră mai curînd o instituţie avînd sarcina de a stabili faptele care pot duce la descoperirea adevărului"** (subl. ns.). Se ştie că, la sfîrşitul lunii septembrie 1964, în urma celor 27 000 de audieri, Comisia şi-a întocmit raportul — 900 de pagini în original — plus 26 de volume — anexă. Uriaşa dare de seamă, rece ca oţelul, împănată cu procese-verbale, schiţe şi fotografii şi plină de barbarisme juridice nu se citeşte nici pe departe ca un roman poliţist, cum s-a întîmplat, de pildă, cu cea similară privind cauzele accidentului de pe Apollo 13. Şi totuşi, publicarea raportului a stîrnit un mare ecou în S.U.A. cît şi în lume. Dar un şi mai mare ecou au stîrnit concluziile : „Lee Harvey Oswald este singurul vinovat de asasinarea preşedintelui Kennedy ; tot el l-a ucis pe poliţistul Tippit ; nu poate fi vorba de un complot între Oswald şi Ruby sau între Oswald şi alte persoane în vederea asasinării preşedintelui."

După cum informa un publicist **(Gerhardt Prouse),** încă înainte ca raportul să fi devenit accesibil şi conţinutul său controlabil, concluziile lui au fost acceptate de către cea mai mare parte a presei mondiale. Nu e mai puţin adevărat că amintitele concluzii au fost violent contestate de alţii care n-au ezitat chiar să-şi tipărească propriile anchete şi concluzii **(Mark Lane, Léo Sauvage, Hugh Trevor-Roper).**

Cu trecerea timpului s-a întîmplat însă un lucru ciudat şi asupra lui vrem să stăruim : numărul celor ce contestă concluziile raportului şi chiar metodele de lucru a crescut. Cine sînt, ce argumente citează şi ce idei au în această privinţă ? S-o luăm metodic.

La 15 mai 1976 agenţiile internaţionale de presă relatau că senatorii americani vor încerca să afle motivele pen-

ACUM 13 ANI, KENNEDY...

tru care Lee Harvey Oswald a asasinat pe John Kennedy. Senatorul Richard Schweiker (republican de Pennsylvania, ales de Ronald Reagan drept colistierul său în eventualitatea că ar fi fost desemnat candidatul republicanilor la președinție) a afirmat că ancheta pe care a efectuat-o împreună cu un alt membru al Comisiei senatoriale a serviciilor de informații, Gary Hart (democrat de Colorado), asupra dramei de la 2 noiembrie 1963 a permis să se descopere **„piste tulburătoare pentru a se încerca să răspundă acestei probleme care n-a fost niciodată rezolvată"**. Într-un interviu acordat rețelei de televiziune C.B.S. el s-a declarat **„convins că F.B.I. și C.I.A. au mințit — amîndouă — «Comisia Warren»** al cărei raport, pe cît de faimos pe atît de controversat, constituie, pînă azi, punctul final al anchetei oficiale asupra asasinatului de la Dallas".

Aceste **„piste tulburătoare"** vor trebui, în principiu, să fie explorate de o nouă comisie care va supraveghea, tot timpul, serviciile americane de informații. Crearea acestei comisii nu este, însă, asigurată. Unii membri ai Comisiei forțelor armate care, la ora actuală, are responsabilitatea supravegherii C.I.A. încearcă să se opună creării acesteia. Însă au fost repede contracarați de liderul majorității democrate, senatorul Mike Mansfield, care a pus în balanță greutățile autorității sale, foarte rar contestate. Deși Schweiker a refuzat să precizeze care erau acele „piste tulburătoare" se opina că raportul celor doi senatori ar putea aduce unele noi indicii. Potrivit lui Schweiker, raportul subliniază **insuficiența** anchetei „Comisiei Warren". Cei doi senatori apreciază, de comun acord, că trebuie aflate motivele care l-au determinat pe Oswald să comită crima sa. În schimb, cei doi nu sînt de acord asupra altor aspecte ale anchetei lor. Pentru Gary Hart nimic nu contrazice afirmația „Comisiei Warren" potrivit căreia Oswald a acționat singur. La rîndul său, Schweiker afirmă că cercetările au confirmat îndoielile sale privind concluziile „Comisiei Warren".

La trei zile după știrea de mai sus noi telegrame ale agențiilor de presă vorbeau despre ceea ce chiar ele au numit „contradicțiile Comisiei Warren". Citățm : **„Informații potrivit cărora Lee Harvey Oswald, asasinul președintelui John Kennedy, ar fi fost agent secret al F.B.I. ar fi fost examinate în cadrul unei ședințe cu ușile închise de către Comisia Warren, dezvăluie documente publicate recent. Ședința a avut loc la 22 ianuarie 1964 și la ea ar fi participat și președintele Gerald Ford, pe atunci membru al comisiei. În urma unei decizii a justiției, dosarele conținînd aceste informații, păstrate la biblioteca Congresului, au fost comunicate scriitorului Harold Weisberg, autor al mai multor lucrări în care critica vehement «Comisia Warren». H. Weisberg intentase un proces autorităților pentru a cerceta aceste documente istorice care, spunea el, sînt de domeniu public. El invocase legea asupra libertății de informație".**

În aceste dosare, Lee Rankin, avocat, consilier al Comisiei, declara că „a aflat că Oswald ar fi fost un agent al F.B.I. și purta numărul 179. F.B.I.-ul, adăuga el, i-ar fi vărsat 200 de dolari pe lună din septembrie 1962 pînă în momentul comiterii asasinatului — 22 noiembrie 1963". Reprezentantul Hale Boggs (democrat de Louisiana) ar fi reamintit atunci că F.B.I.-ul dezminte acest zvon. Apoi, Rankin a precizat că el discutase problema cu E. Warren, pe atunci președintele Curții Supreme, și căzuseră de acord să recunoască faptul că va fi foarte dificil de dovedit că Oswald ar fi aparținut F.B.I. Dacă apartenența lui la F.B.I. ar fi fost dovedită, sublinia el, „unele persoane ar fi dedus că ar fi existat un complot în vederea asasinatului. Comisia, a spus

împotriva vivisecțiunii, care cere suprimarea exportului de maimuțe.

VIZONUL trage din ce în ce mai greu în balanța exporturilor care se fac din Danemarca și din Uniunea Sovietică. În fiecare an se comercializează în întreaga lume peste 5 000 000 de piei de vizon și la această cantitate țările menționate contribuie cu 60%. Numai crescătoriile din Danemarca (sînt peste 3 000) livrează în fiecare an la export 1 000 000 de piei de vizon, ceea ce înseamnă că din 10 haine de vizon purtate în lume, una provine din Danemarca. Sortimentul cel mai rar din această blană este așa numita salcie neagră, care nu se produce însă, în toată lumea, decît în cel mult 400 de bucăți pe an. Așa se explică și costul ridicat al sălciei negre : 1 200 de dolari bucata.

GHEPARDUL deține recordul vitezei în întreaga lume a animalelor : 113 km pe oră. Pe locul doi se află antilopa — 96 de km, iar pe locul trei, leul — 80 de km.

CALUL poate alerga 75 de km pe zi, neîntrerupt, timp de 20 de zile ? Revista sovietică „Priroda" răspunde afirmativ la această întrebare, relatînd următoarele : un cal a fost vîndut din herghelille de la Uralsk și adus cu trenul la Kiev. Scăpat de sub supraveghere, viteazul patruped s-a înapoiat „acasă", parcurgînd cei 1500 de km în 20 de zile, deci a alergat 75 km în 24 de ore. Cercetătorii își pun mai multe întrebări, rămase fără răspuns: cum s-a orientat calul ? ; cum a rezistat la o cursă așa de lungă ? ; cum a trecut prin localități populate fără a fi prins ?

DIN LUMEA ZBURĂTOARELOR

S-a calculat că numărul speciilor de insecte existente în prezent pe glob este de 800 000. Pe un singur kilometru patrat de pămînt — în zonele cele mai „populate" — se află, în timpul verii, cam 2 000 000 000 de insecte diferite. Din marea familie a insectelor, mai mult de zece mii de specii sînt dăunătoare culturilor agricole şi pomicole.

★

Printre vieţuitoarele pămîntului, cea mai rapidă, deţinătoarea absolută a tuturor recordurilor, este musca cephenomya. **Masculul zboară cu 1308 km pe oră, iar femela cu 982 de km. Pentru comparaţie reamintim că viteza sunetului este de 1224 de km pe oră.**

★

Singura pasăre din lume care îşi face provizii de hrană este sfrînciogul roşu. După ce şi-a terminat masa de seară, el adună în continuare insecte şi le înfige în ţepii salcîmilor, pentru ziua de mîine.

★

Un ornitolog a făcut o experienţă din care a rezultat că ciorile ştiu să numere pînă la şapte. Într-o colibă instalată într-un copac plin de cuiburi de ciori, a intrat un om. Ciorile au zburat şi n-au revenit la cuiburi decît după plecarea omului din colibă. Experienţa a continuat pînă la şapte oameni şi ciorile n-au revenit la cuiburi decît după plecarea celui de al şaptelea om. Cînd au intrat în colibă opt oameni, ciorile au revenit la cuiburi după plecarea celui cu numărul şapte ; pe al optulea nu l-au mai numărat.

Rankin, n-ar fi putut niciodată să risipească îndoiala". „Ei (F.B.I.-ul) au găsit omul (care ar fi comis atentatul, n.n.), ar fi adăugat Rankin, şi nu mai era nimic de făcut. Comisia sprijină concluziile lor. Noi puteam reveni la casele noastre. Afacerea s-a terminat". „Sper ca aceste dosare să nu cadă niciodată în mîinile cuiva", declarase reprezentantul Hale Boggs în loc de concluzie...

Dar, cel puţin în aparenţă, dezvăluirile cele mai interesante le-a făcut „New York Daily News" în numărul său din 18 iulie 1976. Potrivit acestui ziar, **un artist care se producea cîndva în cabaretul lui Jack Ruby** (reamintim că acesta îl împuşcase, duminică, 24 noiembrie 1963, pe Lee Harvey Oswald chiar în subsolul închisorii din Dallas) **a afirmat că el** (Ruby) **îl cunoştea pe Lee Harvey Oswald înainte de asasinarea preşedintelui Kennedy** (fapt care nu fusese cunoscut pînă acum). Într-un interviu acordat ziarului, Walter Weston, artist de cabaret, arăta că Oswald a vizitat **de cel puţin două ori** pe Ruby în cabaretul său „Caruselul" din Dallas, cu puţin timp înainte de asasinat. Walter Weston descria chiar un incident care s-a desfăşurat la „Carusel", cu circa trei săptămîni înainte de asasinarea preşedintelui, şi în cursul căruia Oswald ar fi provocat o încăierare fiind dat afară de Ruby. Acesta din urmă i-a reamintit lui Oswald că îi interzisese să vină în cabaretul său.

Potrivit ziarului citat, Weston a decis să povestească cele de mai sus abia acum din motive de securitate personală. De asemenea, era preocupat de dispariţiile numeroase, ale unor persoane amestecate mai mult sau mai puţin în afacerea Kennedy. În ce-l priveşte, Jack Ruby fusese judecat şi condamnat, murind de cancer acum nouă ani.

Aşadar, încheind capitolul noilor dezvăluiri, noi nu vom pune întrebarea dacă, într-adevăr, raportul Warren a fost „o judecată pripită" sau dacă „faptele cuprinse în el au dus la descoperirea adevărului", cum se preciza în prefaţa sa. Credem, în schimb, că, aşa cum scria cineva, rămîne actuală întrebarea dacă „în privinţa morţii preşedintelui Kennedy există, într-adevăr, un mister"...

KENNEDY MI-A SPUS...

Povestesc L. B. Johnson, W. Brandt, Jacques Chaban Delmas, Th. Sorensen, P. Sallinger.

Dacă în ce priveşte misterul Kennedy, cum am văzut, nu e lună în care presa — fie ea cotidiană, săptămînală sau lunară, scrisă sau vorbită — să nu aducă elemente şi versiuni noi, piste necercetate, explicaţii care n-au mai fost date, nu chiar la fel se întîmplă cu memorialistica avînd ca subiect clanul Kennedy şi, în special, pe John sau Robert. Acestea se adaugă, bineînţeles, numeroaselor cărţi dedicate circumstanţelor asasinatului.

În ce ne priveşte, aici vom extrage cîteva pasaje reprezentative din cărţile : **Theodore C. Sorensen — Kennedy ; Maurice Werther — John F. Kennedy ; Pierre Sallinger — Cu Kennedy ;** precm şi din memoriile unor oameni politici care l-au cunoscut bine pe Kennedy : **L. Johnson, W. Brandt, Jacques Chaban-Delmas.**

Maurice Werther, după ce face o amplă retrospectivă a familiei Kennedy, scrie despre John : „La începutul lui 1939, de cealaltă parte a Atlanticului apărea clar că războiul avea să se abată asupra Europei. John voia să meargă să se convingă el însuşi. Întreprinde o mare călătorie care-l va duce la Paris, în Polonia, în U.R.S.S., în Turcia, în Balcani şi la Berlin. A fost primit cu braţele deschise în toate ambasadele americane şi a avut drept la expunerile cele mai confidenţiale din partea şefilor de misiuni diplomatice...

ACUM 13 ANI, KENNEDY...

În anul următor, în timp ce tatăl său (atunci ambasador la Londra, n.n.) devenea tot mai izolaţionist şi făcea imprudenţa de a-şi manifesta în public opiniile — fapt care avea să-l coste postul — John Kennedy, acel indiferent, detaşat de toate, «se angaja» din ce în ce mai mult în dura realitate.

Cum era firesc la vîrsta lui, în primăvara lui 1941, vrînd să se angajeze în armată, a fost reformat din cauza unei răni la coloana vertebrală. Au urmat atunci luni de gimnastică medicală pentru a reuşi să fie admis la marină unde va fi trimis la serviciul de informaţii. Aici, misiunea lui consta în a redacta pentru şeful său un rezumat al informaţiilor captate prin radio...

După Pearl Harbor (7 decembrie 1941, cînd japonezii au atacat navele americane din Pacific, n.n.), John a încercat totul pentru a căpăta un post de luptă. A fost dificil. Timp de şase luni a învăţat să comande P.T. Boats, vedetele rapide pe care aventura sa eroică din insulele Solomon le-a făcut, de atunci, celebre. De-a lungul a şase luni el acţionează ca un ofiţer conştiincios şi capabil, dînd deplină satisfacţie şefilor săi. A fost trimis în Pacific unde, în noaptea de 2—3 august 1943, vedeta sa a fost ruptă în două de un vas de escortă japonez. Se ştie cu cît curaj a acţionat John Kennedy, deşi şocul abordajului îl proiectase pe spate fiind rănit din nou la coloana vertebrală. A reuşit, totuşi, să repescuiască oamenii căzuţi în apă, să le menţină moralul în timp ce ei se refugiaseră pe o jumătate de vedetă gata să se scufunde. Apoi, el însuşi, luînd un rănit, i-a încurajat să înoate pînă la o insuliţă aflată la cinci kilometri. De acolo, în căutare de ajutor, înoată toată noaptea într-o mare plină de rechini. Timp de patru zile reuşeşte să-şi convingă oamenii să reziste, să treacă de pe o insuliţă pe alta, mereu înot, pînă cînd găsesc cîteva provizii abandonate de japonezi. Întîlneşte doi indigeni şi unuia dintre ei îi încredinţează o nucă de cocos pe care gravase un mesaj.

De acolo a venit salvarea. Un vas de escortă neozeelandez i-a preluat. Au ajuns la baza lor, au urmat onorurile, decoraţiile. Astfel a fost sfîrşitul războiului pentru John Kennedy. Nu numai rana la coloana vertebrală îl făcea să sufere mult, dar el contractase şi malarie. A fost repatriat la sfîrşitul anului 1943 şi a fost internat în spital de mai multe ori. La 2 august 1944, aniversarea zilei în care vedeta sa fusese scufundată, John află că fratele său mai mare, Joseph, dispăruse. Doliul îmbrăca iarăşi familia Kennedy, după ce soţul sorei sale, Kathleen, fusese împuşcat pe frontul francez".

Jack Olsen în cartea **„Afrodita, o misiune disperată"** oferă următoarea versiune despre moartea lui Joseph. „Familia sa a fost indusă în eroare în privinţa împrejurărilor în care el a murit: îndeplinind o misiune inutilă, la bordul unui avion cu grave defecte de construcţie. Detaliile precise ale morţii «stelei familiei noastre», cum l-a numit odată tatăl său pe fiul căzut la 29 de ani, au fost ascunse familiei sale. Nu i s-a comunicat că sistemul electric de la bordul avionului său PB-44 era defect, că un ofiţer a încercat să obţină anularea misiunii ştiind că sistemul era defect şi că ţinta de bombardament, o bază germană de rachete din Franţa, fusese abandonată de armata hitleristă cu trei luni mai înainte.

Secretarul forţelor navale i-a scris bătrînului Kennedy, curînd după tragedie, o scrisoare emoţionantă, dar dosarul cazului, el însuşi măsluit în cîteva locuri, a fost pus sub cheie. Familia Kennedy a găsit mîngîiere în scrisoarea unui ofiţer de marină care fusese coleg cu Joe jr. «După cum, fără îndoială, ştiţi, scria acesta, misiunea a fost extrem de importantă, de natură experimentală şi neobişnuit de peri-

Experienţe făcute la Varna, în Bulgaria, au dus la constatarea că majoritatea păsărilor preferă să locuiască în cuiburi făcute din... ceramică, în loc de cuiburile „clasice" din lemn. În copacii unei porţiuni de pădure au fost instalate cîteva sute de cuiburi pentru adăpostirea zburătoarelor — jumătate din aceste „apartamente" fiind confecţionate din lemn şi jumătate din ceramică. După o lună de la darea în folosinţă a „oraşelului", s-a făcut recensămîntul şi s-a constatat că erau ocupate 64% din cuiburile de ceramică şi numai 34% din cele de lemn.

*

Se ştie că veninul de albine este întrebuinţat acum, între altele, şi ca medicament pentru tratarea unor afecţiuni reumatice. Pentru recoltarea veninului din trupul albinelor se folosesc în prezent aparate speciale, cu ajutorul cărora se evită uciderea „donatoarelor" şi, în acelaşi timp, se înregistrează riguros producţia de venin „muls": un gram de la 10 000 de albine.

*

Un mare atlet în rîndul zburătoarelor: cărăbuşul. El cîntăreşte numai 0,32 grame, dar, dacă se ambiţionează, poate tîri pe pămînt o pradă în greutate de 57 de grame, deci de 178 de ori greutatea lui proprie. Prin comparaţie, un om ar trebui să poată tîri... 12 500 kg.

PITACE, ZAPISE ȘI ANAFORE PENTRU BUCUREȘTI

CE FEL DE STREAJA ? Un pitac al domnitorului Nicolae Mavrogheni, dat în toamna anului 1796, către logofătul spătăriei: „Astă noapte a fugit o muiere din București, de care tare ne-am tulburat Domnia Mea, asupră-vă. Ce fel de streajă păzesc, cînd pot și muierile a ieși din București ? Cu adevărat vrednici de pedeapsă grea sînteți. Deschideți-vă ochii, că, în credința lui Dumnezeu, vă spînzur încălțați și îmbrăcați".

La vremea aceea se făcuse un gard în jurul orașului, pentru ca nimeni să nu poată intra sau ieși necontrolat și viteaza muiere trecuse peste el, neobservată.

★

OMUL ȘI FELINARUL. În 1812 Capitala noastră avea 50 000 de locuitori și 10 000 de case așezate pe 78 de străzi și ulicioare lipsite de pavaj și de iluminat. Pretutindeni deci, noaptea, răii se găseau în largul lor. Pentru prevenirea hoților, vodă Caragea dă, la 27 decembrie 1812, un pitac către Agie și Spătărie : „Poruncim Domnia Mea, să se publicarisească a nu mai îndrăzni nimeni să umble noaptea pe jos, fără de felinar [...] și unde se va găsi noaptea pe careva umblînd fără de felinar — fie măcar de orice treaptă — să fie ridicat negreșit la închisoare".

Aceasta a fost prima regulă oficială de circulație, pe timpul nopții, în București.

ACUM 13 ANI, KENNEDY...

culoasă. Poate că n-ați aflat însă că ea a fost încununată de succes și că, datorită curajului și abnegației lui Joe, au fost salvate foarte multe vieți".

Dar nu era adevărat. Citînd mărturiile unor ofițeri care au participat alături de Joe la așa-numitul proiect „Afrodita", Olsen demonstrează că cel mai mare dintre frații Kennedy a fost sacrificat în mod inutil. „Afrodita" prevedea încărcarea unor bombardiere cvadrimotoare cu cîte 10 000 kg de explozive, pilotarea pînă la Canalul Mînecii de către aviatori ca Joseph Kennedy, care trebuiau apoi să se parașuteze, și ghidarea prin radio a avioanelor pînă la obiectivele asupra cărora urmau să se prăbușească. Nici unul dintre avioanele folosite în proiectul „Afrodita" nu și-a îndeplinit misiunea. Mecanismul care trebuia să preia controlul ghidării avioanelor și să prepare detonarea explozivului era prost pus la punct. În cazul lui Joseph, avionul a explodat în timp ce el se afla încă la bord. Mai tîrziu, ofițerul de marină care avertizase zadarnic asupra caracterului aventuros al proiectului „Afrodita" s-a străduit să evite o întîlnire cu președintele Kennedy. „Nu voiam să fiu obligat să-i spun adevărul despre moartea fratelui său", a declarat el. Un nou episod misterios în istoria familiei Kennedy.

Pierre Salinger — „Cu Kennedy" — se referă, cu precădere la pregătirea Convenției democrate din iulie 1960, cînd John a fost desemnat candidatul acestui partid la președinție. „J.F.K. decisese să anunțe candidatura sa pentru președinție la 2 ianuarie 1960. Dar, la 17 decembrie 1959 un întreprinzător redactor al agenției United Press International — U.P.I. — care tot trecea prin birourile Senatului a remarcat că există o activitate deosebit de activă în jurul „robotypelor" senatorului Kennedy... Redactorul respectiv a luat și a citit una din scrisorile aflate în sala robotypelor lui Kennedy. Și-a dat seama imediat că ea ar putea fi subiectul unei știri de excepție. Scrisoarea nu era decît una din altele — mii — care urmau a fi trimise partizanilor lui Kennedy din toată țara pentru a-i informa puțin mai devreme despre decizia pe care senatorul o luase. Cînd U.P.I. a difuzat știrea, ziariștii au alergat spre mine (Pierre Salinger, n.n.) pentru a le-o confirma. Răspunsul meu nu avea un aer convingător !

— Senatorul Kennedy, le-am zis, n-a decis încă dacă va solicita sau nu desemnarea sa drept candidat democrat în 1960. Textul anonim publicat de U.P.I. nu este decît un proiect între atîtea altele pregătite de colaboratorii săi în vederea oricăror eventualități în legătură cu decizia pe care o va lua senatorul.

Și am adăugat :

— Mă îndoiesc serios că senatorul a avut vreodată cunoștință de acest text. Faptul a provocat, într-unul din ziare, acest comentariu : „Noi ne îndoim serios asupra faptului că viitorul lui Salinger este bine asigurat"... Senatorul Kennedy, după un moment de supărare, n-a considerat incidentul drept deosebit...

Noaptea votului (în Convenție, n.n.) a fost una dintre cele mai pasionante pe care le-am trăit vreodată. Bob Kennedy, Larry O'Brien, Ken O'Donnell (colaboratori ai lui Kennedy), Steve Smith, cumnatul senatorului, și eu ne găseam în casa închiriată special și aflată în apropiere de locul desfășurării Convenției. O'Brien plasase în fața lui o listă a delegaților tuturor statelor și pronosticurile sale asupra voturilor ce le va primi J.F.K. în primul tur de scrutin. În timp ce delegații începuseră să voteze, Bob Kennedy a chemat (prin radiotelefon, n.n.) pe unul dintre agenții noștri aflați în sală.

ACUM 13 ANI, KENNEDY...

— Spuneți-i lui Bob Meyner (guvernatorul din New Jersey) că vom ciștiga încă de la primul tur de scrutin și că este ultima ofertă pe care i-o facem. Sau ne acordă toate voturile sau va fi înlăturat.

Răspunsul n-a întîrziat să ne parvină :

— Meyner va decide după primul tur. Nu crede că vom ciștiga după primul tur și vrea să hotărască el.

Greșeala clasică a politicienilor! Cum votul continua cu statele după ordinea alfabetică, devenise din ce în ce mai evident că victoria lui J.F.K. depindea de cele 15 voturi din Wyoming, Bob Kennedy s-a dus la telefon pentru a-l chema pe fratele său, Teddy, care era cu delegația acestui stat.

— Spune-le că dacă avem cele 15 voturi, Wyoming va asigura numirea unui nou președinte.

Wyoming a fost avizat. Șeful Comitetului Național al acestui stat, Tracy F. McCraken, a venit la microfon și, conștient de importanța momentului, a anunțat :

— Wyoming acordă cele 15 voturi ale sale noului președinte al Statelor Unite.

Vacarmul care s-a dezlănțuit în sala Convenției nu era nimic în comparație cu cel făcut de noi. Bob și eu săream și cîntam, dansam în cameră, îmbrățișînd pe toți cei ce se aflau acolo. Rezultatul nu fusese obținut ușor dar mai rămînea încă un mare drum de parcurs".

Theodore C. Sorensen în **„Kennedy"** scrie : „Întîlnindu-l pe Kennedy pentru prima oară am fost imediat frapat de simplitatea sa, caracteristică puțin obișnuită la un om politic. Se exprima cu ușurință, dar cu un ton apăsat, aproape timid, fără obișnuita frazeologie și emfază... Cu timpul, dacă timiditatea sa dispăruse aproape cu totul, el continua să cultive în viața sa particulară deferența. Nimeni n-a fost niciodată interpelat cu „tinere", „bătrîne" sau „băiete". Fiind nu mai puțin exigent cu membrii echipei sale, manifesta mereu regrete pentru că le-a dezorganizat existența și le-a răscolit proiectele. Și mai mare respect nutrea pentru public.

Tînărul reprezentant (membru al Camerei Reprezentanților, n.n.) care votase legea asupra securității interioare (legea McCarren) a fost președintele care i-a înmînat premiul „Enrico Fermi" lui Robert Oppenheimer, obiectul atîtor calomnii, care l-a amnistiat pe conducătorul comunist Junius Scales, care a pus capăt interceptării poștale a materialului de propagandă comunistă, care a primit la Casa Albă un om atît de discutat ca Linus Pauling și care a numit în funcții publice diverse persoane ce fuseseră victimele favorite ale lui McCarthy...

Viața a fost nedreaptă sub multe privințe cu John Kennedy. Dar el nu se plîngea niciodată. O iubea mult".

Lyndon B. Johnson în **„Viața mea de președinte"** a inclus și ultima zi din viața lui John F. Kennedy. „Doamna Johnson și cu mine am ajuns la ora 11,35 pe aeroportul din Dallas, Love Field, la bordul avionului **Air Force Two.** Cinci minute mai tîrziu a sosit **Air Force One** care aducea președintele și soția sa. Îmi amintesc că m-am gîndit cît de radioasă era doamna Kennedy. Cerul era limpede, iar soarele strălucea. Taiorul și pălăria ei — ambele roșii — se adăugau frumuseții zilei. Unul dintre primitori i-a oferit o jerbă de trandafiri de un roșu sumbru... Zece minute mai tîrziu am luat loc în mașini pentru a traversa orașul în cortegiu pînă la Trade Mart, Bursa comerțului, unde președintele

CE MAI PAVAJ ! 24 iunie 1834 ; în București se face inaugurarea primelor pavaje „moderne", realizate cu bolovani de rîu, tăvălugiți. Sînt gata terminate două porțiuni, prima pe Calea Mogoșoaiei, în dreptul clădirii Ateneului de azi, cealaltă pe Podul Tîrgului din Afară (Moșilor), în apropiere de actualul Foișor de Foc. Citim în anafora trimisă de Divan domnitorului Ghica, despre recepția făcută strășnicului pavaj : „Am văzut cele două bucăți (porțiuni) că sînt bine lucrate, adică și pămîntul este bine bătut și tare, iar pietrele s-au pus, toate, pe muchii, îngropate bine în pămînt, cum și printre aralicuri s-au pus nisip și pietre bătute cu maiul și (pavajele) pot sluji acum trecerii carelor și butcilor [...]".

Acest fel de pavaj avea să fie pus, în anii următori, și pe celelalte „magistrale" de atunci : Plevnei, Rahovei, Șerban Vodă.

★

BIETUL ION. O anaforă a Agiei din București, către departamentul Trebilor din Înăuntru (Ministerul de interne), la 15 iulie 1839 : „Un Ion, de fel din satul Fierbinți, a murit azi, nebolit, muncind cu sapa. Căutat, s-a găsit asupra lui : una pereche de nădragi-cloareci, albi, de ață ; un briu roșu de lînă, lung de 6 coți, vechi ; un cortel (haină) de aba, veche ; una traistă ; una sapă și 9 lei ce s-au folosit pentru îngropăciune".

Murise omul spetit de muncă și lihnit de foame.

★

ÎMPOTRIVA MODEI. De la Paris vine și la București moda ca bole-

PITACE, ZAPISE ŞI ANAFORE PENTRU BUCUREŞTI

roaicele mai răsărite să-şi conducă singure telegarii înhămaţi la butcile folosite pentru plimbări — bineînţeles că asistate de umilii vizitii. Sportivitatea aceasta nu prea era văzută cu ochi buni de către bucureşteni, din cauza deselor accidente provocate de imprudentele birjărese improvizate. Şi a venit o vreme ca un prefect (Radu Rosetti) să înfrunte năstruşnica modă, fără ca să supere pe onor bărbaţii numitelor cucoane. Acesta afişează o ordonanţă — în vara anului 1867 — dispunînd: „Se pune în vedere onoratelor doamne ale onoraţilor boieri că nu au voie a conduce singure trăsurile, decît numai dacă acele doamne sînt trecute de treizeci de ani".

După publicarea ordonanţei, n-a mai fost văzută nici o cucoană cu hăţurile în mîini.

★

VĂZÎND CHIBZUIALA CONSILIULUI. Domnitorul Alexandru Cuza şi Mihail Kogălniceanu (pe atunci ministru de interne, agricultură şi lucrări publice) „văzînd chibzuiala Consiliului comunal Bucureşti", au semnat, la 11 decembrie 1864, decretul „asupra armelor ce se adoptă pentru capitala ţării" (stema Bucureştilor). Decretul menţionează, între altele, ca pe stemă să figureze şi „un păstor cu un ciine, în suvenirea originii tradiţionale a oraşului — Bucur Păstorul, fondatorul". Iar ca semn de oraş capitală, va fi „un herald cu armele

ACUM 13 ANI, KENNEDY...

trebuia să ţină un discurs la ora dejunului. Preşedintele şi doamna Kennedy s-au instalat în marele Lincoln prezidenţial. Guvernatorul Texasului, John Connally, şi soţia sa, Nellie, se găseau pe strapontine, în faţa lor. **Din ordinul preşedintelui se demontase celebra „perdea" transparentă care servea de acoperiş la maşină. Era superb şi preşedintele nu voia o barieră între populaţie şi el...**

Făceam între 15 şi 20 kilometri pe oră. Maşina noastră abia luase virajul la stînga, în Elm Street, cînd am tresărit auzind o explozie... Nu ştiam ce ar putea fi. Înainte ca ecoul să fi dispărut, înainte ca zgomotul să fi fost înregistrat în întregime de mine, agentul Younglbood m-a luat de umăr pentru a mă împinge jos, pe scaun şi ne-a strigat — lăsaţi-vă jos...

Primele informaţii precise ne-au fost furnizate de Emory Roberts, responsabilul detaşamentului de protecţie al Casei Albe. Ne-a spus că preşedintele Kennedy fusese rănit de focuri de armă şi că starea sa era gravă. A adăugat că guvernatorul Connoly fusese rănit şi el. Am amuţit. Preşedintele, şeful meu... Prietenul şi confidentul meu... Această zi începută atît de bine se transformase în coşmar... Către 13h20 C.S.T. (ora legală a centrului S.U.A.) Ken O'Donnell ne-a anunţat moartea preşedintelui. S-a sfîrşit... Era tot ce putea spune. Unul sau două minute mai tîrziu, Emory Roberts confirma tragica ştire.

Îmi era greu să cred că acest coşmar ar putea fi o realitate. Violenţa acestor evenimente era ireală, şocantă, incredibilă. Abia cu cîteva ore mai înainte luasem micul dejun cu John Kennedy — trăia, era tînăr, puternic, viguros. Nu puteam crede că murise. Eram buimăcit, răscolit. Şi alături de tristeţea mea simţeam compasiune, o profundă şi o extremă nelinişte pentru doamna Kennedy şi copiii ei.

Dar, în pofida acestei emoţii, trebuiau rezolvate problemele practice — şi cel mai urgent, cel puţin pentru Serviciul secret, era de a mă scoate din acest spital şi de a mă conduce într-un loc unde puteam fi mai bine protejat... O'Donnell ne-a răspuns că doamna Kennedy nu va părăsi spitalul fără corpul preşedintelui. A adăugat că se aştepta un coşciug. Nu puteam s-o abandonez pe doamna Kennedy şi-am spus-o cu tărie. I-am zis lui O'Donnell că nu voi pleca la Washington pînă cînd doamna Kennedy nu va fi gata să plece şi că vom lua cu noi corpul preşedintelui, dacă aşa ceva dorea ea. Am convenit să mergem imediat la bordul lui **Air Force One** şi să aşteptăm la bord revenirea doamnei Kennedy şi a corpului preşedintelui.

Cu un minut înainte de a pleca de la spital, era aproape 13h30 — asistentul însărcinat cu problemele de presă a intrat în cameră şi mi s-a adresat spunîndu-mi „domnule preşedinte". Era prima oară cînd mi se zicea astfel şi am fost surprins; acest lucru mi-a creat o impresie stranie.

— Domnule preşedinte, mi-a zis el, trebuie să anunţ decesul preşedintelui Kennedy. Sînteţi de acord ca ştirea să fie comunicată acum publicului?"

Jacques Chaban-Delmas în **„Pasiunea"** (memorii) relatează: „Întîlnirea mea cu John Kennedy a avut loc în cabinetul său de la Casa Albă... Francezii păstrează imaginea luminoasă a lui John Kennedy, bărbatul tînăr, cu zîmbet încrezător, cu maxilarul voluntar, cu ochii atît de limpezi şi cu fruntea încăpăţînată. Într-o lume cu pasiuni veştejite şi cu măşti obosite el aducea chipul neted al tinereţii şi al entuziasmului său. Pot să atest că era un om politic puternic. Căldura lui prietenească era ţesută din vigilenţă, înde-

mînare, hotărîre, din sentimentul măreţiei ţării sale şi al importanţei misiunii pe care i-o atribuia şi, peste toate acestea, din acea capacitate de a merge la esenţă, soră cu spiritul de decizie.

Şi eu trebuia să merg la ţintă, fără să pierd o clipă. Chiar înainte să se fi aşezat pe scaunul lui basculant, i-am spus aproape dintr-o suflare : «Sînteţi preşedintele S.U.A. Eu nu sînt decît preşedintele Parlamentului unei ţări mult mai mici (Franţa, n.n.). Dar această ţară vrea să rămînă stăpînă pe destinele ei ; în fruntea ei se află o personalitate care nu se întîlneşte decît o dată într-un secol (Charles de Gaulle, n.n.). Dumneavoastră şi cu mine am avut o formaţie asemănătoare, sîntem amîndoi îndrăgostiţi de patria noastră, am parcurs un drum asemănător şi am făcut războiul. Vă propun să folosim toate acestea de parcă ne-am cunoaşte din copilărie. Vom cîştiga, astfel, ore întregi pe care nu le avem la dispoziţie ; vom putea examina fondul problemelor şi convorbirea noastră va avea efecte reale şi durabile în interesul nostru comun». Mai întîi surprins, Kennedy zîmbi, apoi izbucni în rîs. Îmi trecu braţul după umeri, apoi mă bătu pe spate :

— O.K. ! Să-i dăm drumul. Mi se spune Jack.

— Şi mie tot aşa, am răspuns.

Îl făcusem să rîdă din nou. Simpatia mutuală ne-a permis să trecem, de îndată, la miezul problemelor"...

Willy Brandt în recentul său volum de memorii **„Întîlniri şi judecăţi"** relatează, printre altele, şi următoarea întîmplare : Cu prilejul unei vizite în Berlinul occidental (pe atunci Brandt era primar în acest oraş) doi dintre fraţii Kennedy — Bob şi Edward — au participat la un dineu. Cu acest prilej, Robert Kennedy răspunzînd toastului lui Willy Brandt în cinstea „preşedintelui, guvernului şi poporului american" a spus : „sîntem noi trei : preşedintele e fratele nostru, guvernul sînt eu, iar poporul eşti tu, Edward".

Selecţia noastră se opreşte aici. Nu înainte de a repeta că, desigur, fiecare dintre cei care au scris despre John sau Robert a făcut-o din punctul său de vedere, a ţinut să acrediteze ideile şi judecăţile sale despre cei doi. Dincolo de acestea însă, valoarea unor atari mărturii este incontestabilă ; ele compun adesea un portret reprezentativ, descriu sau divulgă situaţii necunoscute şi, evident, reacţia celor implicaţi direct în evenimente tragice precum moartea celor doi fraţi Kennedy.

COPIII AU CRESCUT

Întrebări frecvente : ce mai fac John-John şi Caroline ? Dar cei 11 copii ai lui Bob ?

Vă aduceţi aminte de acea imagine antologică a micuţului John-John care, într-unul din cele mai delicate momente ale ceremoniei înmormîntării tatălui său, a salutat ? Sau că atunci cînd, după înmormîntarea de la Arlington, Jacqueline Kennedy s-a înapoiat la Casa Albă, micuţul John-John, care împlinea în ziua aceea trei ani, i-a spus trist :

— Dacă Daddy a plecat într-o călătorie aşa de lungă, eu n-o să mai am pe nimeni cu care să mă joc de acum înainte...

ţării sub coroana domnească".

Aceasta a fost prima stemă oficială a Capitalei.

*

COVORUL PENTRU DOMNITOR. Monitorul Oficial din 14 decembrie 1869 publică anunţul : „Se cumpără 30 de care de fin, trebuincioase aşternutului pe stradă, de la Biserica Zlătari şi pînă la Casa Apelor. Licitaţia se ţine la primărie [...]". Cu aceste pale s-a făcut un prea frumos covor, pe Calea Victoriei, din dreptul străzii Lipscani şi pînă jos la malul Dîmboviţei. Şi uite aşa, Domnitorul în frunte şi onor membrii guvernului după ei, s-au dedat voluptăţii de a călca pe moale şi fără grijă de alunecuş, spre marea mirare a mulţimii — care în ziua aceea se afla înşiruită pe o parte şi pe alta a „strălucitului cortej".

*

5 GIŞTE DE PRIPAS. În Monitorul Oficial se publicau, în secolul trecut, nu numai legile şi cuvîntările ţinute în Parlament, ci şi tot felul de anunţuri de interes restrîns, adresate unor locuitori ai Culorilor (sectoarelor) Capitalei. Aceste anunţuri reflectau „sîrguinţa" domnilor comisari-şefi şi grija lor pentru bunurile populaţiei. La 16 februarie 1873 citim în Monitor : „Se publică spre ştiinţă că prin Culoarea de Galben s-a găsit un tartan ; prin Culoarea de Verde o punguţă cu bani ; în Culoarea de Galben, 5 gişte de pripas ; iar în Culoarea de Albastru, un bou de pripas, părul vînăt deschis, coarnele ţepure, de statură înaltă".

Aşadar, în noiembrie 1976, John-John a împlinit 16 ani şi peste opt ani el ar putea intra în viaţa politică, putînd candida pentru un post de senator. Între timp el învaţă la New York. În cursul acestei veri a participat alături de verişoara sa Tim Shriver şi de alţi tineri voluntari americani la reconstruirea unui sat guatemalez distrus de violentul cutremur care s-a abătut asupra acestei ţări nu demult. Bineînţeles că fotografia celor doi a apărut în numeroase ziare. Sora sa, Caroline, învaţă la Londra, are 19 ani şi nu demult şi-a deschis o expoziţie de fotografii apreciate drept foarte personale. Mama lor, controversata Jackie, locuieşte (după decesul lui Onassis) la New York. În iulie 1976 a provocat multă vîlvă cînd a participat (pentru prima oară de la moartea lui John) la Convenţia democrată care s-a desfăşurat la New York. Are, desigur, o liniştitoare rentă ce i-a asigurat-o defunctul Onassis în testamentul său. La începutul lunii februarie a.c. ea anunţa că va susţine candidatura lui Sargent Shriver (căsătorit cu una dintre surorile lui John) pentru alegerile prezidenţiale din 1976. Între timp însă acesta a renunţat la proiect.

În ce priveşte copiii lui Bob doar cel mai mare dintre ei, Joe (Joseph) se află, deocamdată, în centrul atenţiei. Botezat astfel în amintirea fratelui tatălui său, Joe II are 23 de ani şi devine tot mai cunoscut în statul Massachusets. Se spune că are un temperament asemănător fostului preşedinte. Şi-a făcut studiile la Universitatea din Massachusets — şi nu la vestita Harvard precum ceilalţi membri ai familiei. Edward, unchiul său şi ultimul dintre fraţii Kennedy, îl ia deseori cu el. Ce spune Joe II ? „Viaţa politică are, pentru mine, un parfum pe care nu l-am întîlnit nicăieri..."

Care sînt intenţiile lui Edward ? Întrebare justificată de faptul că în 1972, cu prilejul alegerilor prezidenţiale, majoritatea au dat ca sigură candidatura lui pentru acest an. Dar el n-a făcut-o. Dealtfel, încă de la începutul lunii ianuarie a.c., senatorul o asigurase pe mama sa, Rose, că îşi va menţine refuzul de a participa la campania prezidenţială din 1976. Doamna Rose Kennedy îşi manifestase anterior teama că o serie de „presiuni" l-ar putea determina pe fiul ei să se răzgîndească. „Nimic nu mă va face să-mi schimb afirmaţiile anterioare", spusese Edward. Totuşi, campania sa pentru a fi reales senator s-a desfăşurat atît de detaliat şi de profund încît unii au crezut că el ar putea fi chemat de partidul democrat să se prezinte la alegeri. N-a fost aşa iar explicaţia organizării campaniei sale constă, spuneau ziariştii, în priceperea cu care fraţii Kennedy şi-au conceput şi desfăşurat întotdeauna campaniile lor electorale...

*

Aşadar, acum 13 ani John Kennedy era ucis. Cinci ani mai tîrziu se întîmpla la fel cu fratele său, Robert. Totuşi, la 13 ani după tragica întîmplare, ale cărei circumstanţe nu sînt pe deplin clarificate, mulţi citează ceea ce John scrisese în **„Profiles in Courage" : „Un om face ceea ce e dator să facă, în ciuda împrejurărilor personale... şi în ciuda pericolelor, pentru că acesta este principiul elementar al moralei umane".**

DUMITRU CONSTANTIN ■

PITACE, ZAPISE ŞI ANAFORE PENTRU BUCUREŞTI

Şi păgubaşii alergau la Prefectură, de unde-şi luau bunurile pierdute, plătind bineînţeles taxa anunţului, plus alte „speze".

*

MARELE BULEVARD. Acum o sută de ani Capitala avea un singur bulevard, care se întindea din Calea Mogoşoaiei şi pînă în dreptul laturii de est a Universităţii — deci ceva mai mare de o sută de metri. Fusese croit în anul 1861 şi în 1873 i se făcuse şi un trotuar. Ce era, în anii aceia, Bulevardul Academiei ? Ne-o spun ziarele („Telegraful", octombrie 1873) : „Bulevardul a devenit teatrul tuturor întîlnirilor. Samsarii întîlnesc aici pe cei ce vor să se ruineze ; madmazelele, care abia au ieşit din pension, vin aici ca să-şi arate toaleta, să vorbească franţuzeşte şi să întîlnească pe musiu Cutare. Toţi vorbesc încet; numai băieţii care vînd ziare strigă tare : „Românul", „Telegraful", „Presa", „Trompeta" (Carpaţilor), „Ghimpele".

Iată dar şi numele principalelor ziare bucureştene de la 1873.

FONOTECA DE AUR -

pledoarie și argument pentru

UN MUZEU SONOR

al culturii românești

De mai mulți ani, la radio, poate fi ascultată o emisiune cu un titlu-metaforă, semnificativ pentru activitatea acesteia pe tărîmul vieții spirituale : Fonoteca de aur. **Este întotdeauna un prilej de emoție audiția acestei emisiuni care readuce printre noi glasurile unor mari scriitori, savanți, oameni de artă, glasurile creatorilor care au dat strălucire culturii românești a secolului nostru. Cum ar putea fi socotit altfel, decît ca un moment de neuitat, prilejul care se oferă, săptămînă de săptămînă, radioascultătorilor, de a-i auzi pe scriitorii ale căror opere devenite clasice le însoțesc existența încă din anii copilăriei, pe pictorii ale căror pînze le admiră în muzee, pe compozitorii cu ale căror lucrări s-au întîlnit în sălile de concerte, pe actorii ale căror memorabile creații le-au aplaudat, de-a lungul anilor, în sălile teatrelor ?**

Pe drept cuvînt, profesorul Edgar Papu afirma următoarele despre puterea emotivă a înregistrărilor radiofonice : „Radiodifuziunea română posedă o bogată colecție de înregistrări vocale ale marilor noștri scriitori, deveniți clasici. Citind acum din operele lor, un Arghezi, un Bacovia, un Blaga se află vii (sublinierile autorului) cu reflexele lor de totdeauna ; (...) Vocile lor apar ca anexe vii la nemurirea lor. Oameni care au ajuns în zona de dincolo de timp, a faimei, iată-i trăind în prezentul imediat, în clipa cînd îi ascultăm, clipă de emoție ce nu-și poate găsi echivalentul în nimic altceva".

Se cuvine să aducem laude tehnicii și științei moderne, pentru că între nenumărate realizări epocale au dăruit omenirii și pe aceasta, întru nimic mai prejos decît toate celelalte : păstrarea — prin mijloace mecanice — a vocii umane și reproducerea acesteia, ca un act de cinstire a celor care au înălțat edificiul culturii și civilizației contemporane.

Acum aproape un deceniu, într-o cercetare de istorie a radioului românesc, cercetare dealtfel cu caracter de pionierat, arătam că în activitatea culturală a acestui mijloc de informație și educație pot fi distinse trei ipostaze, aflate într-o strînsă legătură : ipostazele de creator, de răspîndi-tor și de păstrător **sau de** tezaurizator **de cultură. Fonoteca de aur ilustrează această din urmă ipostază, activitate care conferă radioului atributele unei biblioteci de un fel aparte, ale unei arhive sonore de o valoare deosebită.**

Alături de arhiva de manuscrise a Radioteleviziunii, alături de un mare număr de volume în care este inclusă o parte din lucrările inedite citite la Radio, înregistrările din fonoteca acestei instituții sînt o dovadă grăitoare a ceea ce a însemnat și înseamnă tehnicile moderne de expresie pe planul vieții spirituale. Tezaurizarea înregistrărilor radiofonice constituie o operă a cărei importanță trecerea anilor o sporește neîncetat. Aceasta, pentru că înregistrările cu vocile personalităților timpului nostru, ale creatorilor de frunte de astăzi vor avea pentru generațiile viitoare însemnătatea și valoarea pe care ar fi putut s-o aibă pentru noi imprimările — inexistente datorită mijloacelor tehnice de atunci — cu vocile lui Alecsandri, Bălcescu, Eminescu, Creangă, Odobescu, Caragiale, Maiorescu și ale altor clasici ai secolului trecut. Peste decenii și chiar peste secole, iubitorul de cultură va putea să-i audă, prin intermediul benzii magnetice sau al discului, pe toți scriitorii, savanții, pictorii, sculptorii,

actorii, muzicienii și profesorii de seamă din acest ultim pătrar al secolului XX. Pînă să ajungă aici, a trebuit însă ca tehnica înregistrării și reproducerii mecanice a cuvîntului rostit să cunoască mari progrese, după cum, mai ales, a trebuit să se impună ideea tezaurizării pentru posteritate — ca act cultural și patriotic — a glasurilor făuritorilor de cultură, a glasurilor actorilor și interpreților muzicali de prestigiu. Această idee și-a aflat în ultimii ani, în țara noastră, o deplină și definitivă consacrare, prin atenția și grija speciale acordate fondului de înregistrări radiofonice, prin condițiile create pentru îmbogățirea acestui fond, ca și prin ecoul internațional al unor inițiative românești în acest domeniu.

Se cuvine să amintim că întîiul susținător al înființării de arhive fonogramice românești a fost lingvistul și profesorul Iosif Popovici (1876—1928). Lui i se datorează — după cum a arătat într-un articol profesorul Dimitrie Macrea — primele înregistrări cu fonograful ale graiurilor populare din Banat și Hunedoara. Strădaniile sale de a înființa o arhivă fonogramică nu și-au găsit înțelegerea cuvenită la forurile culturale și la autoritățile de la începutul secolului, ceea ce a făcut ca țara noastră să fie lipsită, poate, de cea dintîi arhivă de acest fel din lume, dat fiind faptul că primele „arhive ale cuvîntului" au fost înființate la Paris, în 1911, fiind opera profesorului F. Brunet. Tot lui Iosif Popovici îi aparține și prima mărturie despre valoarea culturală și didactică a înregistrării cuvîntului rostit: „O fonogramă — scria el în 1905 — oricît de ștearsă ar fi, este mai prețioasă pentru studiul limbii decît orice document scris. Scrisul este numai imaginea vorbirii, fonograma redă însăși vorbirea în partea ei organică, vorbirea vie în cele mai fine nuanțe ale ei". Profesorul Iosif Popovici se arăta preocupat de imprimarea vocilor oamenilor de seamă ai vremii sale, deplîngînd lipsa unor asemenea mărturii de la înaintași: „Ce mîngîiere sufletească ar fi pentru noi să putem asculta vocea fixată, cum nu e, a lui Ștefan cel Mare sau Mihai Viteazul."

Astăzi, există în țara noastră bogate arhive sonore la instituțiile specializate în strîngerea și studierea folclorului, la institutele de lingvistică și la unele muzee, dar, indiscutabil, cea mai bogată arhivă de acest fel este cea a Radioteleviziunii, adevărat tezaur al culturii naționale. Credem că nu greșim afirmînd că Fonoteca de aur — partea cea mai de preț a amintitei arhive — înseamnă o convingătoare piedonrie și un argument pentru un Muzeu sonor al culturii românești, modalitate modernă de tezaurizare pentru posteritate a tot ceea ce constituie manifestare spirituală reprezentativă a poporului nostru, modalitate susținută cu pasiune, de peste un deceniu, și de esteticianul Ion Biberi. „Zestre cu migală adunată și păstrată, a Radioteleviziunii — mărturisea într-o tabletă scriitorul Ion Pas — Fonoteca de aur reprezintă pentru îmbogățirea tezaurului culturii românești o permanent vie și incalculabilă contribuție". Trecînd de la o generație la alta mesajul umanist al spiritualității poporului român, înregistrările Fonotecii de aur sînt, în primul rînd, un mijloc admirabil de a-i cunoaște mai complet și mai profund pe creatorii de literatură și artă, știut fiind că în rostirea autorilor paginile literare își dezvăluie mai deplin frumusețile și semnificațiile, farmecul lor distinct ni se relevă mai direct și într-un chip mai apropiat sufletului nostru. Este ceea ce explică interesul cu care, de la an la an, tot mai mulți iubitori de frumos doresc să-i asculte, ori reasculte, la Radio, pe M. Sadoveanu, O. Goga, N. Iorga, T. Arghezi, L. Blaga, G. Bacovia, L. Rebreanu, G. Călinescu, Camil Petrescu, G. Galaction, I. Agîrbiceanu, I. Minulescu, Cezar Petrescu, M. Codreanu, V. Eftimiu, O. Cazimir, Z. Stancu, M. R. Paraschivescu, E. Camilar, I. M. Sadoveanu, A. M. Sperber, Mihu Dragomir, Cicerone Theodorescu.

Mihail Sadoveanu citind pentru radio și pentru posteritate din romanul „Frații Jderi".

N. Tăutu, pe T. Vianu, M. Ralea, Perpessicius, V. Streinu, P. Comarnescu și pe mulți alți poeți, prozatori, critici și istorici literari ale căror nume s-au înscris în istoria literaturii române și nu puține în istoria literaturii universale. Cultivînd ideea permanenței și actualității operelor de seamă scrise în „dulcea limbă românească", înregistrările incluse în Fonoteca de aur sînt — și pot deveni tot mai mult — un factor de educație patriotică și estetică, de unde folosirea lor în variate activități de ordin instructiv și educativ. „La plăcerea studioasă a lecturii — mărturisea acad. Alexandru Philippide — se adaugă în chip folositor ascultarea vocii scriitorilor pe care i-ai citit și i-ai studiat. Apropierea de ei se face, deci, și pe această cale. Fonoteca completează astfel biblioteca și contribuie la păstrarea legăturii dintre trecut și actualitate, păstrare care, pentru trăinicia unei culturi, este foarte necesară". Existența înregistrărilor radiofonice sporește modalitățile de studiere a literaturii în școli, unde tot mai des sînt organizate audiții de imprimări cu vocile scriitorilor care figurează în manualele școlare („o lecție de limba română despre Sadoveanu sau Arghezi, completată cu audierea unei lecturi făcute de ei [...] se transformă într-un mic eveniment de ordin estetic, nu numai didactic, pe care elevii nu-l vor uita multă vreme", scrie acad. Iorgu Iordan), după cum aceste înregistrări își află o utilizare tot mai frecventă în activitatea muzeelor și a altor instituții de educație și cultură. Nu puține dintre manifestările care au avut loc la Muzeul literaturii române din București, în cadrul „Rotondei 13", au beneficiat de audiția unor adevărate nestemate sonore din tezaurul Radioteleviziunii. Nu este, poate, lipsit de interes să arătăm că din incinta acestui Muzeu — pe atunci sediul Institutului electrotehnic al Universității — se transmiteau acum mai bine de o jumătate de secol primele emisiuni experimentale radiofonice în țara noastră. Numeroase înregistrări radiofonice — numărul lor este de ordinul miilor — sînt datorate maeștrilor scenei din secolul nostru. O întreagă bibliotecă de poezie a fost rescrisă, pe banda magnetică, cu glasurile lor, de George Vraca, Ion Manolescu, Ștefan Ciubotărașu, de acel iubitor și interpret de excepție al versului care a fost Ludovic Antal, ca și de mulți alți slujitori talentați ai Thaliei. O întreagă literatură dramatică — românească și universală — se află astăzi în fonoteca Radioteleviziunii, prin străduințele celor care au diriguit și au lucrat, în cursul anilor, în redacția „teatrului cu cei mai mulți spectatori și cu cele mai multe premiere", cum pe bună dreptate este denumit Teatrul radiofonic. Memorabilele spectacole ale

Ștefan Ciubotărașu într-unul din spectacolele Teatrului radiofonic.

---

acestui teatru sînt asociate pentru totdeauna de numele unor actori ilustri, ca: Nicolae Bălțățeanu, Lucia Sturdza-Bulandra, Ion Manolescu, George Vraca, Mihai Popescu, Vladimir Maximilian, Maria Filotti, Sonia Cluceru, George Timică, Niki Atanasiu, Ștefan Ciubotărașu, Constantin Ramadan, Alexandru Critico, Ion Talianu, Gr. Vasiliu-Birlic, Agepsina Macri Eftimiu, Gheorghe Ciprian, după cum, aceste spectacole sînt asociate de numele altor maeștri — vîrstnici ori din generațiile mai tinere — prezenți, săptămînă de săptămînă, în studiourile de radio — și de cele ale regizorilor Mihai Zirra, Paul Stratilat, Constantin Moruzan, George Buican, alături de care au ucenicit cu mult folos talentații realizatori de emisiuni teatrale de astăzi. Este un prilej de bucurie și desfătare artistică să poți asculta, în cele mai bune distribuții, capodoperele teatrului românesc și ale celui universal, ceea ce constituie încă o dovadă a activității Radioului ca factor complex de cultură, a contribuției sale specifice la sporirea patrimoniului culturii naționale. Nu poate fi omis, de asemenea, faptul că pentru

studierea artei marilor noştri actori, înregistrările Teatrului radiofonic sînt o adevărată şcoală de măiestrie, de care nici un cercetător al istoriei teatrului românesc nu va putea să nu ţină seama.

Pe lîngă benzile magnetice cuprinzînd lucrări literare, spectacole teatrale, recitaluri de poezie, evocări, amintiri, mărturisiri de creaţie, în Fonoteca de aur, această memorie vie a culturii noastre, există un mare număr de înregistrări cu caracter de document social, expresie a participării entuziaste a oamenilor de cultură ai acestui timp la edificarea orînduirii noi, socialiste. Într-o asemenea carte radiofonică, pe care am putea-o denumi, cu vorbele lui M. Sadoveanu „Ziua răsăritului nou", inscriem emoţionanta mărturie a însuşi autorului „Baltagului", făcută la 70 de ani de viaţă („Dacă am astăzi o bucurie, n-o am pentru laudele ce aduceţi foilor pe care le-am înnegrit. Am bucuria că exprimînd sufletul acestui popor am putut ajunge la ceasul dezrobirii lui"), rîndurile înflăcărate ale lui Tudor Arghezi („Secera şi ciocanul sînt sculele însufleţite ale grandioasei munci de transformare a ţării întregi, fenomen realizat numai în cîţiva ani"), cuvintele-omagiu ale lui George Călinescu („... socialismul însuşi, m-am încredinţat de mult de acest adevăr, este forma cea mai înaltă de patriotism" şi „... a scrie pentru cei mulţi, este a scrie pentru multă vreme"), ca şi multe alte mărturii, izvorîte toate dintr-un sentiment de profundă responsabilitate civică şi artistică, de contopire cu destinul socialist al patriei.

Imaginea arhivei sonore a Radioteleviziunii n-ar fi însă completă (firesc, în limitele unui scurt articol), dacă n-am menţiona cîteva dintre înregistrările-nestemată, cu caracter de unicat: cinci conferinţe rostite de G. Călinescu, dintre care trei constituie tot atîtea monumente literare înălţate lui M. Eminescu, M. Sadoveanu şi I.L. Caragiale; cele peste cincizeci de poeme argheziene în rostirea autorului, mărturiile acestuia despre felul în care a scris pamfletul antifascist „Baroane", cuvîntările rostite la trei spectacole de poezie ale Radioteleviziunii, precum şi prefeţele sale la inaugurarea emisiunilor: Revista literară Radio şi Odă limbii române. Înregistrări unicat sînt, de asemenea, lecturile lui G. Bacovia din versurile sale, poemul „Oltul" citit de O. Goga, paginile din romanul „Un om între oameni", aşa cum le-a rostit în faţa microfonului Camil Petrescu, conferinţele radiofonice ale lui T. Vianu despre Eminescu, Arghezi şi Coşbuc, conferinţa-poem a lui Perpessicius dedicată, de asemenea, „astrului polar al poeziei româneşti", cum inspirat îl numea pe autorul „Luceafărului", lectura lui Gala Galaction din „Moara lui Călifar", ori zguduitoarea mărturie-testament a sculptorului Gheorghe Anghel, despre capodopera creaţiei sale, statuia „poetului nepereche", din faţa Ateneului Român. N-am putea să nu relevăm şi de această dată valoarea excepţională a fondului de înregistrări cu glasul lui M. Sadoveanu, înregistrări din principalele sale cărţi, ca şi din poezia eminesciană şi din opera lui Creangă. În aceeaşi categorie de înregistrări rare merită cu prisosinţă a fi incluse şi discurile cu vocile lui N. Iorga şi I. Minulescu, descoperite într-un muzeu din Paris, de un activ colaborator al Radioului, publicistul Ion Stoica. În ceea ce-l priveşte pe I. Minulescu, discul înregistrat în capitala Franţei, în 1928, este singura înregistrare care ni s-a păstrat, aceasta spre bucuria celor care l-au auzit şi aplaudat acum multe decenii pe poet, la şezătorile unde-şi rostea, cu o artă inegalabilă, versurile.

Pornind de la faptul că înregistrările radiofonice contribuie la o mai bună cunoaştere a culturii şi artei fiecărui popor, a valorilor culturii universale, Radioteleviziunea română a propus, acum cîţiva ani, în cadrul unor manifestări internaţionale, alcătuirea de cataloage din Fonoteca de aur. Mai mult, ea a şi editat două asemenea cataloage cu înregistrări datorate scriitorilor din ţări membre ale Organizaţiei internaţionale de radioteleviziune (O.I.R.T.), şi va continua atari preocupări. Ascultînd vocile scriitorilor incluşi în aceste cataloage, avem mai vie imaginea unor autori de remarcabile lucrări literare, a unor scriitori care şi-au pus talentul în slujba aspiraţiilor luminoase ale oamenilor.

*

Sporirea necontenită a zestrei de înregistrări sonore a Radioteleviziunii rămîne ca o îndatorire civică şi profesională de prim ordin a redactorilor emisiunilor literar-artistice. Numai astfel Muzeul sonor de mîine al culturii româneşti — care are în Fonoteca de aur un pilon trainic — va fi pe deplin grăitor pentru înflorirea literaturii, ştiinţei şi artei în anii cei mai rodnici din istoria patriei, anii zidirii socialismului.

IULIUS ŢUNDREA ■

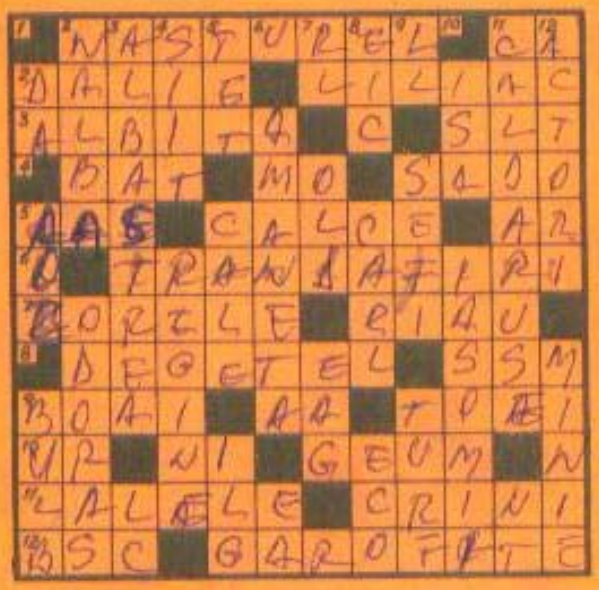

FLOAREA DIN GRĂDINĂ

ORIZONTAL : 1) Floare mică, albă, întrebuințată ca salată sau plantă medicinală — Camelie abia răsărită ! 2) Floarea botanistului suedez André Dahl, adusă din Mexic în Europa, în anul 1789 — Floare plăcut mirositoare, albastru-roșcată sau albă, crescută în formă de buchete. 3) Floare galbenă mică, cu tulpină agățătoare — Subiocotenent (abr.). 4) Suport pentru unele specii de flori decorative, urcătoare — Tulpină de mimoză ! — Insulă în Marea Japoniei. 5) Răsare pe jumătate ! — Floare galben-aurie, cu multe stamine, care înflorește în aprilie-mai și se întâlnește în locurile umede sau mlăștinoase — Teren... în floare ! 6) „Regele" florilor, simbol al dragostei și fericirii, impresionant prin forma, finețea și eleganța bobocului, infinita gamă a nuanțelor și subtilitatea parfumului (pl.). 7) Flori ornamentale, roșii sau albastre, având corola în formă de pâlnie — Arhipelag indonezian. 8) Floare majestuoasă, de culoare roz, violet sau crem, cu punctișoare în diverse nuanțe contrastante — Societatea de Științe Medicale (abr.). 9) Localitate în R. P. Chineză — De două ori la margarete ! — Localitate în Japonia. 10) Ușier ! — Cununi ! — Floare galbenă, oranj sau roșie, simplă sau semiînvoltă, deosebit de elegantă prin poziția lejeră pe care i-o dă tija relativ subțire. 11) Flori originare din Turcia, ai căror primi bulbi au fost aduși în Europa și plantați în grădina Augsburg de către comerciantul Heinrich Herward, în anul 1567 — Flori ornamentale albe, în formă de pâlnie, puternic și plăcut mirositoare, originare din sudul Europei. 12) Baccalaureus scientiae (abr. lat.) — Flori mici roz-violacee, una din specii cu dungă și spre centru cu o rotiță de dantelă mai închisă, declarate monument al naturii, întâlnite numai în masivul Piatra Craiului.

VERTICAL : 1) Inflorescența dăliei ! — Culoarea unor cunoscute specii de trandafiri cum ar fi „Ballet", „First love" sau „Memoriam" — Formațiune subterană alcătuită dintr-o tulpină scurtă și frunze metamorfozate, îngroșate, întâlnită la narcise, lalele, zambile, crini, care asigură înmulțirea acestor flori. 2) Floare de grădină foarte divers colorată în alb, galben, purpuriu, roșu, violet sau pestriț, cu întrebuințări în medicină — Floarea din casă ! (dim.). 3) Floare deosebit de atractivă, strălucitoare, colorată în diverse nuanțe de albastru, purpuriu, roz sau galben, cunoscută și sub numele de vinețea — Calce ! 4) Lipsit de îndrăzneală, sfios (reg.) — Floarea nopții, deosebit de parfumată, care se deschide după lăsarea întunericului (pl.). 5) Fluviu în Franța — Flori albe de apartament, având forma unei frunze răsucite în formă de cornet, originare din sudul Africii — Istoric de artă german, din secolul trecut. 6) A pune ceva garanție — Rădăcină de lalea ! 7) Curele ! — Localitate în Anglia — Unitate de măsură pentru lucru mecanic. 8) Cei... amestecați ! — Localitate în S.U.A. — Nimfa pădurilor. 9) Lalele ! — Capi — Hipodrom. 10) Calsă ! — Arbuști de grădină, originari din India, cu flori albe dispuse în racene, având un miros plăcut, caracteristic. 11) Flori foarte elegante, rustice, variabile ca înălțime și alcătuire a corolei, de culoare albastră, violetă, roșie sau mai rar albă — Cant ! 12) Profesioniști ai căror succes se măsoară cu... flori ! — Aduce bujori în obrăjori !

Dicționar : ~~SADO, RIAU, BOAI, TOEI, GEUM, BSC, SHT, TET, HG, OLD, GARI, BCO.~~

ION RADU ■
SIBIU

LA DRUM (Triverb : 5, 2, 9)

BELA SCHUCHTER — Beiuș

MARIA TĂNASE ŞI CÎNTECUL ROMÂNESC

ORIZONTAL: 1) Uliţă în Bucureşti, din mahalaua Cărămidarilor, unde în septembrie 1913 se năştea Maria Tănase (3 cuv.). 2) Cunoscut poet contemporan, autorul unui sonet dedicat Mariei Tănase în 1965 (Tiberiu) — Două frunze de laur! — Individ. 3) Interpretă ideală a cîntecului popular românesc, cea care l-a ridicat pe cele mai înalte trepte interpretative (2 cuv.). 4) Localitate în U.R.S.S. — „... de nuci", melodie din repertoriul Mariei Tănase — Notă muzicală. 5) Leac popular! — „Am început să-mbătrînesc", pe versuri şi muzică de Maria Tănase. 6) Finalul cîntecului Abua, abua! — Cămaşă rustică — Pronume — „..., puşca şi nevasta", altă melodie din repertoriul artistei (neart.). 7) Catene! — Îşi are tirilişul lui într-o cunoscută melodie a Mariei Tănase. 8) Marele nostru muzician care, aflat ca şi Maria Tănase în anul 1939 la Expoziţia mondială de la New York, o îmbrăţişează pe scenă în ropotele de aplauze ale spectatorilor, numind-o „Ambasadoarea cîntecului românesc" — „Colea-n vale-n grădiniţă". 9) Sub egida revistei „Ramuri", în toamna anului 1943, a fost organizată o săptămînă a ei, la care printre artiştii şi scriitorii de seamă invitaţi se afla şi Maria Tănase, care a interpretat patru piese din folclorul local — Diez fără unde! 10) Cunoscut compozitor, autorul mozaicului „Dragi mi-s cîntecele mele", compus special pentru Maria Tănase — Pronume posesiv. 11) Volum — Tătuţă (fam. pop.) — Ţinut în Grecia Antică. 12) A cunoaşte — Case! — „... maşină mică", o melodie prelucrată de Maria Tănase (neart. pop.). 13) A hiberna — Nume de domnitor român moldovean.

VERTICAL: 1) Una dintre cele mai cunoscute melodii din repertoriul Mariei Tănase (2 cuv.) — „În tîrgul...", melodie a compozitorului Temistocle Popa, compusă special pentru Maria Tănase (neart.). 2) Stat european — „Astă... te-am visat", o altă prelucrare a cîntăreţei. 3) Oraş în R. P. Bulgaria, unde marea artistă întreprinde în 1959 un turneu cu formaţia „Doina Argeşului" din Piteşti — Arcaş legendar — Alifia moldovencelor. 4) 1913, cînd a venit pe lume Maria Tănase (pl.) — Onorat. 5) Cap de afiş! — Urmă de foc. 6) Petre Ghiaţă pentru volumul „Maria Tănase şi cîntecul românesc" — Mărgăritare muzicale dăruite de artistă auditorilor. 7) Datorită „Doamnei cîntecului românesc", Ansamblul „Nicolae Bălcescu" din acest oraş a reuşit să-şi ridice nivelul spectacolelor sale în turneele dintre anii 1961—1963 — Vai (reg.). 8) Actriţă, prietenă a marii artiste, cu care debutează în revista „Constelaţia Alhambra", în 1938 (Margareta) — Parte! 9) „Horia" de M. Davidoglu, în care Maria Tănase interpretează rolul Mariei Păren — La revedere! — Rîu în Africa. 10) Deschişi, cinstiţi — Cunoscută revistă franceză pentru copii. 11) Piesă în care debutează actriţa Margareta Buzea (îndrumată de Maria Tănase în interpretarea rolului ce-i fusese iniţial repartizat ei) — Testea! — Rol interpretat de Maria Tănase în opereta „Mascota" de Edmond Audran şi cu care a obţinut un strălucit succes. 12) Luate din timp! — Cunoscut poet român, autorul unui „Cîntec pentru Maria Tănase" (Camil).

Dicţionar: ELN, ~~TUTI~~, TELL, ~~UERE~~.

FLOREA GHEORGHE
CRAIOVA

LITERARĂ (Biverb: 5,4)

BEJAN TEODOR — Galaţi

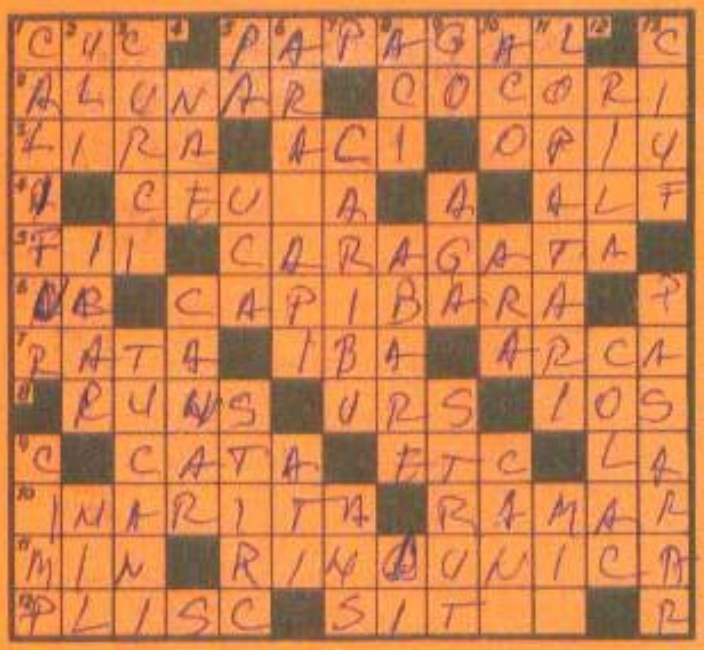

PĂSĂRI

ORIZONTAL: 1) Solist într-un concert în luncă — Curcubeu cu pene. 2) Pasăre de munte — Vestitorii primăverii. 3) Pasăre cu struțe — Prietenul... cocoșului galic! — Ce vă sugerează mac, mac? (de ce v-ați grăbit?). 4) Papagal țigănesc (reg.) — Geniu aerian în mitologia scandinavă. 5) Pui (fig.) — Coțofană. 6) Cucă! — Pasăre răpitoare din familia falconidelor, originară din America de Sud. 7) Pasărea sălbatică a lui... Ibsen — Fruct din Gabon — Cea mai veche menajerie (mit.). 8) Localitate în Elveția — Pescar amator — Insulă din patria... sirenelor. 9) Soră cu gaița... — ...și altele... — ...într-un glas! 10) Pasăre, mare consumatoare de... în — Lopătar. 11) Amin... mai la urmă! — Pasăre în frac. 12) Pensetă păsărească — Geamăna mai mare a becaținei.

VERTICAL: 1) Specie de rață sălbatică și de porumbel domestic — Loc de bătaie a potîrnichilor. 2) Spaima găinilor — Legendarul om-pasăre — Se spune că-și revarsă apele fertile odată cu venirea păsării Ibis. 3) Are un... bărbat mai cu moț (pl.) — Pasăre supranumită și „mîncătorul de piper" (pl.). 4) Diminutiv masculin — Tranzistor la... colivie. 5) Cap de pasăre — Specie de crustacee — Aduce cu barza. 6) Alt nume al tucanului — Nici atît! 7) Barză pleșuvă — S-a-n:..curca...t! 8) Unde pui... că e pe foc! — Susțin conciul — Zboară... murgule! 9) Unge roata! — Sticlete... otoman — Pasărea... girafă. 10) Lacom fără margini! — Vorbește papagalicește — Unele sînt cu cioc și coadă, altele nu (sing.). 11) Pasărea ... baroagiu (pl.) — Loc pentru... moț! 12) O lîră dar nu... pasăre — Moț de... pupăză. 13) Rudă cu bufnița — Are printre altele și... sticleți.

Dicționar: ALF, IBA, RUNS, LOS, UCA.

MIHAI PĂTRAȘCU ■
BUCUREȘTI

CRIPTOGRAMĂ

U	N	R	A	F	I	S	T	T	R
M	C	U	M	A	C	E	I	A	I
A	I	J	R	E	A	C	C	P	A
E	I	E	E	D	F	A	O	A	D
P	M	N	L	A	E	I	P	T	E
M	E	I	U	R	R	F	I	I	M
A	R	I	P	T	I	R	I	C	I
R	I	P	T	S	C	O	S	I	I
U	T	A	A	A	I	V	I	R	N
J	A	T	N	O	T	Y	F	E	E

Pornind din unul din cele patru colțuri și urmînd o anume direcție veți afla patru versuri din poezia „Jurămîntul națiunii" de Adrian Păunescu.

CONSTANTIN DEMETRIADE
Pitești

ARITMOGRIF

Înlocuind cifrele cu litere veți afla de la A—B numele unui poet clasic român și titlurile a zece din poeziile sale.

CRISTIAN GHERGHINA
Grojdibodu-Olt

HIBERNALĂ

ORIZONTAL: 1) Bard transilvănean, autorul poeziei „Iarna pe uliță" — Baba cu cojoc de nea. 2) Bardul de la Mircești; a scris pastelurile „Iarna", „Soare de iarnă". 3) Acoperit iarna de zăpadă — Ultimele... la urmă! — Autorul volumului de versuri „Zăpezile de acasă". 4) Judecă la... rece! — Acolo... la țară — Număr abreviat. 5) Antrenamente... și la schi alpin. 6) Stațiuni cu sezon permanent (și iarna) ca Tușnad, Sinaia, Predeal, Păltiniș etc. 7) Tunde! — Începe iarna! — Răpitoare — ... Gerilă, cel mult îndrăgit de copii. 8) Bucuria copiilor, în centrul urbei și în jurul pomului de iarnă! — A scris poeziile „Iarna la Iasnaia Poliana" și „Pădure iarna" — Mic... și mai mic! 9) Debutează la 1 ianuarie... cu ANUL NOU („La mulți ani!") — Alt poet contemporan, a scris poezia „Descînt la vremea iernii" (Aurel). 10) Altă debutantă pe 1 ianuarie! — Clasic al picturii românești, autorul pînzelor „Peisaj de iarnă cu scene de patinaj" și „Transport de buți iarna".

VERTICAL: 1) Unde-i cald și bine acum!? — Verbul furnicii prevăzătoare. 2) Nu se țin pe picioare — Moș Gerilă... pentru copii! 3) O lună... rece! — Articol demonstrativ. 4) Bec... mic! — Rîs sec! — Rîu în U.R.S.S. 5) Blocate uneori de nămeți la intrare — Regiune climaterică în R.S.S. Gruzină — Undă mijlocie! 6) Alimentară... de... sezon! — Plină de apă. 7) Autorul poeziei „Iarna" (1859—1904). 8) Idee! — Urma schiurilor... la coborîre (sing.). 9) Încărcați de nea, în loc de frunze, iarna... (sing.). 10) Ued în Algeria — Sat lîngă Oravița — Tulpina... bradului! 11) Cel nou preia ștafeta la miezul nopții, în veselie și clinchet de pahare... — Compozitor român contemporan, autorul unui „Vals al iernii". 12) Renumitul autor al tabloului „Iarna la Barbizon" (1850—1882).

Dicționar: ISEN, TBA, RIR.

IOAN ROMAN ■
BUCUREȘTI

IOC LITERAR

Nicoară Potcoavă sosi cel dintîi la Hanul Ancuței. Frații Jderi nu veniseră încă. Își potrivi baltagul lîngă el și printre gene privi la hangiță. Aceasta tocmai le povestea celor strînși lîngă foc cum venea o moară pe Siret, stîrnită de vîntul ce bătea cu furie în Valea Frumoasei. Altul povesti istoria cu creanga de aur, altul trăite aventuri în lunca Dunării și despre cocostîrcul albastru ce sălășluia pe-acolo. Pe rînd toți și-au deșertat traista cu povești.

Cînd Frații Jderi au venit, s-au luat la întrecere în povestiri cu cei din neamul Șoimărești lor. Aceștia din urmă au povestit fapte din viața lui Ștefan cel Mare.

Și așa treceau serile cu povești la Hanul Ancuței.

N.A. Citind rîndurile de mai sus veți găsi în ele titlurile a 13 opere ale scriitorului Mihail Sadoveanu.

LYGIA CONSTANTINESCU
București

UMOR

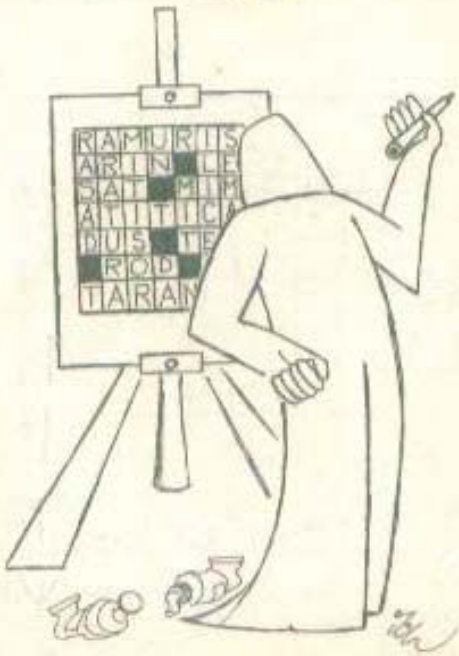

CRISTIAN INDUS
București